

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Rusko v 21. století: analýza demografických a vybraných
socioekonomických ukazatelů**

**Russia in the 21st Century: The analysis of demographic and socioeconomic
indicators**

Karina Zimakova

Plzeň 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Rusko v 21. století: analýza demografických a vybraných socioekonomických ukazatelů“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 23.4.2019

.....

podpis autora

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce RNDr. Jiřímu Preisovi, Ph.D za důkladné vedení a odborné konzultace. Dále bych ráda poděkovala paní doc. RNDr. Marii Novotné, CSc. za odborné rady při tvorbě map.

Obsah

Úvod.....	6
1 Administrativní dělení Ruska	10
2 Rozbor literárních zdrojů.....	13
3 Základní informace o Rusku	15
3.1 Geografická poloha	15
3.1 Obyvatelstvo a sídla	17
3.2 Socioekonomická charakteristika Ruska.....	20
3.3 Demografická politika.....	26
3.4 Následky rozpadu Sovětského svazu (vliv na obyvatelstvo Ruska)	30
4 Vybrané ukazatele.....	31
4.1 Porodnost.....	31
4.2 Úmrtnost.....	36
4.3 Přirozený pohyb obyvatelstva	40
4.4 Kojenecká úmrtnost	44
4.5 Naděje na dožití.....	49
4.6 Migrace	57
4.7 Urbanizace.....	61
4.8 Úroveň EAO – ekonomicky aktivní obyvatelstvo	64
4.9 Míra nezaměstnanosti.....	67
4.10 Průměrná měsíční nominální mzda	70
4.11 Hrubý regionální produkt	71
4.12 Přímé zahraniční investice	73
Závěr	75
Seznam použité literatury	77
Seznam použitých zkratk	86
Seznam obrázků a grafů.....	87
Abstrakt.....	89

Úvod

Má bakalářská práce se zabývá demografickou a socioekonomickou situací v Rusku. Konkrétně se v práci věnuji demografickým a socioekonomickým ukazatelům současného Ruska s krátkým nahlédnutím do minulého režimu, který měl na tyto procesy nemalý vliv. Dané téma jsem si vybrala především z důvodu osobního zájmu o demografii a ekonomiku Ruské federace a o demografický a socioekonomický vývoj jednotlivých regionů Ruska. Jelikož jsem občanem Ruska, zajímá mně stav státu z hlediska přírodního pohybu obyvatelstva a jeho životních podmínek. Jako výhodu hodnotím, že kromě českých zdrojů, mohu čerpat i ze zdrojů ruských.

Již v úvodu vymezím používaný termín demografie — démos v řečtině znamená obyvatelstvo a graféin znamená psátí, z čehož vychází doslovný překlad pojmu tj. popis obyvatelstva (Knausová, 2008). Demografie je věda, která studuje proces reprodukce lidských populací, její typy a faktory, které ovlivňují daný proces (Demografie.info 2005). Termín demografie se používá od konce 19. století (Knausová, 2008). Demografie je věda zabývající se změnou počtu populace, porodnosti a úmrtnosti, migrací, věkovou strukturou, národní strukturou, změnou prostorového rozmístění obyvatelstva a jejich závislosti na socioekonomických podmínkách a historických faktorech (Ekonomický slovník, 2000 in dic.academic.ru). Demografická situace je poměr mezi porodností, úmrtností a migrací obyvatel, který tvoří strukturu obyvatelstva a dynamiku jeho počtu. Pojem demografie těsně souvisí se socioekonomickou geografii (podobor ekonomické geografie), demografie je ve své podstatě součástí vědního oboru socioekonomická geografie. Socioekonomické ukazatele a demografické ukazatele se vzájemně ovlivňují. Například ukazatele přirozené změny souvisí se socioekonomickým ukazatelem úrovně ekonomicky aktivních obyvatel nebo zaměstnanosti. V průběhu práce detailně popíši vybrané socioekonomické a demografické ukazatele a vysvětlím důvody, proč jsou tyto ukazatele stěžejní (průzkum vybraných ukazatelů a jejich srovnávání v rámci jednotlivých subjektů Ruské federace).

V dnešní době je demografie celosvětově aktuálním tématem, většina evropských zemí se zabývá otázkou stárnutí obyvatelstva, v afrických zemích je velice aktuální otázka vysoké dětské, zvláště kojenecké, úmrtnosti, společnost napříč se zabývá migrací obyvatelstva, očekávanou délkou života apod. a ani Rusko není

výjimkou. Z hlediska demografie je Ruská federace velice rozmanitou zemí. Je to jedna z největších zemí světa, ve které bydlí různé národy a etnika, která mají své vlastní tradice, kulturu a životní styl, přičemž jednotlivé národy mají odlišné životní, sociální a přírodní podmínky. V rámci jednoho státu můžeme vidět velké rozdíly, například v hustotě zalidnění, porodnosti nebo bohatství obyvatelstva jednotlivých subjektů. (Tyto rozdíly budu dále prezentovat na přiložených mapách a tabulkách).

Aktuálnost práce reflektuje proměnlivost společnosti, populace se neustále mění, nové generace vytvářejí nové demografické trendy, např. v některých evropských zemích se vyvíjí demografické tendence odkládat založení rodiny až po „nastartování“ úspěšné kariéry, a naopak některé země zůstávají po staletí tradiční.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části jsou uvedeny základní informace o Rusku, vliv rozpadu Sovětského svazu na demografickou a socioekonomickou stránku, popis administrativního členění, popis demografické politiky Ruska, vymezení rozdílu mezi jednotlivými administrativními jednotkami. Praktická část zahrnuje především vymezení pojmů a analýzu vybraných ukazatelů, porovnání jednotlivých územních jednotek mezi sebou a také srovnávání s průměrem. Součástí praktické části jsou také mapy zpracované v programu ArcGIS a tabulky s vybranými ukazateli.

Cíle práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce je analýza vybraných socioekonomických a demografických ukazatelů jednotlivých subjektů Ruska a jejich srovnání v období od počátku 21. století.

Vedlejšími cíli jsou:

1. Shromáždění a utřídění dat za jednotlivé administrativní celky
2. Vizualizace dat pomocí ArcGIS
3. Srovnání dat a závěrečná syntéza
4. Popis regionálních rozdílů mezi jednotlivé jednotky v rámci celého státu

Metodika

Získání dat — federální služba státní statistiky. Hlavním sekundárním zdrojem pro získání dat je webová stránka Federální služby státní statistiky — Rosstat (na gks.ru).

Rosstat podává oficiální statistiku obyvatelstva — demografie, životní podmínky, trh práce, zaměstnanost, platy, podnikání, ceny, finance a další demografické a socioekonomické ukazatele. Federální služba státní statistiky poskytuje mezinárodní, regionální a municipální (obecní, obec). Touto statistikou se zabývat nebudu, jelikož každý z 85 subjektů Ruské federace (RF) má několik komunálních útvarů, což je pro sestavení analýzy příliš. V dané databázi jsou zpřístupněna data za celou Ruskou federaci i za jednotlivé územní jednotky Ruské federace tzn. Za jednotlivé subjekty. Rosstat vydává statistické sborníky, periodická vydání, statistické bulletiny a časopisy. Pro moou bakalářskou práci jsem čerpala především ze statistických publikací Regiony Ruska, Socioekonomické ukazatele a Demografická ročenka Ruska. V daných publikacích nalezneme údaje za jednotlivé subjekty Ruska za určité období, roky.

Federální služba státní statistiky Rosstat má 3 Internetové databázi — Centrální statistická databáze (cbsd.gks.ru), Mezioborový (meziúřední) informační statistický systém EMISS (fedstat.ru) a ukazatele komunálních útvaru (gks.ru). Pro analýzu demografické a socioekonomické situací v Rusku jsem použila data z online databázi EMISS.

Výběr ukazatelů

Z demografických ukazatelů byly zvoleny ukazatele přirozeného pohybu obyvatelstva, konkrétně míra porodnosti, míra úmrtnosti a hrubá míra přirozeného přírůstku, kojenecká úmrtnost, ukazatele mechanického pohybu obyvatelstva, konkrétně migrační přírůstek/úbytek a počet emigrantů/imigrantů. Jako další demografické ukazatele byly zvoleny naděje dožití (dle pohlaví) a míra urbanizace. Ze socioekonomických ukazatelů se autorka zaměřila na míru ekonomicky aktivního obyvatelstva, míru nezaměstnanosti, průměrnou měsíční mzdu, hrubý regionální produkt a přímé zahraniční investice. Daný výběr lze vysvětlit tím, že pomocí těchto ukazatelů autorka prozkoumá stav obyvatelstva v jednotlivých regionech a propojuje je s vyspělostí těchto regionů.

Utřídění dat

Data byla čerpána za jednotlivé subjekty Ruské federace, tzn. za republiky, oblasti, kraje, autonomní oblast a autonomní okruhy bez ohledu na jejich rozlohu a

podíl pravomocí. Federální města (Moskva, Petrohrad a Sevastopol) a nové subjekty, které nejsou světově uznány — republika Krym a federální město Sevastopol, byly vynechány. Pro analýzu bylo primárně vybráno období 1995 — 2017, z důvodu dostupnosti statistických údajů bylo v některých oblastech změněno na období 1995 — 2015. Sesbíraná data jsou seřazena do tabulek a grafů.

Vizualizace dat

Vizualizace dat byla uskutečněna pomocí aplikace ArcGIS, což „je geografický informační systém určený pro práci s prostorovými daty“ (arcdata.cz). V dané aplikaci byla data zpracována kartogramy s absolutními údaji (procenta, promile). Jako podklad pro kartogramy posloužil shapefile Regions (Hranice subjektů RF). Některé názvy a počty subjektů Ruska v atributové tabulce se mohou od aktuálního stavu pro rok 2019 lišit, kartogramy jsou uvedeny včetně změn. Shapefile je převedeno do jiného kartografického zobrazení — Pulkovo 1942 Caspian Sea Mercator.

Pro ukazatel hrubého regionálního produktu byl použit kurz dle Centrální Banky Ruské federace (cbr.ru) a pro ukazatel průměrné měsíční nominální mzdy byl použit kurz dle České národní banky ze dne 9.4.2019: 1Kč= 2,8P (kurzy.cz, 2019).

*Za republiku Čečna nejsou dostupné statistické údaje u těchto ukazatelů: přímé zahraniční investice za roky 1995 — 2010, hrubý regionální produkt na hlavu za roky 1995 — 2000, míra nezaměstnanosti za roky 1995 — 2005, úroveň ekonomicky aktivního obyvatelstva za roky 1995 — 2005, kvocient kojenecké úmrtnosti za rok 1995 — 2000, počet emigrantů a imigrantů za roky 1995 — 2010, naděje dožití za roky 1995 — 2000, kvocient porodnost za roky 1995 — 2005, přirozený přírůstek za roky 1995 — 2000, kvocient úmrtnosti za roky 1995 — 2000). Mezi hlavní důvody nedostatečných statistik patří války na území Čečenska, velká ztráta obyvatelstva, migrace obyvatel do sousedních republik — Ingušsko, Dagestán, republika Severní Osetie-Alanie, Kalmycko, Kabardinsko-Balkarsko, Karačajevsko-Čerkesko.

1 Administrativní dělení Ruska

Administrativně-územní dělení (uspořádání, umístění) Ruska bylo stanoveno Ústavou Ruské federace, která byla ustanovena 12. prosince 1993 (Federativní uspořádání, 2001 in constitution.ru).

Rusko je federálním státem, což znamená, že Ruská federace je jednotný svazový stát, který zahrnuje několik státních útvarů tzv. subjektů federace, které mají určitou politickou samostatnost neboli nezávislost (Subjekty Ruské federace in grandars.ru).

Ruská federace se dělí na 85 administrativních jednotek, tj. subjektů (viz obrázek č. 1). Subjekt (nebo region) Ruské federace je název pro územní jednotku vyšší úrovně, jedná se o základní územní jednotku uvedenou v Ústavě Ruské federace (Financovyj slovar in dic.academic.ru).

Aktuálně uvádí Ústava Ruské federace 85 subjektů, které jsou ve vztahu směrem k federálním orgánům státní moci mezi sebou rovnoprávné. Ústava Ruské federace rozlišuje 6 typů subjektů, ty jsou na základě stejného právního statusu a míry pravomocí sjednoceny do 3 skupin (Subjekty Rossijskoj federacii in grandars.ru).

1. Republiky — nejvyšší subjekt, v ústavě označované jako stát. Republiky mají největší objem pravomocí ve svém vedení, disponují právem si zvolit vlastní ústavu a prezidenta, dokonce i úřední jazyk (který je používán stejně jako ruština). Republiky mají ze všech subjektů Ruské federace nejvyšší stupeň autonomie. V Ruské federace je celkem 22 republik (včetně republiky Krym, která není světově uznána). Republiky nejsou z hlediska mezinárodního práva subjektem zcela oficiálním; tím je pouze Ruská federace.

2. Autonomní útvary — autonomní oblast a autonomní okruhy jsou národní územní útvary (celky), které mají právo navrhnout projekt federálního zákona o jejich právním statusu. Jejich název se odvíjí dle jedné nebo dvou národností nebo etnických skupin, žijících původně na jejich území. Úroveň samosprávy v rámci Ruské federace mají tyto útvary tu nejnižší. Autonomní oblast je aktuálně jen jedna, a to Židovská autonomní oblast. Autonomní okruhy je celkem 4.

3. Kraje, oblasti a federální města — jsou administrativně-územní útvary, při jejichž formování se nebral v úvahu národní princip oddělení jejich území. V Ruské Federaci je 9 krajů, oblastí je celkem 46. Federálními městy jsou Moskva, Petrohrad a Sevastopol (Subjekty Rossijskoj federacii in grandars.ru), (Federativní uspořádání, 2001 in constitution.ru).

Status subjektů určuje ústava Ruské federace i ústavy jednotlivých subjektů, status republiky určuje jak ústava Ruské federace, tak i vlastní ústavy republik. Všechny subjekty Ruské federace mohou mít vlastní vlajku i znak.

Federální struktura Ruska je ústavně-právní instituce, normy dané instituce určují formu státního zřízení, typy subjektů Ruské federace, rozdělení kompetenci mezi subjekty a Ruské federaci a základ vztahů mezi jednotlivými subjekty (Administrativno-territorialnoye delenie Rossii in megabook.ru).

Sjednocení jednotlivých subjektů Ruské federace

1. Vznik Permského kraje v roce 2005 sjednocením Permské oblasti a Komi-Permjackého autonomního okruhu.
2. V roce 2007 vznikl Krasnojarský kraj sjednocením Krasnojarského kraje, Evenckého autonomního okruhu a Tajmyrského autonomního okruhu.
3. V roce 2007 vznikl Kamčatský kraj sjednocením Kamčatské oblasti a Korjatského autonomního okruhu.
4. V roce 2008 vznikla Irkutská oblast sjednocením Irkutské oblasti a Ust'ordynského autonomního okruhu.
5. V roce 2008 vznikl Zabajkalský kraj sjednocením Čitské oblasti a Aginského burjatského autonomního okruhu (Shibaeva, 2011 in *Gosudarstvennoe upravlenie*. Elektronický věstník).

Dělení Ruské federace na federální okruhy:

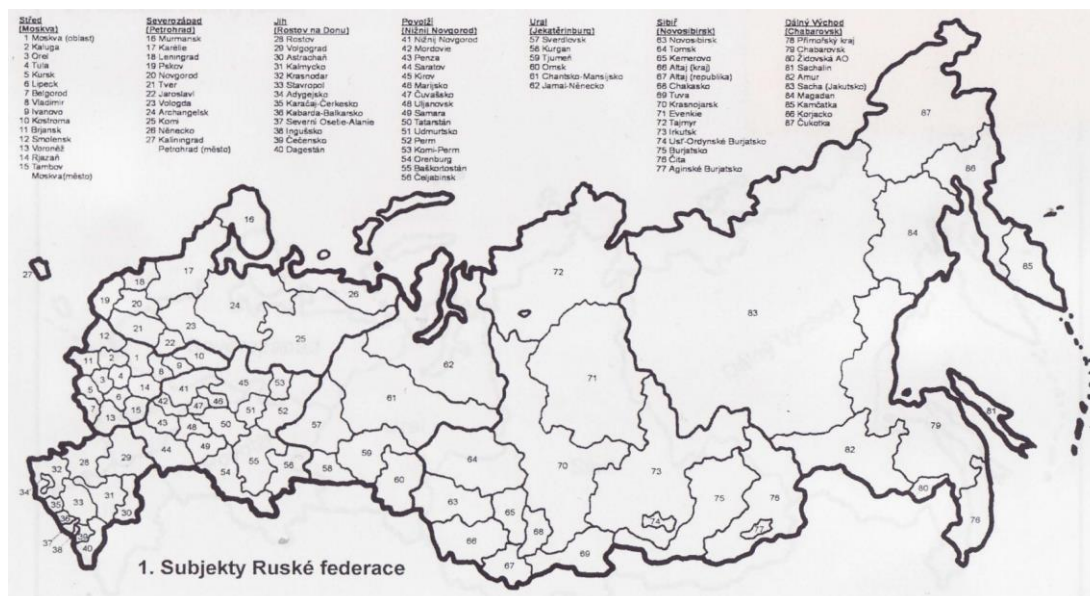
1. Federální okruhy byly vytvořeny v souladu s vyhláškou № 849 prezidenta Ruska ze dne 13. května 2000. Federální okruh (viz tabulka č.1) není subjektem a není nějakou ústavní částí administrativně územního dělení Ruské federaci. Každý okruh má administrativní centrum. V roce 2000 bylo 7 federálních okruhů, v

roce 2010 byl ze složeného Jižního federálního okruhu oddělen Severokavkazský federální okruh. V roce 2014 vznikl rozhodnutím prezidenta V. Putina Krymský federální okruh (Administrativno-territoriálnoje delenie Rossii in megabook.ru).

Tabulka č. 1: Federální okruhy Ruska a jejich administrativní centra

Federální okruh	Administrativní centrum
Centrální	Moskva
Severozápadní	Petrohrad
Jižní	Rostov na Donu
Severokavkazský	Pjatigorsk
Povolžský	Nižnij Novgorod
Uralský	Jekatěrinburg
Sibiřský	Novosibirsk
Dálněvýchodní	Chabarovsk
Krymský*	Simferopol

Zdroj: vlastní zpracování na základě administrativního dělení Ruska (Ústava RF)

Obrázek č.1: Mapa subjektů Ruské federace

Převzato: Baar, 2005

2 Rozbor literárních zdrojů

Hlavním zdrojem, který byl použitý ke zpracování dané bakalářské práce, je webová stránka federální služby státní statistiky Rosstat (gks.ru). Základními úkoly Rosstatu jsou koordinace statistické činnosti státu, zpracování statistické metodiky a poskytování oficiálních statistických informací prezidentovi, vládě, federálnímu shromáždění RF, federálním orgánům výkonné moci, veřejnosti a také mezinárodním i jiným organizacím. Ze státní statistiky byla čerpána veškeré data o demografických a socioekonomických ukazatelích. Z elektronické databáze Rosstatu EMIS (fedstat.ru), která byla již zmíněna v kapitole metodika této práce, bylo použito vymezení některých demografických a socioekonomických ukazatelů, dále byla uvedena i metodika výpočtu vybraných ukazatelů.

Federální služba státní statistiky Rosstat také vydává publikace, pro tuto práci byly použity sbírky za jednotlivé roky — Regiony Ruska, Socioekonomické ukazatele, Regiony Ruska, Základní charakteristiky subjektů Ruské federace, Ruská statistická ročenka, Rusko v číslech.

Základním informacím o Rusku, geografické poloze, včetně délky hranic, okrajových bodů a rozloze píše Liščák ve své publikaci „Státy a území světa“ (Liščák, 2009).

Dalším zdrojem je monografie „Reálie Ruska“ (Skokan, 2009), která poskytuje informace o současném Rusku, od základní charakteristiky (hlavní město, geografie, obyvatelstvo, podnebí, nerostné suroviny, ekonomika) po detailní informace o jednotlivých velkých městech, historii, náboženství, etniku, průmyslu atd.

Pro vymezení definice termínů, například osada, demografická krize, subjekt RF a další, autorka pracovala s velkou elektronickou encyklopedií (Academic, 2000-2019) ve které jsou umístěny pojmy z různých slovníků a encyklopedií. Například z finančního, nebo ekonomického slovníku.

Jako další zdroj pro vymezení demografických pojmů byl použit demografický informační portál (demografie.info), ze kterého autorka čerpala především definice demografických procesů (úmrtí, porodnost, migrace atd).

Dále by autorka ráda zmínila online encyklopedii (Grandars), která byla nápomocná při zpracování geografické charakteristiky Ruska a při popisu obyvatelstva.

Dalším pramenem byla kniha s názvem „Rusko od roku 1991 do současnosti. Experiment s jedním národem“ (Service, 2006), ze které autorku zaujala kapitola 19. „Třídy a „noví Rusové““ o výrazných rozdílech příjmů v ruské společnosti.

Při analýze jednotlivých ukazatelů autorka používala koncepci prioritních nacionálních projektů v rámci Národního programu demografického rozvoje Ruské federace v období 2006 – 2015 (Národní program demografického rozvoje Ruska, 2006).

Dalším zdrojem byla kniha „Nacionalnaya identichnost Rossii i demografičeskij krizis“ (Sulakshin aj., 2008). Daná publikace obsahuje referáty a vystoupení účastníků druhé ruské vědecké konference, na které byli probrány aktuální otázky současného ruského života a demografické krize.

Pro vyhledávání odborných článků byla využita webová stránka vědecké elektronické knihovny „CyberLeninka“ (cyberleninka.ru). Tato elektronická knihovna poskytuje články z online časopisů s aktuálními informacemi o různých tématech od profesorů, učitelů, studentů a specialistů z mnoha oblastí. Při popisu sjednocení jednotlivých subjektů Ruska se autorka opírala o článek „Ukrupnenie regionov: problemy i perspektivy“ (Shibaeva, 2011), ve kterém se Shibaeva zabývá problémem sjednocení regionů v Rusku a jejich perspektivou. Užitečný byl i článek s názvem „Uchastie Rossii v deyatelnosti mezhdunarodnych organizacij“ (Zhadan, 2016) o účasti Ruska v mezinárodních organizacích. Dalším zdrojem je článek od Magranova a Detochenka s názvem „Socialno-ekonomicheskaya situaciya v Rossii: mneniya i ocenky sovremennogo studenchestva“ (2017), ve kterém autoři analyzují, jak studenti vysokých škol vnímají současnou socioekonomickou situaci v Rusku.

Závěrem bych ráda zmínila stránku Institutu demografie Národní výzkumné univerzity "Vysoké školy ekonomické". Tato stránka poskytuje vědecké články týmu národní výzkumné univerzity, a zároveň i jiných ekonomů, demografů a sociologů. Na daném portálu je mnoho starších i aktuálních článků o celkové demografické situaci v Rusku i o jednotlivých ukazatelích (hse.ru). Zajímavý a užitečný byl i článek „Regionalnyje osobennosti rossijskoj demograficheskoy situacii“ (Karachurina, 2006), ve kterém Karachurina charakterizuje regionální zvláštnosti ruské demografické situace, především reprodukci populace a migraci obyvatelstva.

3 Základní informace o Rusku

Oficiální a úplný název státu je Ruská federace (názvy Rusko a Ruská federace jsou dle Ústavu Ruské Federace uznávány jako rovnocenné). Hlavním městem Ruska je Moskva, která je zároveň i federálním městem Ruské federace. Úředním jazykem na federální úrovni je ruština, přičemž jednotlivé republiky patřící do Ruské federace mají právo určit si své státní jazyky. Státních jazyků jednotlivých subjektů Ruska je přes 30 (regionálními úředními jazyky, kterých je celkem 31, jsou například adygština, altajština, baškirština, čečenština, tatarština atd.) (Wikimedia Foundation, 2010) (Liščák, 2009).

Ruská federace vznikla 25. prosince roku 1991 z oficiální Ruské sovětské federativní socialistické republiky, která byla součástí Sovětského svazu. Ruské federace je federativní prezidentská republika, kde je hlavou státu prezident, současný prezident Vladimir Putin je ve své funkci od roku 2012.

3.1 Geografická poloha

Rusko je největším státem na světě, má rozlohu 17 125 191 km², včetně změn uznaných i neuznaných světovými mocnostmi, konkrétně velmi diskutovaný poloostrov Krym, který spadá pod správu Ruské federace od roku 2015 (Ploshad Rossijskoj Federacii, 2018 in statdata.ru). Rusko se nachází na kontinentu Eurasie, „rozkládá se ve východní Evropě a severní části Asie a zaujímá více než jednu desetinu povrchu Země“ (Liščák, 2009). Otázka hranic mezi Evropou a Asií je po mnoho desetiletí i století sporná a k jejich vymezení existuje několik názorů. Vědci tvrdí, že nelze přesně vymezit evropské a asijské hranice, jelikož mezi Evropou a Asií nejsou ostré přechody, jak z hlediska podnebí, tak i z hlediska flory a fauny, struktury půdy atd., i přesto bývá jako základ pro vymezení hranic mezi Evropou a Asií používána rozlišná geologická stavba dvou pohoří - Ural a Kavkaz. Pro účely této práce bude použito oficiálního vymezení hranic, které se uskutečnilo na 20. kongresu Mezinárodního geografického svazu v roce 1964 (Granica Evropy i Asii na karte in odyhpres.ru). Tato hranice začíná v Bajdaratském zálivu Karského moře, dále se line přes východní úpatí Uralu, od horního toku řeky Ural přes Mugodžarské vrchy k řece Emba, od Kumo-manyčské sníženiny ke

Kerčskému průlivu přes průliv Bospor a průliv Dardanely (Hranice Evropy, 2011 in geo-evropa.upol.cz).

Celková délka územních hranic Ruska na zemi i na moři tvoří zhruba 61000 kilometrů (O dlině našich hranic, 2017 in Věda a technika). Ruská federace má státní hranice se 14 státy, se kterými sousedí přímou suchozemskou hranicí. Jsou to Ázerbájdžán, Bělorusko, Čína, Estonsko, Finsko, Gruzie, Kazachstán, Korejská lidově demokratická republika, Lotyšsko, Litva, Mongolsko, Norsko, Polsko, Ukrajina. S evropskými státy jako Litva a Polsko má Ruská federace hranici díky exklávě Kaliningradské oblasti, což znamená, že tato oblast je součástí Ruska, ale od územního státu je oddělená jinými zeměmi (Liščák, 2009). Z toho nejdelší hranice má s Kazachstánem — 6 846 (přes 7 000 kilometrů a nejkratší se Severní Koreou (KLDK) — 19 km kilometrů (Liščák, 2009).

Území Ruska omývá celkem 12 moří patřících do úmoří tří oceánů. Nejsevernějším bodem Ruska je mys Fligeli (81° 49') na Rudolfově ostrově v souostroví Země Františka Josefa, nejjižnější bod se nachází v Dagestánu na hranicích s Ázerbájdžánem (41° 10'). Nejzápadnější bod (19° 38') najdeme v Kaliningradské oblasti a nevjýchodnějším bodem je Děžňovův mys (169°40') v Beringově průlivu (Krajnie točky Rossii in grandars.ru).

Obrázek č. 2: Fyzická mapa Ruska

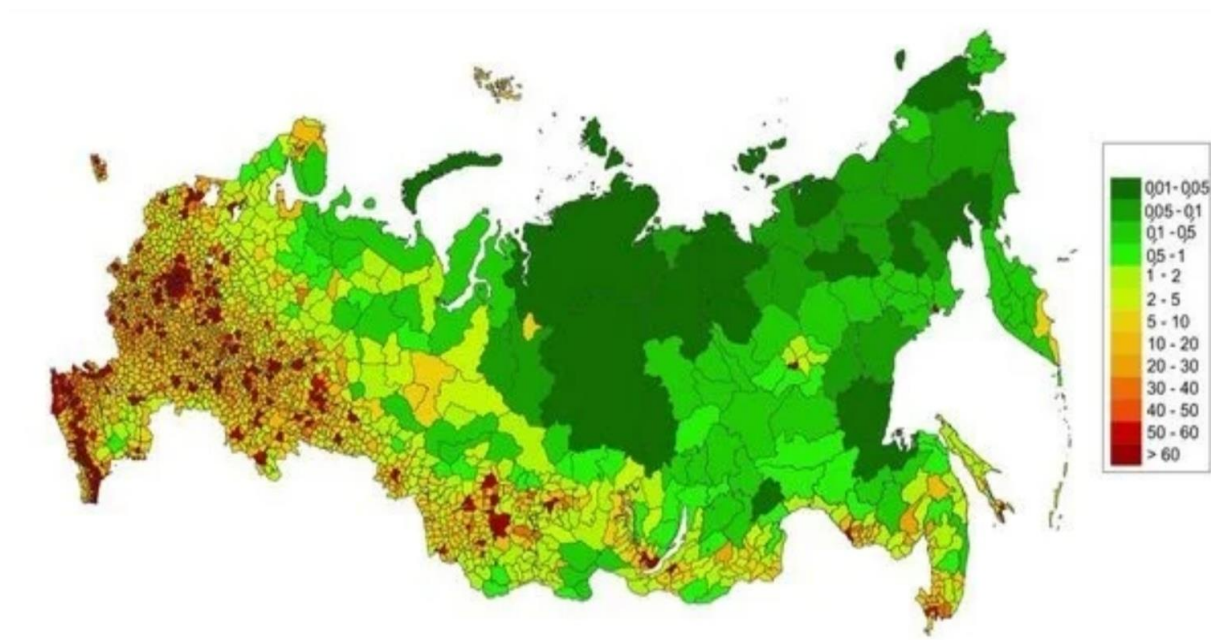
Převzato: maps Russia, 2009

3.1 Obyvatelstvo a sídla

Počet obyvatel a hustota zalidnění

Počet obyvatel Ruské federace ke dni 2.4.2018 činil 146,9 milionů lidí (podle federální služby státní statistiky) s hustotou zalidnění 8,58 obyvatel/km. V porovnání s jinými státy je Rusko, co se týká zalidnění, na 181. místě. Bez ohledu na rozlehlost státu, je obyvatelstvo Ruska rozmístěno velmi nerovnoměrně, většina obyvatel žije v Evropské části státu, což tvoří kolem 68 % obyvatelstva. Naopak v Asijské části, která je mnohem rozlehlejší, žije jen kolem 32 % obyvatel (viz obrázek č. 3). Vysokou hustotu zalidnění mají (pro rok 2017) následující subjekty: Moskva — 4834,31 obyvatel/km², Petrohrad — 3764,5 obyvatel/km², Sevastopol — 496,24 obyvatel/km², Moskevská oblast — 167,5 obyvatel/km², republika Inguško — 132,4 obyvatel/km², republika Čečensko — 90,4 obyvatel/km² (Plotnost naseleniya Rossii po regionam, 2017 in Statdata).

Obrázek č. 3: Hustota zalidnění Ruska v roce 2013

Převzato: LandRussia, Statdata, 2013

Sídla — typy (Typy sídel, 2010 in TextBooks.Studio)

Osada (poselok) — označení druhu sídla používající se v Rusku, na Ukrajině, v Bělorusku a v Kazachstáně. Osada je nižší administrativně-územní jednotka, jejíž sídlo se nachází mimo město. Osada se dělí na 3 typy. Prvním typem jsou pracovní osady, které mají nejméně 3 tisíce obyvatel a na jejichž území se nacházejí průmyslové závody, stavby, železniční křižovatky. Druhým typem jsou lázeňské osady, které mají nejméně 2 tisíce obyvatel a mají léčebný význam (Financovyj slovar in did.academic.ru). Třetím typem jsou chatové osady, místa letní rekreace občanů. Populace pracovních a lázeňských osad (obecný pojem osada městského typu) patří do struktury městského obyvatelstva (Bolshoj enciklopedichesky slovar, 2000 in dic.academic.ru).

Dělení měst

Podle platné klasifikace Ruské federace dělíme městská sídla do 3 základní kategorií: velké města, střední města, nevelké města a osady městského typu. Velká

města rozdělujeme na další dva typy, což jsou super velká (svěrchkrupnyje) s populací více než 500 tisíc obyvatel a velká, která mají od 100 tisíc do 500 tisíc obyvatel. Střední města jsou ta s populací od 50 tisíc do 100 tisíc a polostřední s populací od 20 tisíc do 50 tisíc. Nevelké města (malá) s počtem obyvatel od 10 tisíc do 20 tisíc. Osady městského typu mají méně než 10 tisíc obyvatel (Typy poselenij, 2010 in TextBooks.Studio).

Vesnice

Městská a venkovská sídla jsou ukazatelem územního rozmístění výroby a komplexního rozvoje regionů státu. V závislosti na průmyslové sféře, ve které lidé pracují, dělíme obyvatelstvo na městské a venkovské.

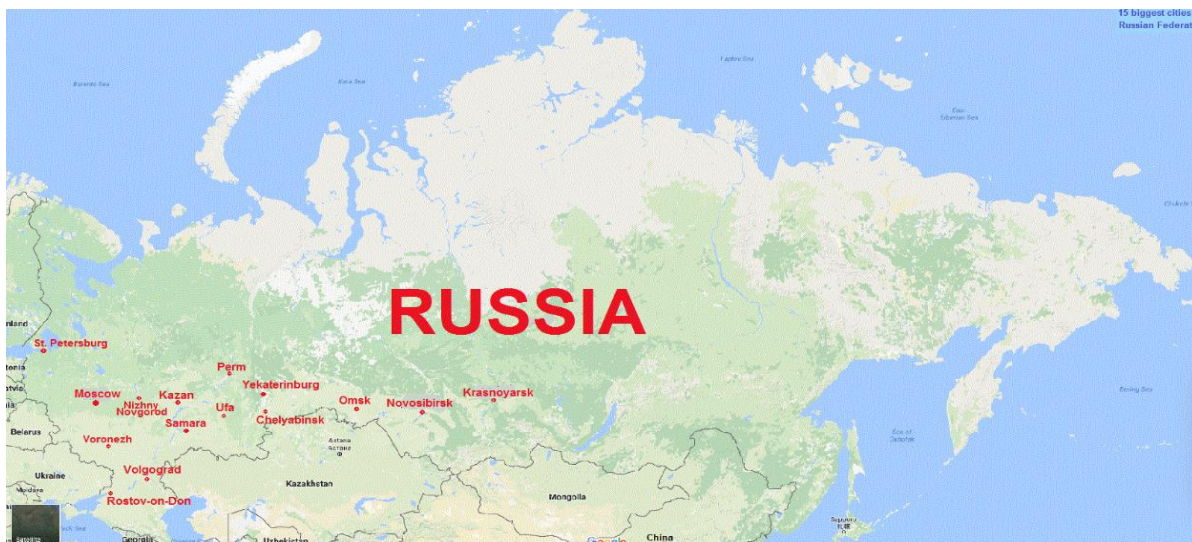
Jako kritéria pro vymezení městského obyvatelstva slouží počet obyvatel daného sídla a povolání (zaměstnání) jeho obyvatel. Základem systému městských sídel jsou územně-průmyslové komplexy, které ovlivňují základní strukturní charakteristiky daného systému. Hlavními složkami městských sídel jsou města, městské sídla, venkovské sídla s nezemědělskou činností obyvatel, lázeňské sídla (Typy poselenij, 2010 in TextBooks.Studio).

Městské a venkovské obyvatelstvo

Obyvatelé současného Ruska bydlí většinou ve městech, městské obyvatelstvo tvoří zhruba 80%. 170 měst má více než 100 tisíc obyvatel. V Ruské federaci se nachází 15 měst, které mají víc než milion obyvatel (goroda millioniky), jsou jimi Moskva (zhruba 12,5 milionu obyvatel, 2018), Petrohrad (zhruba 5,3 milionu obyvatel, 2018), Novosibirsk (zhruba 1,6 milionu obyvatel, 2018), Jekatěrinburg (kolem 1,5 milionu obyvatel, 2018), Nižnij Novgorod (kolem 1,2 milionu obyvatel, 2018), Kazaň (kolem 1,2 milionu obyvatel, 2018), Čeljabinsk (kolem 1,2 milionu obyvatel, 2018), Omsk (kolem 1,7 milionu obyvatel, 2018), Samara (kolem 1,2 milionu obyvatel, 2018), Rostov na Donu (kolem 1,1 milionu obyvatel, 2018), Ufa (kolem 1,1 milionu obyvatel, 2018), Krasnojarsk (zhruba 1,1 milionu obyvatel, 2018), Perm (zhruba 1 milion obyvatel, 2018), Voronež (zhruba 1 milion obyvatel, 2018), Volgograd (zhruba 1 milion

obyvatel, 2018) (Seznam milionových měst v Rusku k roku 2018, 2019 in go-normativy.ru). Většina z těchto měst leží v Evropské části Ruska, v Asijské se nachází jen Krasnojarsk, Novosibirsk, Čeljabinsk, Jekatěrinburg a Ufa.

Obrázek č. 4: Milionová města Ruska

Převzato: Contributor, 2017

3.2 Socioekonomická charakteristika Ruska

Z ekonomického hlediska Rusko je „největší, mnohoovětvovou částí národohospodářského komplexu bývalého SSSR (v r. 1990 asi 62 % jeho základních výrobních fondů)...“. „...adaptace Ruska na tržní ekonomiku probíhala velmi bolestivě. Pokles úrovně průmyslové výroby zasáhl prakticky všechna odvětví zpracovatelského průmyslu (zejména výrobu zboží široké potřeby)...“ (Skokan 2009, str. 8).

„I přes silný pokles průmyslové produkce v Rusku v letech 1992-1996 nezaznamenala jeho územní skladba výrazné změny. Na západní regiony země (včetně Uralu 18,4 %) připadá 72 % celkové hodnoty průmyslové produkce (z toho Střed — 17,3 %, Povolží — 12 %, na Sibiř a Dálný východ 28 %“ (Skokan 2009, str. 8).

Členství Ruska v mezinárodních organizacích

Reformy, které se uskutečnily v Rusku v 90. letech 20. století v politických a socioekonomických sférách, způsobily rozvoj nových ekonomických vztahů, určení a

ochranu práv a svobod člověka i občana. Reformy způsobily také podstatnou změnu normativní stránky, organizace a realizování mezinárodních vztahů a spolupráci s jinými státy i mezinárodními organizacemi.

Rusko, přijímací principy a normy mezinárodního práva a uzavírající mezinárodní smlouvy, uznává, že je součástí mezinárodní společnosti.

Právním základem pro uzavření mezinárodních smluv je Ústava Ruské federace a federální zákon z 15. července 1995 «O mezinárodních smlouvách Ruské federaci». Rusko je členem více než 30 mezinárodních organizací, které můžeme rozdělit na 3 skupiny:

1. orgány a specializované organizace systému Organizace spojených národů (OSN)
2. ekonomické, tržní, finančně-investiční, vědecko-technické, kulturně-vzdělávací, zajišťující ochranu práv, ekologické a jiné mezinárodní organizace
3. mezinárodní kluby, svazy, společenstva

Rusko jako následník práv Sovětského svazu převzalo členství v OSN, včetně trvalého členství v Radě bezpečnosti OSN, Rusko je také členem Organizace OSN pro průmyslový rozvoj. Od roku 1992 patří Rusko do Mezinárodního měnového fondu tj. finančně úvěrové organizace OSN. V rámci specializovaných organizací OSN patří Rusko také do United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, organizace pro vzdělání, vědu a kulturu), do Interpolu (mezinárodní policejní organizace), MOPu (mezinárodní organizace práce). Od 22. srpna je Rusko členem mezinárodní obchodní organizace World Trade Organization (WTO), jejímiž hlavními úkoly je liberalizace mezinárodního trhu, podpora ekonomického růstu mentolových států a zvyšování blahobytu jejich obyvatelstva.

V roce 1998 vstoupilo Rusko do Asijsko-pacifického hospodářského společenství Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), jehož cílem je realizování spolupráce regionálního trhu, liberalizace investic a zvyšování ekonomického rozvoje asijsko-pacifického regionu.

V roce 1997 Rusko vstoupilo do Group of Eight (G8), do které patří nejrozvinutější státy světa (USA, Kanada, Velká Británie, Francie, Německo, Japonsko, Itálie). G8 byla vytvořena pro řešení globálních ekonomických a finančních problémů. V březnu roku 2014, po situaci na Ukrajině, summit G8 (G7) rozhodnul o pozastavení

členství Ruska (Zhadan, 2016 in Tavričesky naučnyj obozrevatel).

Další mezinárodní organizací, do které patří také Rusko, je Group of Twenty (G20), což je skupina největších ekonomik světa. V roce 2013 v rámci ruského předsednictví byly položeny základy pro mnoho budoucích činností např. příprava a schválení strategií růstu, plány zaměstnanosti, investiční strategie, mezinárodní daňové spolupráce, systémové interakce se sociálními partnery (Larionova, 2017 in Vestnik RUDN. International Relations).

Rusko je také součástí Organizace bezpečnosti a spolupráce v Evropě - Organization for Security and Co-operation in Europe (OBCE). OBCE je regionální organizací, do které patří 57 států Evropy, Severní Ameriky a Centrální Asie (Zhadan, 2016 in Tavričesky naučnyj obozrevatel).

SNS, do kterého patří 10 států a hlavními cíli je spolupráce v politických, ekonomických, ekologických, humanitních, kulturních a dalších oblastech (Anushevskaya, 2015 in aif.ru). V rámci ekonomické oblasti SNS bylo určeno 25 základních organizací (učebních, vědecko-výzkumných institucí a ústavů), přičemž 22 z nich se nachází v Ruské federaci (Organy SNG in Internet-portál SNG). Rusko se v této oblasti aktivně zapojilo do vytvoření a fungování mnoha mezinárodních organizací jako Eurasijské ekonomické společenství (které fungovalo v letech 2001-2004), Jednotný hospodářský prostor (ve funkci od 1. ledna 2012), Celní unie (ve funkci od 1. července 2010), Zóna volného obchodu (ve funkci od 20. září 2012), Eurasijský ekonomický svaz (fungující od 1. ledna 2015), Smlouva o kolektivní bezpečnosti (mezinárodní vojensko-politická organizace na území SNS fungující od roku 2002) (Mesto Rossii v systeme mezhdunarodnyh organizacij in geographyofrussia.com).

Rusko také patří spolu s Brazílií, Indií, Čínou a Jihoafrickou republikou do dobrovolného uskupení BRICS. Nejdůležitějším směrem pro Rusko v činnosti BRICS je politická spolupráce s ostatními účastníky skupiny (Kireev, 2015 in Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya).

Rusko je také členem Šanghajské organizace pro spolupráci (ŠOS), jejímž cílem je podpora a zabezpečení míru, bezpečnosti a stability ve Střední Asii. V rámci ŠOS existuje program mnohostranné tržně-ekonomické spolupráce do roku 2020, cílem daného programu je rozvoj vedoucích průmyslových odvětví, spolupráce ve vědecko-technické sféře a možnost přípravy společných investičních projektů. Na 7. summitu BRICS a ŠOS, který se uskutečnil ve dnech 8. a 9. července roku 2015 v Ufě, navrholo

Rusko užší spolupráci makroekonomické politiky BRICS a ŠOS, přičemž byla podpořena myšlenka rozvoje vzájemného obchodu a výměny investic (Zhadan, 2016 in Tavričesky naučnyj obozrevatel).

Rusko je také členem Svazu Ruska a Běloruska, Organizace černomořské hospodářské spolupráce - Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), Mezinárodní organizace pro normalizaci - International Organization for Standardization (ISO), Mezinárodního olympijského výboru (MOV), Mezinárodní elektrotechnické komise - International Electrotechnical Commission (IEC), Mezinárodní organizace pro ekonomickou, vědeckotechnickou a technickou spolupráci v oblasti elektrotechnického průmyslu "Interelectro" (Uchastije Rossijskoj federacii v mezhdunarodnyh organizacijach in spravochnik.ru).

Rusko a sankce

Mezinárodní sankce je svérázná forma mezinárodní právní odpovědnosti za porušení státem mezinárodních dohod (Bojko, 2015 in Nauka, technika i obrazovanie).

Politická krize na Ukrajině v roce 2014 ovlivnila a stále ovlivňuje stav jednotlivých států a také dynamiku světové ekonomiky jako celku. Po krymském referendu, kdy byl poloostrov Krym připojen k Rusku, ale především po vpádu neoznačených vojsk Ruské federace, vyjádřila většina států patřících do OSN společně s USA, velkou částí Evropské unie a dalšími jejich partnery a mezinárodními organizacemi nespokojenost s politikou Ruska. Ruské odmítnutí přijmout pozici a požadavky Západu v souvislosti s událostmi v Krymu a na východu Ukrajiny z počátku roku 2014 způsobilo Rusku zavedení sankcí ze strany Spojených států a EU s cílem národní izolace Ruska. Rusko bylo také vyřazeno z G8.

Negativní následky sankcí Ruska:

- růst odtoku kapitálu
- devalvace národní měny
- snižování ropných příjmů v dolarovém obratu
- uzavření zahraničních společností
- růst inflace nad 10%, oslabení rublu

- snižování příjmů obyvatelstva
- bankovní krize
- omezení přístupu ruským bankám k levným úvěrovým zdrojům
- omezení exportu vysokých technologií do Ruska
- zpomalení přítku zahraničních investic do Ruska (Bulatova a Abelguzin, 2015 in Actual Problems of Economics and Law).

Socioekonomická situace v Rusku podle názorů studentů

Magranov a Detočenko představují analýzu toho, jak studenti vnímají socioekonomickou situaci, která vznikla v současné ruské společnosti. Podle výsledků průzkumu 40,7 % zúčastněných vnímá současnou situaci v Rusku jako spíše krizovou, 25,8 % si je jisto, že situace je krizová. Studenti chápou nutnost vlastního úsilí pro překonání překážek vzniklých ekonomickou krizí. V současnosti vymezuje mládež, jako příčinu krizové situace, následující vnější faktory: nestabilita ekonomických podmínek určena změnou kurzu základních světových měn, cena ropy a sankce udělené Rusku. Jako vnitřní faktory jsou zmiňovány vysoká úroveň korupce, chyby vlády ve vedení a také pozůstatky 90. let. V roce 1998 studenti ohodnotili vliv vlády na krizi kolem 60 % a vliv západních zemí kolem 20 %, v současnosti je vliv západu dle názorů mládeže na stejné úrovni, vedení státu (vláda, politika) hodnotí méně kriticky. Příčinou mohou být radikální reformy vlády v 90. letech. Současná mládež oceňuje činnost vnější politiky jako efektivní, činnost vnitřní politiky jako neefektivní. Základními potížemi, se kterými se Rusko (národ, občané) setkalo, jsou snížení rozpočtových výdajů na sociální potřeby, neúměrný růst cen v porovnání se zvyšováním platů, snižování stavu zaměstnanců a korupce (Magranov a Detočenko, 2017 in Vlast').

Chudí a bohatí v Rusku

„Společnost Ruské federace je neobyčejně stratifikovaná, pokud jde o moc i hmotné blaho. Zatímco se ekonomika hroutila, rozdělování příjmů bylo stále více nerovné. Rusku byl násilím vnucen kapitalismus nejprimitivnějšího druhu: bohatí zbohatli ještě víc, chudí dokonce zchudli a jejich víc. V posledních letech dvacátého

století se odhadovalo, že skoro dvě pětiny obyvatelstva žijí v chudobě. Také SSSR měl sociální hierarchii. Na jejím vrcholu stál generální tajemník strany a jeho soudruzi z politbyra. Nicméně nebyly sociální krajnosti v SSSR od sebe natolik vzdálené, jak je tomu dnes. Rusko za SSSR bylo vždy zemí hluboko zakořeněné nerovnosti. Ta se od pádu Sovětského svazu prohloubila“ (Service, 2006).

V současném Rusku bohužel neexistuje tzv. střední třída a mezi chudým a bohatým obyvatelstvem je propast. *„Reformy 90. let výrazně zvětšily rozdíl v příjmech lidí. V roce 1994 převyšovaly příjmy 10% nejbohatších obyvatel příjmy 10% nejchudších 15krát; v roce 1998 se tento ukazatel snížil na 13násobek“.* (Skokan, 2009, str. 252)

Zhruba 20 milionů obyvatel Ruska bydlí pod hranicí chudoby. Chudoba vytváří rozdělení společnosti podle základních charakteristik kvality života. Zvláštnost chudoby Ruska spočívá v tom, že 60 % „chudých“ jsou ekonomicky aktivní lidé kteří jsou zaměstnáni (Sulakshin a kol., 2008).

4.4 Demografická situace

Demografická situace v Rusku je charakterizována trendem depopulace obyvatelstva. Ve státě se projevuje nízká porodnost a vysoká úmrtnost především u práceschopných občanů. Důležitou roli hraje migrace. Změna vnitřních migračních proudů během 90. let způsobila prudké snížení populace východních a severních regionů Ruska. Mění se věková struktura obyvatelstva, v období let 2000-2007 došlo ke snížení počtu dětí o 20 % a seniorů o 2 %. Tímto způsobem zapříčinila současná demografická situace ve státu problémy obranyschopnosti Ruské federace, snížení ekonomického potenciálu, zhoršení kvality pracovních zdrojů a rozvoji sociálního napětí ve společnosti.

Demografická krize

Definování pojmu. Demografická krize je prudké zhoršení reprodukce obyvatelstva a jeho podmínek, projevující se zejména depopulací (Geograficheskyj slovar, 2015 in did.academic.ru).

Rusko prošlo čtyřmi ekonomickými krizemi. První krize probíhala v letech 1914-1922 tj. v období 1. světové války a revoluce, občanské války, epidemií a hladu v letech 1921 - 1922. V tomto období se počet obyvatel zmenšoval kvůli velké migraci do zahraničí a celkové demografické ztráty Ruska za danou dobu byly zhruba 18 milionů lidí. Druhá demografická krize byla způsobená hladomorem v roce 1933, kdy činily demografické ztráty zhruba 6 milionů lidí. Třetí demografická krize spadala do období 2. světové války. V roce 1946 činil počet obyvatel 98 milionů, což bylo o 12 milionů méně než v roce 1940. S ohledem na nízkou porodnost byly celkové ztráty zhruba 24 milionů lidí. Čtvrtá demografická krize nastoupila na začátku 90. let, kdy se k nízké porodnosti přidaly socioekonomické i ekologické faktory snižování počtu obyvatel (Demograficheskyj krizis v Rossii in drandars.ru).

3.3 Demografická politika

Demografická politika je část socioekonomické politiky, jejímž hlavním cílem je regulace populace státními orgány (Nacionalnaya politicheskaya enciklopediya in politike.ru). Demografická politika řeší především otázku porodnosti, zvyšování a snižování úrovně porodnosti za pomoci ekonomických, sociálních nebo administrativních prostředků. Podle určitých cílů demografické politiky se státy dělí na několik typů: rozvojové a vyspělé. Rozvojové státy, které jsou ve fázi demografického výbuchu, mají jako hlavní cíl demografické politiky snížení porodnosti a přirozeného přírůstku obyvatelstva. Vyspělé státy se většinou nacházejí v demografické krizi, kdy je demografická politika zaměřena naopak na růst porodnosti a přirozeného přírůstku.

Demografická politika má přímý vliv na rozvoj společnosti tj. na stav ekonomiky, armádu, životní podmínky obyvatel, politickou a sociální stabilitu, které jsou závislé na pracovních zdrojích. Pro řešení demografické situace se nastavují tzv. akční plány (Rudnitskaya a Novikov, 2015 in PolitBook).

Demografická politika Ruské federaci do roku 2015

Koncepce dané politiky je orientačním bodem pro orgány státní vlády a také pro orgány místní samosprávy při řešení otázek týkajících se porodnosti, poskytování podpory rodinám, při podpoře zdraví, naděje dožití, migrace a jiných aspektů demografického rozvoje.

Mezi hlavní cíle demografické politiky do roku 2015 patřila stabilizace počtu obyvatel a formování předpokladů pro následující demografický růst, tj. úkoly:

- Z oblasti upevnění zdraví a naděje dožití obyvatel: zvyšování očekávané délky života, zvyšování zdravého života, zlepšování reprodukčního zdraví obyvatel, zlepšování kvality života invalidů.
- Z oblasti stimulace porodnosti a upevnění rodiny: formování předpokladů pro zvyšování porodnosti, všestranné upevnění institutu rodiny, vytvoření podmínek pro seberealizaci mládeže, poskytování sociální péče rodinám včetně materiální podpory při narození dítěte.
- Z oblasti migrace obyvatel: regulace migračních toků s cílem vytvoření efektivního mechanismu substitucí přirozeného úbytku (Konceptciya demograficheskogo razvitiya Rossijskoj federacii na period do 2015 goda in consultant.ru).

Demografická politika Ruské federace do roku 2025

Demografická politika Ruska je zaměřena na očekávané zvýšení délky života obyvatel, na snížení míry úmrtnosti, zvýšení míry porodnosti, regulaci vnitřní a vnější migrace, zachování a posílení zdravotního stavu populace a na tomto základě na zlepšení demografické situace v zemi.

Současnou koncepci, zpracovanou v souladu s Ústavou Ruské federaci, federálními zákony a jinými normativními právními akty Ruské federaci, všeobecně uznávanými principy a normami mezinárodního práva v oblasti populaci včetně tuzemské a zahraniční praxe, se určují cíle, principy, úkoly a základní směry politiky Ruské federace v oblasti populace v období do roku 2025.

Cíle demografické politiky do roku 2025 jsou stabilizace počtu obyvatel (142-

143 milionů obyvatel do roku 2015), vytvoření podmínek pro jeho růst (145 milionů do roku 2025), zvyšování životních podmínek a růst očekávané délky života do 70 let do roku 2015 a do 75 let do roku 2025 (Demograficheskaya politika Rossijskoj federacii na period do 2025 goda in Mintrud Ruska).

Do základů demografické politiky Ruska patří následující principy:

- Komplexní řešení demografických úkolů — postupy v dané sféře musí zachvacovat směry demografického rozvoje (úmrtnost, porodnost a migraci) v jejich vzájemném poměru.
- Včasná reakce na demografické tendence za dané období.
- Zohlednění regionálních zvláštností demografického rozvoje a diferencovaný přístup ke zpracování a realizaci regionálních demografických programů.
- Spolupráce orgánů státní moci včetně institutu občanské společnosti.
- Koordinace činnosti zákonodárných a výkonných orgánů státní moci na federální, regionální a magistrátním úrovni (Konceptsiya demograficheskoy politiki Rossijskoj federacii na period do 2025 goda in DemoskopWeekly).

Základní obsah diplomatického sdělení prezidenta RF V. Putina federální institucí (orgánu). Moskva 1. března 2018

- Růst blahobytu občanů – pokles chudoby. Ekonomická krize způsobila vzestup chudoby. Počet občanů s důchodem nižším než je současné životní minimum činí 20 milionů (r. 2000 - 42 milionů). Obnovení struktury zaměstnanosti - dobrá práce, motivace, dobrá mzda, seberealizace. Na principech spravedlnosti je nutné vytvořit systém sociální podpory.
- Zajištění demografického růstu – působení demografické katastrofy z r. 1940 a r. 1990. Stabilizace počtu obyvatel Ruska a zajištění stabilního přirozeného přírůstku obyvatelstva. Rozšíření demografické politiky – program mateřského kapitálu, zlevnění hypoték pro rodiny s dětmi. Volná místa ve školkách – možnost pro mladé matky vzdělávat se nebo pracovat. Péče o seniory (starší generace) – zvýšení důchodu, zajištění kvalitní lékařské péče.
- Zvýšení délky života – r. 2000 průměrná délka života 65 let, u mužů 60 let.

- Zvýšení kvality životního prostředí – upgrade měst.
- Růst dostupnosti bydlení – hypotéky, zvýšení mezd, průměrná hypoteční sazba by měla činit kolem 7%.
- Rozvoj infrastruktury státu – obnova dopravy, bezpečí na cestách, stavba silnice, která se stane částí důležitého koridoru Evropa ATR. Rusko – tranzit mezi Evropou a Asií. Potenciál ruských přístavů, severní mořská cesta – rozvoj ruské Arktidy, Dálnovýchodních regionů. Rozvoj sítí regionálních letišť. Elektroenergie. Internet pro místa krajního Severu, Sibíře, Dálného Východu.
- Dostupnost kvalitní lékařské péče – dobrá mzda pro lékaře, nemocnice i v malých vesničkách, záchranářsko-porodní střediska, regionální ústavy zdravotnictví, lékařská centra. Důležitý úkol národního systému zdravotnictví je prevence (onemocnění). Modernizace onkologických center.
- Vysoké standardy ekologického blahobytu – ekologické technologie, modernizace tepláren (ТЭЦ), kotelní a komunální činnosti. Použití ekologického MHD. Problémy s odpadem. Zvýšení kvality pitné vody. Realizace projektů záchrany unikátních přírodních systémů Bajkal a Teleckého jezera, Volžského bazénu. Národní parky a přírodní rezervace – ekologický cestovní ruch.
- Zachovat svou identitu – vytváření kulturních, vzdělávacích a muzejních komplexů.
- Rozvoj dětí – kvalita obecného vzdělání na všech úrovních od školek po střední školy, dostupné vzdělávání.
- Rusko – prostor pro budoucnost. Věda, technologie, inovace, znalosti, kompetence. Podpora high-tech společností. Vědecká infrastruktura. Podmínky pro talentovanou mládež ze zahraničí.
- Modernizace systémů profesionálního vzdělávání – technologický rozvoj, rozvoj technických profesí (Ing. obory). Centra rekvalifikací pracovníků.
- Průlomový rozvoj ekonomiky – ekonomický potenciál státu. Zvýšení produktivity práce pomocí nových technologií, efektivním využitím zaměstnanců. Zvýšení investic. Rozvoj malých podniků. Rozvoj nesurovinového exportu.

- Pracovní klima (podnebí) – vysoká úroveň podnikatelských svobod a konkurencí. Podíl státu v ekonomice se musí postupně snížit.
- Spolupráce občana a státu – státní služba.
- Vnější politika a obrana (Poslanie prezidenta Federalnimu Sobraniyu, 2018 in kremlin.ru).

3.4 Následky rozpadu Sovětského svazu (vliv na obyvatelstvo Ruska)

Pokles porodnosti po rozpadu Svaz sovětských socialistických republik (SSSR), dle posledního všesvazového sčítání lidu v roce 1989, tj. 2 roky před jeho rozpadem, činil počet obyvatel Sovětského svazu 285,7 milionů. Z důvodu ekonomické nestability procesu přechodu k tržní ekonomice během jednoho desetiletí klesla porodnost v Rusku ze dvou dětí na jednu ženu na jedno dítě. Velký pokles byl zaznamenán i u očekávané délky života. V letech 1991-1994 klesla očekávaná délka života z 68,9 let na 63,9 let. Nejvýraznější pokles byl zaznamenán u mužů v polovině 90. let, kdy většina z nich řešila problémy s alkoholem, očekávaná délka života u mužů v té době klesla až na 57,4 let.

V roce 1992 byla poprvé za poválečné období úmrtnost vyšší než porodnost. V důsledku přirozeného úbytku klesal počet obyvatelstva státu každoročně zhruba o 800 tisíc obyvatel. Danou situaci částečně kompenzovala vlna ruských mluvících imigrantů, kteří se vrátili zpět domů. Základními příčinami dané migrace byly absence potenciálu (žádný potenciál) a růst etnických konfliktů v bývalých republikách SSSR (Zivert, Zacharov, Klingholc, 2011 in DemoskopWeekly).

Dalším bodem byla vysoká nezaměstnanost, což byl jeden z nejdůležitějších problémů, který politici řešili po rozpadu SSSR. V 90. letech obyvatelstvu v práceschopném věku chyběla pracovní místa, nestabilní ekonomická situace ovlivňovala činnost firem (Plyusy i minusy rasspada SSSR in histerl.ru).

Rozpad Sovětského svazu rozdělil rodiny, příbuzné. Obyvatelé měli komplex „odděleného národa“. Zvýraznil se problém migrantů, uprchlíků a národních menšin (Jershov a Zimenkova, 2016 in Mezhdunarodnyj zhurnal gumanitarnykh i estestvennykh nauk).

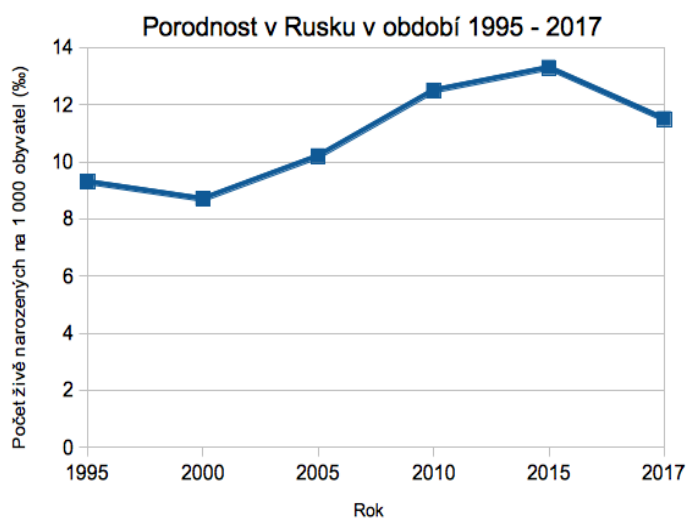
4 Vybrané ukazatele

4.1 Porodnost

Vymezení pojmu.

Porodnost (natalita) - „je základní populační proces, který zajišťuje reprodukci obyvatelstva“. „Význam porodnosti se odráží také v množství statistických ukazatelů, jimiž se porodnost sleduje a vyjadřuje“ (Dynamika obyvatelstva, 2004 in muni.cz). Porodnost závisí nejen na biologických možnostech ženy, ale i na socioekonomických podmínkách státu, zvycích, tradicích, normách ve společnosti daného státu, životních podmínkách a životním stylu obyvatel. Porodnost je propojená s historií a má tendenci k silným změnám. Pro danou práci byl autorkou použit ukazatel hrubé míry celkové porodnosti, která se vypočítá jako „počet všech narozených na 1000 obyvatel středního věku“ (Narození in Český statistický úřad, 2001) a udává se v promilích.

Graf č. 1: Porodnost v Rusku v období 1995 - 2017

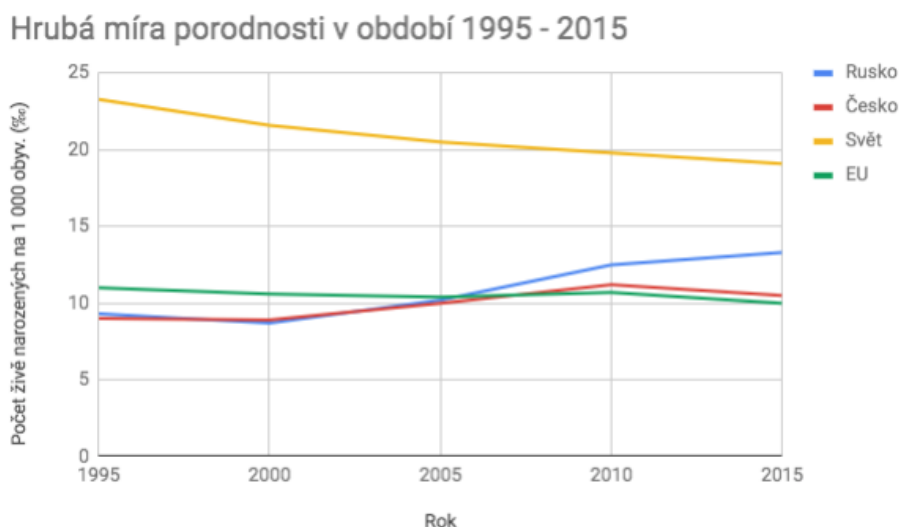
Zdroj: vlastní zpracování, dle Rosstat

Na grafu č. 1 můžeme vidět vývoj porodnosti v Ruské federaci za roky 1995 až 2017. Nejnižší porodnost za dané období byla zaregistrována v roce 2000 a

měla hodnotu 8,7 %. V letech 1995 – 2000 nebyla sociální a materiální podpora státu rodiny na dostatečné úrovni, i přesto, že prezident B. Jelcin vydal v roce 1996 nařízení o Základních směrech státní rodinné politiky a proto se většina rodin neodvážila rozšířit o druhé nebo dokonce třetí dítě (Ukaz prezidenta Rossijskoj federacii ot 14. 5. 1996 č. 712 in kremlin.ru). Průměrná mladá rodina disponovala zdroji na zplození a výchovu jednoho dítěte, přičemž by většina rodin ráda měla dětí více. Poměr výdajů na rodinné (především dětské a mateřské) příspěvky k objemu hrubého domácího produktu se zmenšil z 0,98 % v roce 1996 na 0,3 % v roce 2004 (Nacionalnaya programa demografičeskogo razvitiya Rossii, 2006 in rg.ru). Od roku 2000 až do roku 2015 ukazatel porodnosti rostl, v roce 2015 tvořil podíl živě narozených dětí na 1 000 obyvatel 13,3 ‰, což byl nejvyšší ukazatel od rozpadu SSSR. V roce 2006 byly přijaty Národní projekty ve sféře zdravotnictví, stavby dostupného bydlení (vládou potvrzená Pravidla poskytování dotací z federálního rozpočtu ruským kreditovým a akciovým společnostem např. agentuře hypotečního bytového úvěru) a zlepšování kvality života, jejichž cílem byla stabilizace počtu populace k roku 2015. V roce 2007 vznikl s cílem růstu porodnosti tzv. Mateřský kapitál, což je zvláštní forma finanční podpory rodin, které mají více než jednoho dítěte. Vyplacení může být získáno i v případě narození třetího (čtvrtého atd.) dítěte, pokud rodina o mateřský kapitál nepožádala dříve. Každoročně mateřský kapitál prochází indexací v souladu se současnou úrovní inflace. Tuto finanční podporu může rodina využít jen na omezený počet potřeb, např. na vzdělání dětí, zlepšení životních podmínek a na formování sběrného důchodu matky (Shto takoe materinskij kapital in hmnpf.ru). Na grafu můžeme vidět, že vznik mateřského kapitálu sice napomohl zvýšení porodnosti, ale jen dočasně. V roce 2014 Ministerstvo ekonomického rozvoje navrhlo tuto podporu pozastavit z důvodu její nízké efektivity. Daný typ podpory nedosáhl zvýšení počtu dětí, pouze změnil kalendář narození, tj. rodiny se rozhodují mít další dítě dříve, než původně plánovaly. Někteří obyvatelé kapitál zneužívali na splacení různých kreditů v osobních zájmech, ženy dokonce vyráběly falšované osvědčení o narození dítěte. Obyvatelstvo chudých regionů Ruska mateřský kapitál použilo jako formu sociální pomoci (Terentjev a Volkova, 2015 in rbc.ru).

Graf č. 2: Porovnání porodnosti — Rusko, svět, EU, Česko

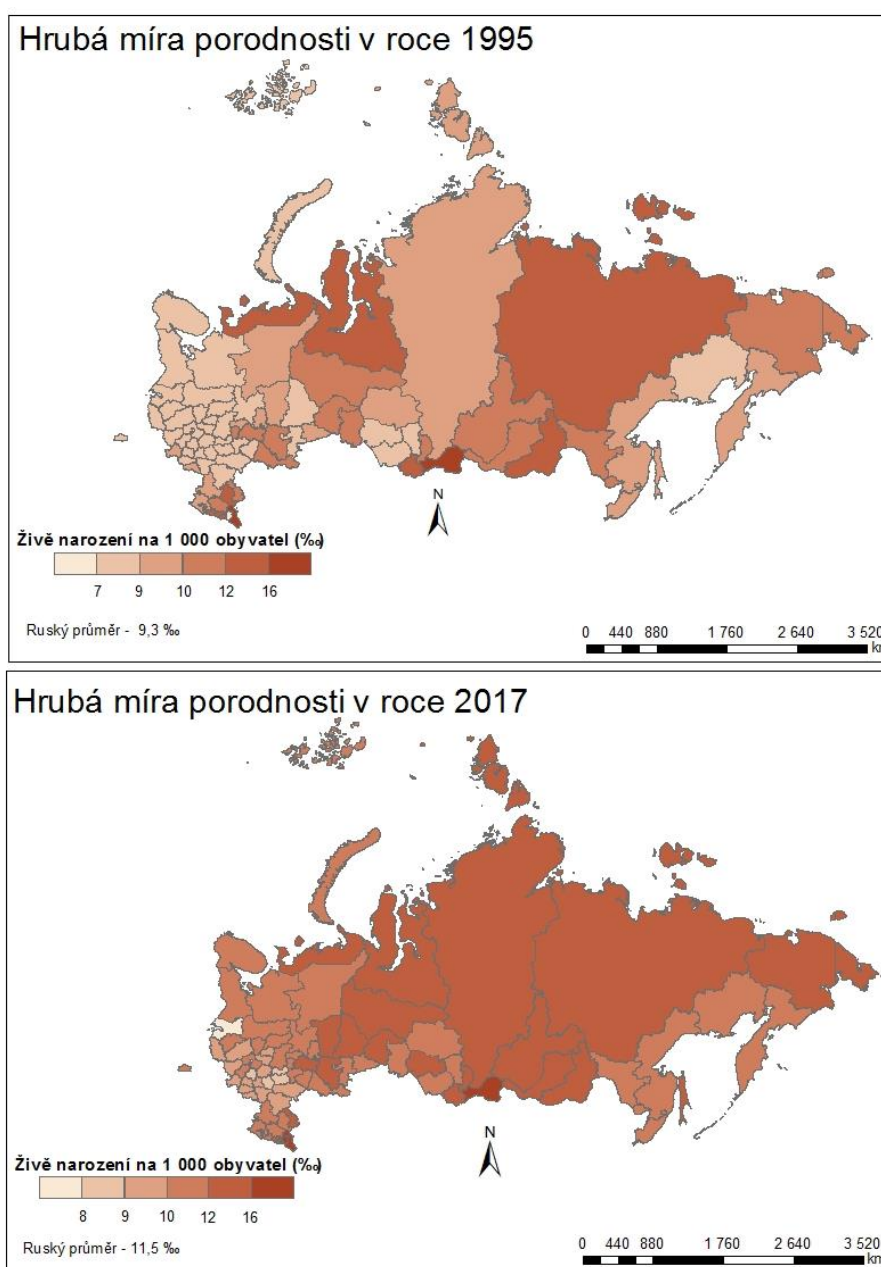
Zdroj: vlastní zpracování, dle The World Bank data, EMISS

Na daném grafu můžeme vidět rozdíl ve vývoji porodnosti Ruska v porovnání se světovým průměrem, s porodností v Evropské unii (EU) a v České republice (ČR). Nejprve se zaměříme na nejviditelnější a největší rozdíl, a to na rozdíl mezi světovým a ruským průměrem. Největší rozdíl byl zaznamenán v roce 1995, kdy světový průměr tvořil 23,3 ‰ a ruský byl 9,3 ‰ (tj. O 14 ‰ méně). Porodnost v Rusku zásadně ovlivnil rozpad Sovětského svazu, Rusko přišlo o muslimské, tradiční státy, které měly vysokou porodnost (Uzbekistán 29,8 ‰, Tádžikistán 35 ‰, Kyrgyzstán 25,6 ‰, Turkmenistán 28,9 ‰). Postupně se však rozdíl mezi světovou a ruskou porodností začal zmenšovat a v roce 2015 dosáhlo Rusko minimálního rozdílu (zde je potřeba zmínit fakt, že světový průměr klesal). Světový průměr v roce 2015 tvořil 19,1 ‰, ruský 13,3 ‰ (tj. o 5,8 ‰ méně). V porovnání s Evropskou unií nejsou patrné značné rozdíly. V roce 1995 porodnost v EU tvořila 11 ‰, což je jen o 1,7 ‰ více než ruský průměr. Postupně se tento rozdíl začal zmenšovat a v roce 2005 tvořil jen 0,2 ‰ (porodnost v EU činila 10,4 ‰ a v Rusku 10,2 ‰). V roce 2010 byl ruský průměr dokonce o 1,8 ‰ vyšší než průměr Evropské unie. V roce 2015 tvořila porodnost v Rusku 13,3 ‰, porodnost v EU 10 ‰ (ruský průměr byl tedy o 3,3 ‰ vyšší). Při porovnání tohoto ukazatele v Rusku a České republice v roce 1995 vidíme, že porodnost v České republice byla 9 ‰ a v Rusku 9,3 ‰ tedy o 0,3 ‰ více. V letech 2000-2005 byla porodnost skoro stejná: rok 2000 v ČR 8,9 ‰ a v Rusku 8,7 ‰, v roce 2005: ČR 10 ‰, Rusko 10,2 ‰. V roce 2015

byl ruský průměr (13,3 ‰) o 2,8‰ vyšší než průměr český (10,5 ‰).

Rusko zůstává v porovnání se světovou porodností pozadu, zároveň je ale téměř na stejné úrovni s Evropou (Evropskou unií). Výjimkou jsou například takové subjekty Ruska jako republika Tyva (porodnost v roce 2017 – 21,9 ‰) a republika Dagestán (porodnost v roce 2017 – 16,4 ‰), které mají oproti průměru porodnost výrazně vyšší.

Obrázek č. 5: Hrubá míra porodnosti v roce 1995 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na obrázku č. 5 je znázorněna porodnost za jednotlivé subjekty Ruské federace v letech 1995 a 2017. Při detailním pohledu na rok 1995 vidíme značné rozdíly mezi jednotlivými částmi Ruska. Ukazatel porodnosti má podprůměrnou míru v evropské části Ruska, především v oblastech přiléhající k federálním městům Moskva a Petrohrad. Například porodnost v Moskevské oblasti tvořila 7,1 ‰ a v Leningradské oblasti 7,2 ‰. Na Sibiři měla vysokou porodnost republika Tyva 20,3 ‰. Co se týká subjektů na Dálném východě, můžeme sledovat vyšší hrubou míru porodnosti, než u subjektů v evropské části. Porodnost v republice Sacha tvořila 15,3 ‰, což bylo o 6 ‰ více než byl ruský průměr toho roku. Jako další příklad autorka uvádí Čukotský AO, ve kterém porodnost tvořila 10,4 ‰. Na jihu Ruska, zvláště pak v republikách Severního Kavkazu můžeme sledovat relativně vysokou míru porodnosti, také nad ruským průměrem. Nejvyšší míru porodnosti z oblasti Severního Kavkazu, a zároveň i za celý stát, měla republika Ingušsko - 25,3 ‰, tj. o 16 ‰ více než ruský průměr. Vysokou porodnost vykazovala také republika Dagestán - 20,7 ‰.

Při detailním pohledu na rok 2017 je u ukazatele porodnosti patrný nárůst, i přesto měly stále nízkou porodnost subjekty v evropské části Ruska. Nejvyšší porodnost můžeme sledovat v republice Tyva (21,9 ‰) a dále v republikách Severního Kavkazu.

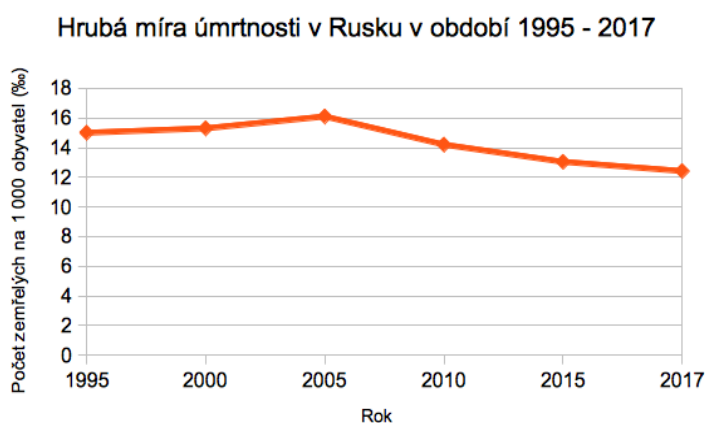
Důvodem nízké míry porodnosti v oblastech nacházejících se v evropské části Ruska je jejich vyspělost, většina obyvatel se soustředí na vybudování úspěšné kariéry a vytvoření lepších podmínek pro seberealizaci. V daných oblastech se tím pádem vyskytuje tendence rodin s jedním dítětem (Karchurina, 2006 in DemoskopWeekly). V jižních republikách Ruska můžeme po celé období sledovat vysokou míru porodnosti, na což má velký vliv podíl neruské populace a etnické zvláštnosti těchto národů. Tendenci k rození více než jednoho dítěte mají etnika jako avarové, tabasaranové (republika Dagestán), kurdové (ti jsou napříč celým státem), něnci (Jamalo-něnecký a Něnecký AO), inguši (republika Ingušsko a Čečna) a komi-ižemci (republika Komi) (Karachurina, 2006 in DemoskopWeekly).

4.2 Úmrtnost

Vymezení pojmu

„Úmrtnost je jedním z klíčových demografických procesů, spolu s porodností představuje základní složku demografické reprodukce populací“ (Úmrtnost in demografický informační portál). „Úmrtností se v demografii rozumí proces vymírání populace“ (Pavlík a Kalibová, 2005). V této práci byla pro charakteristiku (ročního vývoje) úmrtnosti použita obecná míra úmrtnosti (obecný kvocient úmrtnosti), která se počítá jako poměr počtu úmrtí v průběhu kalendářního roku k průměrné roční populaci a udává se v promilích (Úmrtnost in mendelu.cz).

Graf č. 3: Úmrtnost v Rusku

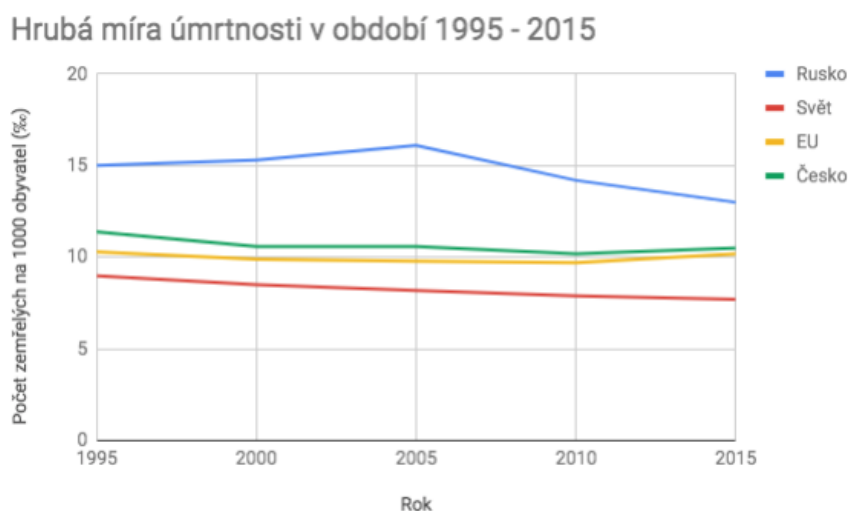
Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na grafu č. 3 můžeme sledovat vývoj úmrtnosti v celém Rusku v období let 1995 až 2017. Při celkovém srovnání je patrné, že úmrtnost od roku 1995 do roku 2005 rostla, poté začala klesat. Na růst úmrtnosti v Rusku v letech 1995 – 2005 měla vliv především kvalita zdravotnictví. Stát se v dostatečné míře nevěnoval prevenci srdečně-cévních chorob a ani podpoře zdravého způsobu života. Mužskou úmrtnost v práceschopném věku výrazně ovlivňovaly alkoholismus, narkomanie a kouření tabáku.

V roce 2005 zavedl prezident V. Putin program „Prioritní národní projekty Ruska“, v rámci kterého byl zaveden Prioritní národní program „Zdorovje“ (Zdraví). Tento program zahrnoval směr rozvoje primární zdravotní sanitární péče a poskytování

vysoko technologické lékařské pomoci obyvatelstvu napříč celým státem. Výsledkem daného programu bylo zvyšování kvalifikací obvodních lékařů (v rocích 2006 - 2007), zvyšování počtu lékařů na vesnicích, zvyšování počtů sanitek a vybavení městských ústavů zdravotnictví diagnostickými zařízeními (Napravleniya, osnovnye meropriyatiya i parametry prioritnogo nacionalnogo projekta „Zdorovje“, 2005 in eafedorov.ru).

Graf č. 4: Porovnání úmrtnosti – EU, Rusko, svět, Česko

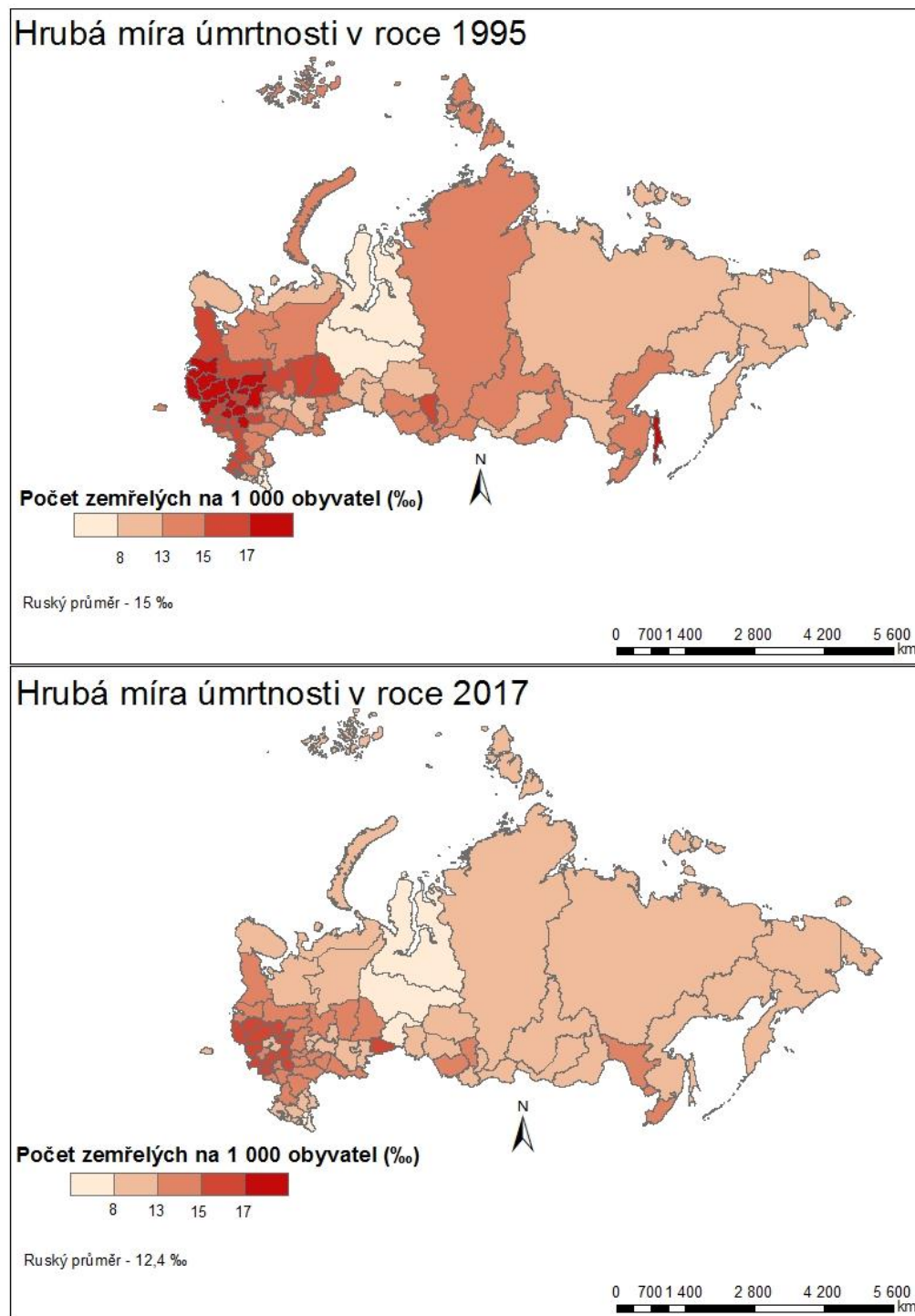

Zdroj: vlastní zpracování, dle The World Bank Data, databáze EMISS

Graf číslo 4 zobrazuje porovnání mezi světovou, ruskou, českou a EU úmrtností. Ruský průměr je vyšší než průměr světový, český a zároveň vyšší než průměr v Evropské unii. V roce 1995 tvořila světová úmrtnost 9 ‰, úmrtnost ruská byla tedy s hodnotou 15 ‰ o 6 ‰ vyšší. V roce 2000 byl rozdíl obdobný, přičemž ruský průměr se o 0,3 ‰ zvýšil a světový průměr se o 0,5 ‰ snížil. Největší rozdíl za sledované období byl v roce 2005, kdy ruský průměr tvořil 16,1 ‰ a světový 8,2 ‰ (tj. ruský průměr byl o 7,9 ‰ vyšší). V roce 2010 obě hodnoty klesly, světový průměr byl 7,9 ‰ a ruský 14,2 ‰ (tj. O 6,3 ‰ vyšší). V roce 2015 tvořil rozdíl mezi světovou a ruskou úmrtností 5,3 ‰ (ruský průměr – 13 ‰, světový průměr – 7,7 ‰). V českém a ruském průměru úmrtnosti nejsou takové rozdíly. V roce 1995 český průměr tvořil 11,4 ‰, o 3,6 ‰ nižší než ruský. V letech 2000-2005 byl český průměr konzistentní, ve srovnání s ruským činil zhruba o 4-5 ‰ méně než ruský. Nejmenší rozdíl byl v roce 2015, kdy mělo Rusko úmrtnost o 2,5 ‰ vyšší. Co se týká porovnání průměru v Evropské unii a v Rusku, úmrtnost v Evropské unii se neměnila tak kolísavě a její hodnoty jsou obdobné

s hodnotami úmrtnosti České republiky.

Obrázek č. 6: Hrubá míra úmrtnosti v rocích 1995 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Tento obrázek ukazuje obecný kvocient úmrtnosti za jednotlivé subjekty Ruska

v letech 1995 a 2017. Na mapě můžeme vidět značné regionální rozdíly. Při porovnání úmrtnosti za dané roky jsou viditelné změny v evropské části Ruska, konkrétně snižování úmrtnosti. Pro jasnou ilustraci použijeme detailní pohled na jednotlivé subjekty. Úmrtnosti v Moskevské oblasti kolem hlavního, a zároveň i federálního, města Moskva byla v roce 1995 na 17,4 ‰, v roce 2017 se ukazatel úmrtnosti snížil na 12,3 ‰ (o 5,1 ‰). U některých oblastí, které měly v roce 1995 úmrtnost přes 17 ‰ vidíme v porovnání s rokem 2017 posun směrem k jejímu snižování, např. Tverská oblast 19,9 ‰ x 16,9 ‰ (tj. O 3 ‰ méně), Tulská oblast 19,4 ‰ x 16,5 ‰ (tj. O 2,9 ‰ méně), dále oblasti kolem federálního města Petrohrad – Leningradská oblast 18,1 ‰ x 13,3 ‰ (tj. O 4,8 ‰ méně), Pskovská oblast 20,9 ‰ x 17,4 ‰ (tj. O 3,5 ‰ méně). Největší změnu zaznamenala Sachalinská oblast, která se z hodnoty 17,4 ‰ v roce 1995 posunula na 12 ‰ v roce 2017, což je o 5,4 ‰ méně. Na druhou stranu je potřeba konstatovat, že jsou zde i subjekty, u kterých je tendence opačná a úmrtnost se ve sledovaném období zvýšila, např. Kurganská oblast, kde se úmrtnost zvýšila o 0,3 ‰ konkrétně z 14,9 ‰ na 15,2 ‰. V asijské části Ruska v roce 1995 byla nejvyšší úmrtnost v Sachalinské oblasti a to 17,4 ‰. Vysokou úmrtnost měly také Kemerovská oblast 16,7 ‰, Krasnojarský kraj 14. Naopak nízkou úmrtnost (na ruský průměr 15 ‰) vykazovaly Jakutsko (republika Sacha) s 9,8 ‰ a Čukotský autonomní okruh (AO) s 9,1 ‰. V roce 2017 měly vysokou úmrtnost Amurská oblast 13,4 ‰, Primorský kraj 13,3 ‰. Zajímavostí je, že v Sachalinské oblasti se od roku 1995 do roku 2017 úmrtnost snížila o 5,4 ‰. K tomuto výraznému snížení úmrtnosti z důvodu nemocí krevního oběhu přispělo Regionální cévní centrum a prvních pět Cévních oddělení v městských ústavech (Ministerstvo zdravoochraneniya Sachalinskoj oblasti in minzdrav.sakhalin.gov.ru).

Úmrtnost v Ruské federaci je poměrně vysoká jak v porovnání se světovým průměrem, tak i s průměrem Evropské unie. Zajímavostí je, že v rámci celého státu jsou zásadní regionální rozdíly, můžeme zde vidět subjekty, které mají úmrtnost na úrovni vyspělých Evropských zemí a zároveň subjekty s mírou úmrtnosti srovnatelnou se zeměmi třetího světa. Nízkou úmrtnost v Rusku evidují z ekonomického hlediska vyspělé regiony a také regiony s příznivými klimatickými podmínkami (např. v případě republik na Severním Kavkazu je to čistý horský vzduch a větší počet slunečních dní). Dalším důvodem nízké úmrtnosti kavkazských republik je mentalita národů, vliv náboženství, a s tím související nižší spotřeba alkoholu (Serduk, 2003 in geo.1sep.ru).

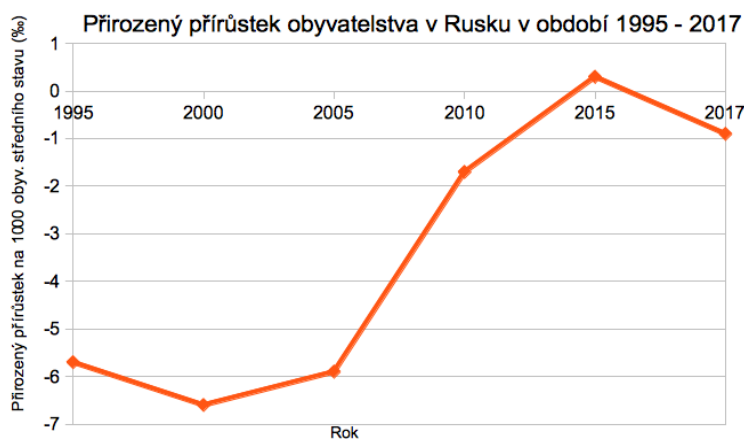
4.3 Přirozený pohyb obyvatelstva

Definice pojmu

„Přirozený pohyb obyvatelstva je rozdíl mezi počtem živě narozených dětí ve sledovaném období a v daném území a celkovým počtem zemřelých osob ve stejném období na stejném území“ (Přírůstek obyvatelstva in Český statistický úřad, 2001).

Pro analýzu přirozeného přírůstku obyvatelstva byla v této práci použita hrubá míra (kvocient) přirozeného přírůstku, který se udává v promilích. Dle podílu mezi počtem narozených a zemřelých rozlišujeme přirozený přírůstek, převládá-li počet narozených nad počtem zemřelých tj. kladný přírůstek a přirozený úbytek, kdy počet zemřelých převládá nad počtem narozených tj. záporný přírůstek (Geografie obyvatelstva a sídel, 2006 in muni.cz).

Graf č. 5: Přirozený přírůstek obyvatelstva v Rusku v období 1995 – 2017

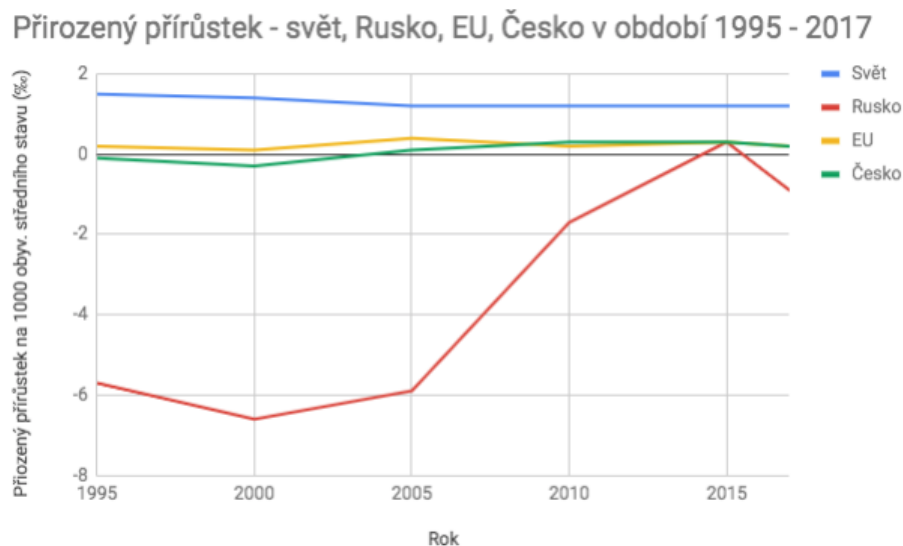
Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na daném grafu můžeme vidět vývoj přirozeného přírůstku obyvatel Ruské federace v daném období, v tomto případě spíše vývoj přirozeného úbytku. Záporný přirozený přírůstek obyvatelstva v Rusku v letech 1995 - 2000 ovlivnily následky 2. světové války a rozpad Sovětského svazu. Od roku 2005 začal daný ukazatel stoupat, kvůli výše zmíněnému národnímu programu „Zdrorovje“ (Zdraví), ale i přesto byla jeho hodnota záporná kvůli stále nízké porodnosti. Od roku 2005 začala porodnost stoupat, důvodem byl například již zmíněný mateřský kapitál. V roce 2015 se podařilo

dosáhnout kladného ukazatele, přirozený přírůstek tvořil 0,3 ‰.

Graf č. 6: Přirozený přírůstek obyvatelstva v období 1995 – 2017

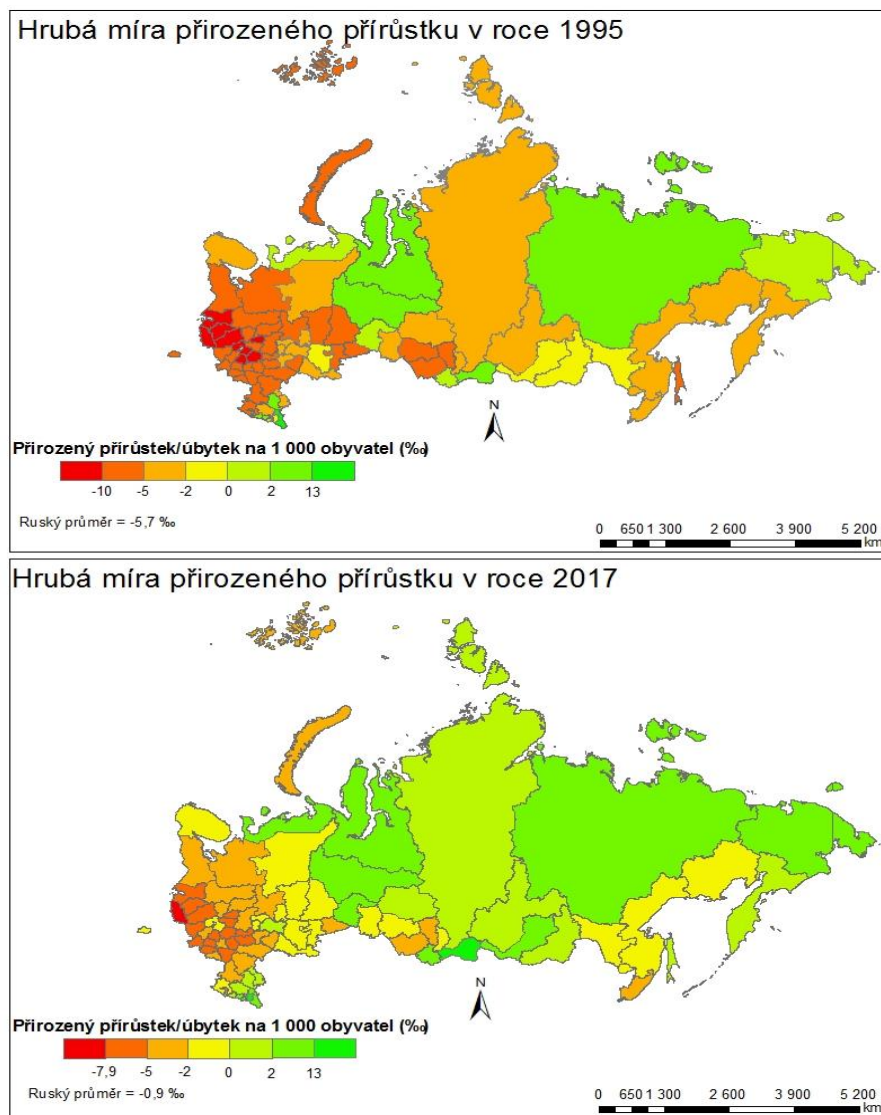

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS, The World Bank Data

Graf číslo 6 ukazuje rozdíl mezi přirozeným přírůstkem obyvatelstva ve světě, v Ruské federaci, v Evropské unii a v České republice. Můžeme vidět, že ruský průměr je velmi kolísavý a nachází se v záporných hodnotách (pod nulou). Přirozený přírůstek ve světě je opravdu přírůstkem, protože hodnoty jsou kladné (nad nulou). Největší rozdíl můžeme vidět v letech 1995 a 2000, v roce 1995 činil přirozený přírůstek ve světě 1,5 ‰, v Rusku byl daný ukazatel záporný, přirozený úbytek měl hodnotu -5,7 ‰. V roce 2000 tvořil světový přirozený přírůstek 1,4 ‰, ruský přirozený úbytek tvořil -6,6 ‰. Od roku 2005 začal rozdíl prudce klesat, a to až do roku 2010, kdy činil světový průměr 1,2 ‰ a průměr ruský -1,7 ‰. V roce 2015 se Rusko maximálně přiblížilo k světovému přirozenému přírůstku, ruský průměr tvořil 0,3 ‰, světový průměr tvořil 1,2 ‰.

Při porovnání přirozeného přírůstku v Rusku s českým a evropským přírůstkem vidíme taktéž velký rozdíl. Z grafu je patrné, že český a evropský průměr jsou na stejné úrovni a zároveň jsou níže než průměr světový, pro detailní srovnání můžeme tedy použít průměr Evropské unie. Průměr Evropské unie se vyvíjel postupně. V roce 1995 tvořil přirozený přírůstek v EU 0,2 ‰, což je o 5,9 ‰ více než v Rusku, v roce 2017 ukazatel EU zůstal na stejné úrovni (0,2 ‰) a byl o 1,1 ‰ vyšší než v Rusku.

Obrázek č. 7: Přirozený přírůstek obyvatel v období 1995 - 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na obrázku č. 7 je znázorněn přirozený přírůstek obyvatel v Rusku v roce 1995. Při detailním pohledu vidíme, že situace s přirozeným přírůstkem/úbytkem v roce 1995 byla kritická zvláště u subjektů nacházejících se v evropské části Ruska. Jako konkrétní příklad nám poslouží subjekty, které měly přirozený úbytek vyšší než -10 ‰, což jsou oblasti nacházející se v blízkosti Moskvy a Petrohradu. Přirozený úbytek v Ivanovské oblasti tvořil -11,2 ‰, v Moskevské oblasti tvořil -10,3 ‰, v Tverské oblasti tvořil -12,3 ‰, v Leningradské oblasti -10,9 ‰, v Novgorodské oblasti -11,9 ‰. V Pskovské oblasti byl zaregistrován nejvyšší přirozený úbytek v Rusku a to -13,1 ‰, tato oblast je několik let za sebou „lídrem“ přirozeného úbytku v Rusku. Demografickým procesům

Pskovské oblasti se věnují Kamenskaya a Silakova ve svém článku Demografické zvláštnosti v Pskovské oblasti. Vysoký přirozený úbytek a s ním související vysoká úmrtnost a nízká porodnost jsou následkem zhoršení stavu zdravotnictví Pskovské oblasti (snížení počtu poliklinik a nemocnic, porodnických stanic a stanic první pomoci) (Kamenskaya a Silakova, 2012 in Demograficheskie i socialnie problemy: fakty, tendencii, prognoz).

Vysoký přirozený přírůstek v roce 1995 byl zaregistrován u většiny subjektů v asijské části Ruska a na jihu Ruska (v evropské části). Nejvyšší přirozený přírůstek měla republika Ingušsko a to 18,5 %. Když se podíváme na vývoj přirozeného přírůstku v dané republice v za roky 1995 – 2017, je tento značně kolísavý (Graf č. X). Nejnižší přirozený přírůstek (10,2 %) mělo v roce 2005 Ingušsko, hlavním důvodem byly Čečensko-Ingušský a Osetino-Ingušský konflikt (Gasandze, 2016 in Mladý vědec číslo 3). V roce 2010 přirozený přírůstek vzrostl na 22,6 % a pak se opět začal snižovat, v roce 2015 přirozený přírůstek tvořil 15,2 % a v roce 2017 13,1 %. Vysoký přírůstek měla republika Dagestán – 13,8 %. Asijská část Ruska je na tom, co se týká ukazatele přirozeného přírůstku/úbytku, o něco lépe než část evropská. Přirozený přírůstek v republice Tyva tvořil 7,1 %, v Jamalo-něneckém autonomním okruhu 6,7 %, na Jakutsku (republika Sacha) 5,5 %.

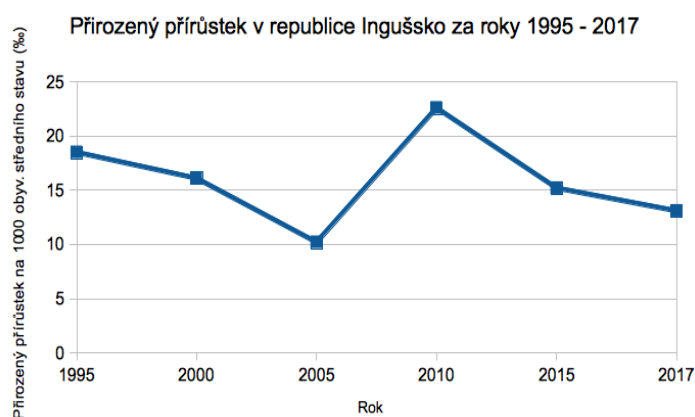
Při detailním pohledu na přirozený přírůstek u jednotlivých subjektů Ruska v roce 2017 můžeme vidět, že ruský průměr se zvýšil z -5,7 % na -0,9 %, přesto se stále jedná o přirozený úbytek nikoliv přírůstek. Opět vyšší přirozený úbytek a nižší přirozený přírůstek vykazovaly subjekty nacházející se v evropské části Ruska. Nejvyšší přirozený úbytek za celé Rusko měla stejně jako v roce 1995 Pskovská oblast, a to -7,9 %. Výjimkou jsou republiky na jihu, které měly vysoký přirozený přírůstek: republika Dagestán 11,3 %, Čečenská republika 17,4 % (což byl nejvyšší přirozený přírůstek v Rusku), republika Ingušsko 13,1 %. Z asijské části Ruska můžeme vidět vysoký přirozený přírůstek v Jakutsku (republika Sacha) 6,4 %, republice Tyva 13,2 %, Ťumenské oblasti 6,3 %, do kterého patří Chantymansijský AO s hodnotou 7,9 % a Jamalo-něnecký AO s 9,1 %.

Nejvíce kolísavý vývoj přirozeného přírůstku v období 1995 – 2017 měla republika Ingušsko (viz graf č.7). Růst přírůstku byl ovlivňován zvláště migrací z republiky Čečensko. Při porovnání vývoje přirozeného přírůstku republiky Ingušsko s vývojem přirozeného přírůstku v celém Rusku vidíme, že ruský průměr se začal

zvyšovat od roku 1995 a vrcholu dosáhl v roce 2015. Ingušsko mělo naopak od roku 1995 do roku 2005 klesající tendenci a poté se přirozený přírůstek začal vyvíjet stejným způsobem jako ruský průměr. Možným důvodem je sousedství Ingušska s neklidnou Čečnou, na jejímž území stále probíhají konflikty (Itekushev, 2007 in Caucasustimes).

Jak porodnost, tak i přirozený přírůstek zaleží na národnosti obyvatel. Největší přirozený přírůstek můžeme sledovat u avarů, darginů, kumyků, lezgínů, agulů a tabasaranců (národy se nacházejí na Severním Kavkazu). Nejnižší přirozený přírůstek mají rusové, ukrajinci (žijící v RF) a židi (Židovská autonomní oblast) (Sulakshin aj, 2008).

Graf č. 7: Přirozený přírůstek v Ingušsku v letech 1995 – 2017

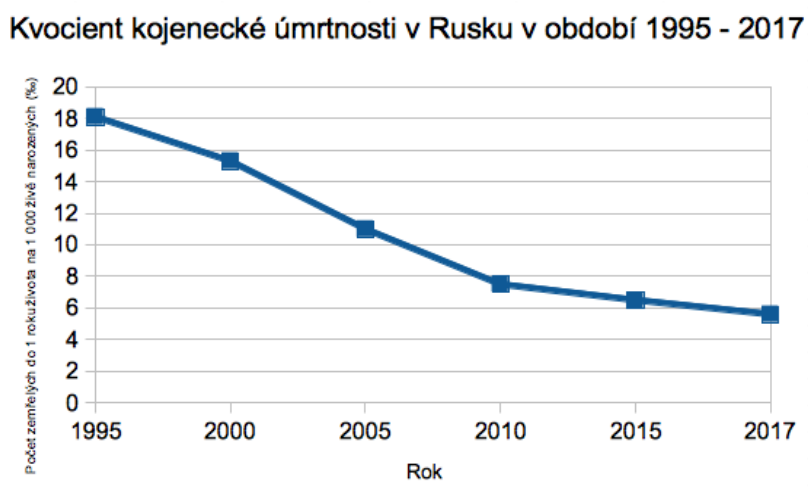
Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

4.4 Kojenecká úmrtnost

Vymezení pojmu

„Kojenecká úmrtnost - vyjadřuje úmrtnost v prvním roce života, tzn. v průběhu prvních 365 dní života dítěte“. „Kvociet kojenecké úmrtnosti (kú) je definován jako počet zemřelých do 1 roku života na 1 000 živě narozených v daném roce“ (Úmrtnost in Demografický informační portál). Pro daný kartogram byl použit kvociet kojenecké úmrtnosti.

Graf č. 8: Kvocient kojenecké úmrtnosti v Rusku v období 1995 – 2017

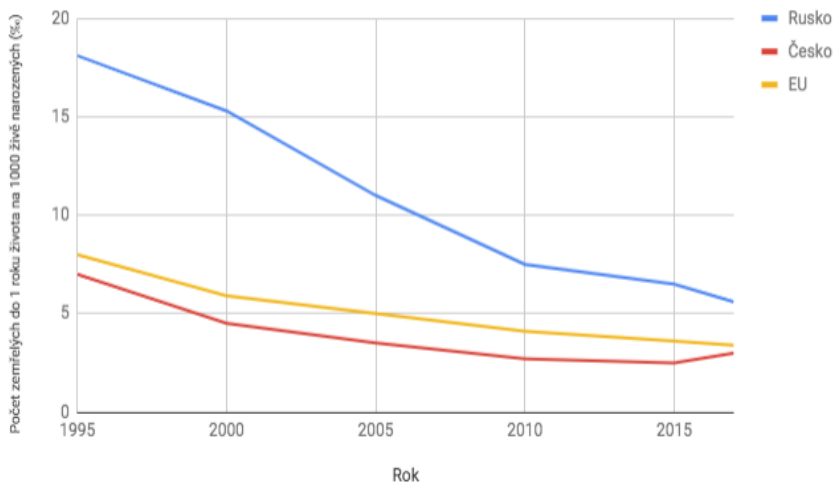

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný graf zobrazuje pokles kvocientu kojenecké úmrtnosti v Rusku. Postupný trvalý pokles dané hodnoty je důsledkem práci Ministerstva zdravotnictví. Tento výrazný pokles v 90. letech byl ovlivněn změnou definice kojenecké úmrtnosti, kdy Rusko mělo jiná kritéria pro definici živě narozených než světová zdravotnická organizace (Mladencheskaya smertnost, 2001 in DemoskopWeekly). Další vliv měly federální komplexní programy zlepšování stavu dětí v Ruské federaci v letech 1998 – 2000, zvláště program Děti Severu, které se zaměřovaly primárně na snižování kojenecké úmrtnosti na Sibíři a Dálném Východě (Federalnye celevye programy po uluchsheniu polozheniya detej v Rossijskoj federacii na 1998-2000 gody in Kodeks). Pokles hodnoty v roce 2008 byl způsoben již zmíněným projektem „Zdorovje“, jehož hlavním účelem bylo zlepšení lékařské péče, což se samozřejmě promítlo také do kojenecké úmrtnosti. V roce 2012 určilo rozhodnutí prezidenta RF „Národní strategie činností v zájmu dětí pro roky 2012-2017“ hlavní cíle, směry a mechanismy, které mají přispět k realizaci této strategie. V roce 2017 bylo dosaženo nízké kojenecké úmrtnosti, která se bohužel dále snižují již velmi pozvolna. V současné demografické politice Ruska nastavené do roku 2025 jsou hlavními způsoby snižování kojenecké úmrtnost zlepšování prevence zdraví matek a zlepšování prenatálních center (Nacionalnaya programa „Zdorovje“).

Graf č. 9: Porovnání kojenecké úmrtnosti v Česku, Rusku a Evropské unii

Kvocient kojenecké úmrtnosti v Česku, Rusku a EU v období 1995 - 2017

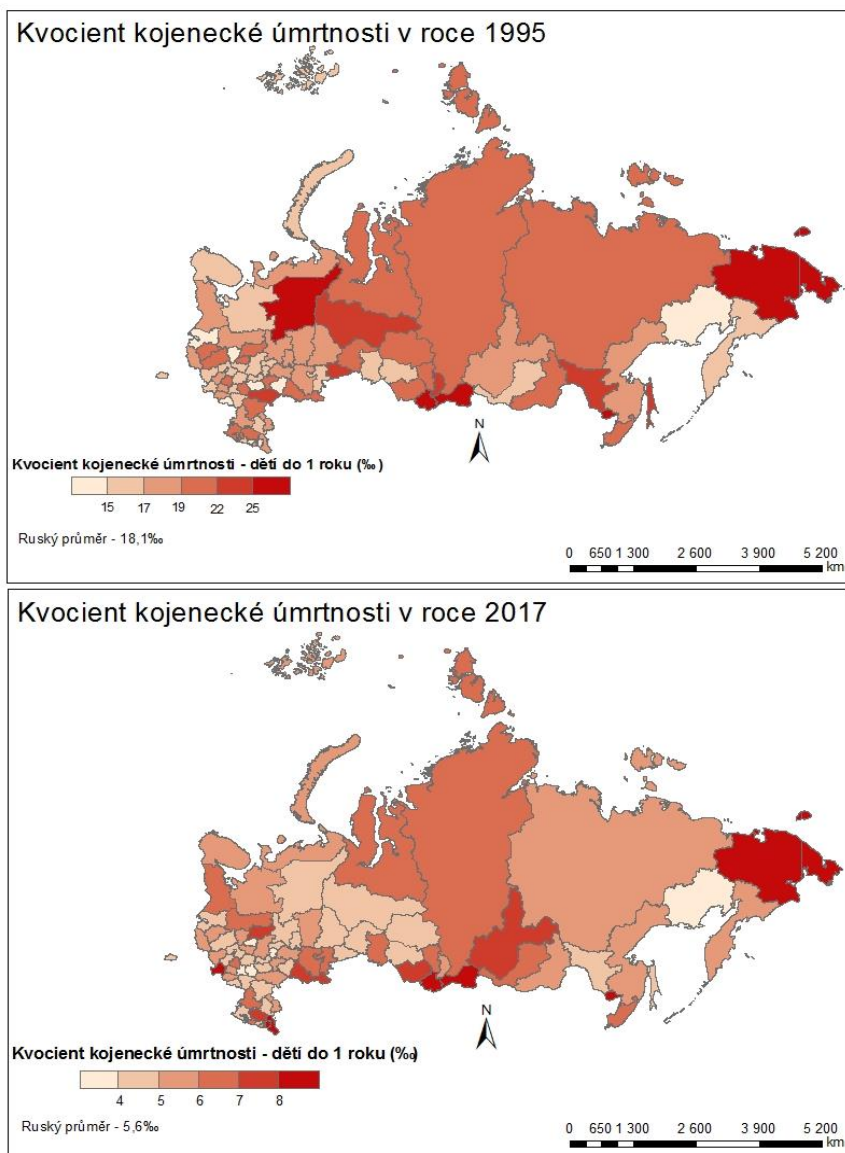

Zdroj: vlastní zpracování, dle The World Bank Data, databáze EMISS

Na daném grafu můžeme vidět, že kojenecká úmrtnost v Rusku v letech 1995 – 2005 má při porovnání s Evropskou unií a Českou republikou vyšší hodnoty. V roce 1995 tvořila kojenecká úmrtnost v EU 8 ‰ (o 10,1 ‰ nižší než v Rusku), v Česku byla 7 ‰ (o 9,1 ‰ nižší než v Rusku). V roce 2000 tvořil evropský průměr 5,9 ‰ (o 9,4 ‰ nižší než ruský), český byl 4,5 ‰ (o 10,8 ‰ nižší). Od roku 2005 se začal rozdíl v kojenecké úmrtnosti zmenšovat, průměr kojenecké úmrtnosti v Evropské unii tvořil 5 ‰ (o 6 ‰ nižší než v Rusku) a v Česku tvořil 3,5 ‰ (o 7,5 ‰ nižší než v Rusku). V roce 2010 byl průměr EU 4,1 ‰ (o 3,4 ‰ nižší než ruský), český průměr byl 2,7 ‰ (o 4,8 ‰ nižší než v ruský). V roce 2015 kojenecká úmrtnost v Evropské unii tvořila 3,6 ‰ (o 2,9 ‰ nižší než v Rusku), v Česku byla 2,5 ‰ (o 4 ‰ nižší než v Rusku). V roce 2017 průměr EU tvořil 3,4 ‰ (o 2,2 ‰ nižší než ruský) a průměr v Česku tvořil 3 ‰ (o 2,6 ‰ nižší než v Rusku).

*Při porovnání kojenecké úmrtnosti Ruska s jinými zeměmi autorka nepracovala se světovým průměrem. Důvodem jsou vysoké hodnoty světového průměru, který ovlivňují například země třetího světa jako Congo, kde kojenecká úmrtnost v roce 2017 tvořila 34,7 ‰ (The World Bank Data). Porovnání by tedy s tohoto úhlu pohledu nebylo relevantní.

Obrázek č. 8: Kojenecká úmrtnost v rocích 1995 – 2017

Zdroj: dle vlastního zpracování, databáze EMISS

Na daném obrázku je zobrazen kvocient kojenecké úmrtnosti za roky 1995 a 2017 u jednotlivých subjektů Ruska. V roce 1995 měly v evropské části Ruska vysokou kojeneckou úmrtnost republika Komi – 25,3 ‰, Saratovská oblast – 23,6‰ a Kurganská oblast – 22,6 ‰, Kostromská oblast – 20,1 ‰. Relativně nízkou kojeneckou úmrtnost měly Jaroslavská oblast – 12 ‰, Samarská oblast – 14 ‰ a Leningradská oblast – 14,3 ‰. Kojenecká úmrtnost vykazuje vyšší hodnoty v Asijské části Ruska. Například na Dálném Východě má nejvyšší kojeneckou úmrtnost za celé Rusko Čukotský autonomní okruh, a to alarmujících 34 ‰. Vysoký ukazatel má také Židovská

autonomní oblast – 26,4 %, Sachalinská oblast – 22,7 %. Nízká úmrtnost byla zaznamenána v Magadanské oblasti – 14,2 %. Na Sibiři byla vysoká hodnota zaznamenána v republice Tyva – 28 % a v Altaji – 27,9 %. V jižních subjektech Ruska má vysokou kojeneckou úmrtnost republika Ingušsko – 29,2 %. Naopak nízkou kojeneckou úmrtnost zaznamenali v republice Kabardsko-Balkarsko, kde byl ukazatel pod celostátním průměrem a tvořil 14,5 %.

V roce 2017 se celkově ruský průměr kojenecké úmrtnosti snížil o 12,5 %, což způsobilo také změnu kategorií legendy daného kartogramu. V roce 2017 již nebyla „leaderem“ evropské části republika Komi (ukazatel kojenecké úmrtnosti klesnul z 25,3 % na 4,3 %, tj. o 21 %). V evropské části Ruska vykazovaly vysokou kojeneckou úmrtnost v porovnání s ruským průměrem (5,6 %) Brjanská oblast – 8,1 % a Stavropolský kraj (Kavkaz) – 7,9 %. Nejnižší kojenecká úmrtnost za celé Rusko byla zaznamenána v Tambovské oblasti – 2,4 %. V asijské části vykazuje nejvyšší kojeneckou úmrtnost stále Židovská autonomní oblast s hodnotou 10,8 %. Dále republika Altaj – 9,9 %, republika Dagestán – 8,9 % a republika Čečensko – 8,8 %. Vysokou kojeneckou úmrtnost měl v roce 2017 Čukotský AO – 10,6 %, což je ale o 23,4 % méně než v roce 1995. Čukotský AO, nehledě na podprůměrné ukazatele kojenecké úmrtnosti, zaznamenal jednu z největších změn ve snižování tohoto ukazatele v rámci federálních projektů „Děti Ruska“ a „Děti Severa“ (Federalnye celevye programy po uluchsheniu polozheniya detej v Rossijskoj federacii na 1998-2000 gody in Kodeks).

V Přímořském kraji se zvýšila úmrtnost i mezi ženami, důvodem je jejich závislost na alkoholu a drogách, s čímž úzce souvisí nemoc HIV. Panují názory, že nezvyklý nárůst této nemoci je následkem demografické politiky, kdy se za účelem zvyšování porodnosti nehledělo na zdravotní stav matky, což v konečném důsledku mohlo zvýšit porodnost, ale vzhledem ke zdravotnímu stavu novorozenců se tím opět zvýšila kojenecká úmrtnost (Pismo o mladencheskoj smernosti v Rossiskoj federacii 2001 – 2006 in consultant.ru).

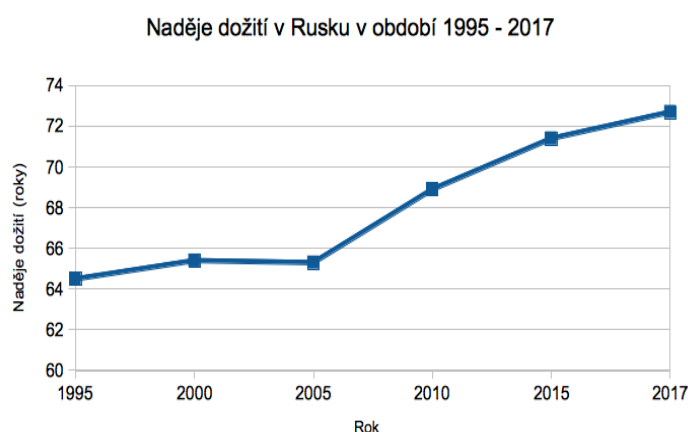

4.5 Naděje na dožití

Vymezení pojmu

„Střední délka života (naděje dožití) - ukazatel vycházející z úmrtnostních tabulek, vyjadřuje počet let, která v průměru ještě prožije osoba ve věku x “. „Jedná se o ukazatel hypotetický, vycházející z předpokladu zachování stávajících úmrtnostních poměrů, vyjadřuje úmrtnostní situaci v daném roce“. „Nejčastěji se udává střední délka života ve věku 0, tedy při narození, odděleně za obě pohlaví“ (Úmrtnost in Demografický informační portál).

Graf č. 10: Naděje dožití v Rusku v období 1995 – 2015

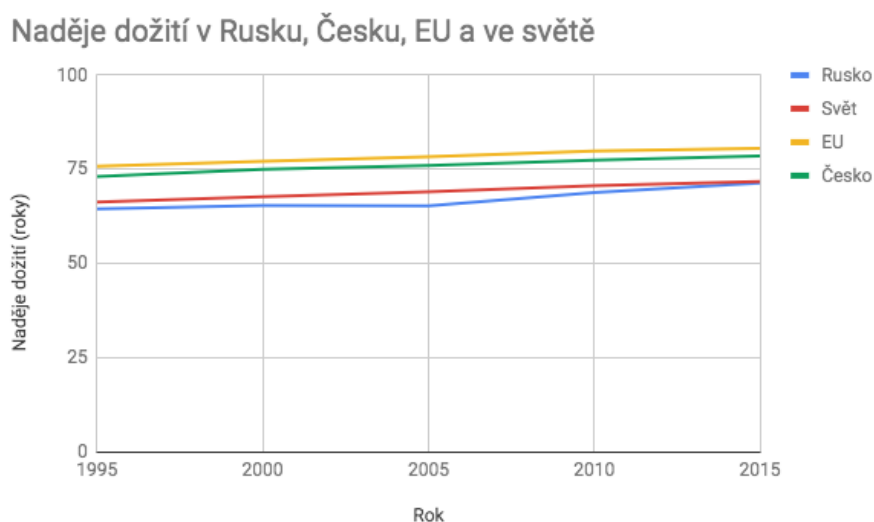

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Graf č. 10 zobrazuje naděje dožití za celé Rusko v období let 1995 – 2017. Můžeme vidět, že od roku 1995 do roku 2005 se daný ukazatel téměř nezměnil, v roce 1995 tvořil průměr naděje dožití 64,5 let a v roce 2005 naděje na dožití tvořila 65,3 let (o 1,3 let méně než v roce 2000). V roce 2005 až do roku 2017 začal tento ukazatel stoupat. Důvody pro zvyšování naděje dožití jsou snižování spotřeby tabáku, alkoholu a drog. V roce 2001 byl vydán federální zákon N 87-ФЗ „O omezení kouření tabáku“, v roce 2013 byl podepsán federální zákon „O ochraně zdraví občanů proti vlivu okolního cigaretového kouře a následků spotřeby cigaret“, tento zákon určil zákaz kouření na všech uzavřených veřejných místech, a dále zákaz prodeje alkoholických nápojů ve

večerních a nočních hodinách (Zapret na prodazhu alkogolya in papajurist).

Graf č. 11: Porovnání naděje dožití – Rusko, EU, svět, Česko

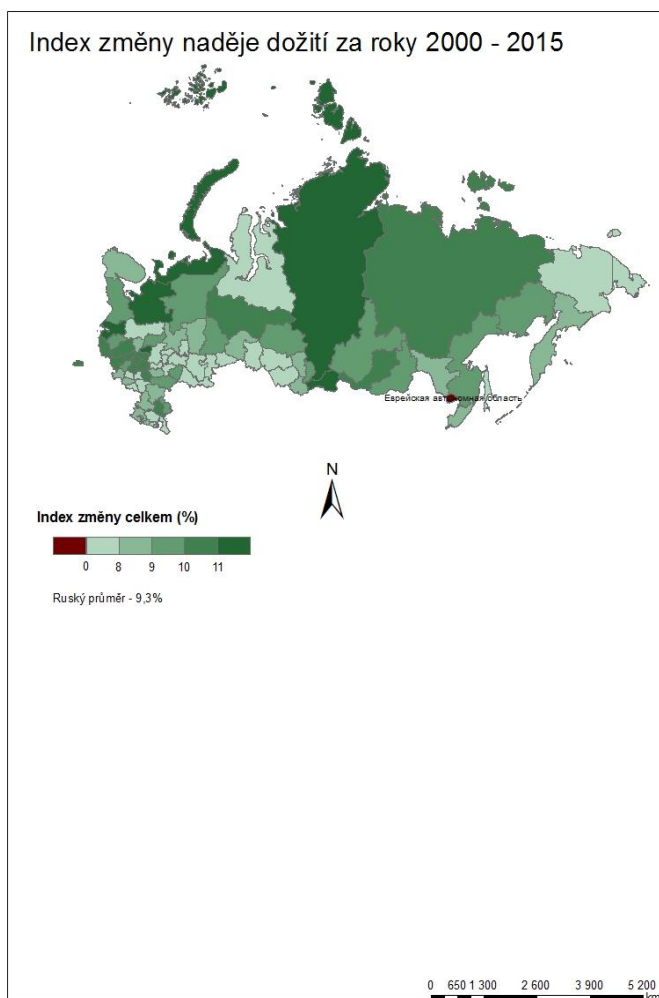
Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS, The World Bank Data

Na daném grafu můžeme vidět, že průměr naděje na dožití v Rusku je srovnatelný se světovým průměrem, zároveň je ale nižší než průměr Evropské unie a České Republiky. V roce 1995 tvořil světový průměr 66,3 let (o 1,8 let méně než průměr ruský). V roce 2000 tvořil rozdíl mezi světovým (67,7) a ruským (65,4) průměrem 2,3 let. V roce 2005 se daný rozdíl zvětšil, tím že vzrostla světová (69,1) naděje dožití a klesla ruská (65,3), rozdíl byl 3,8 let. V roce 2010 stouply oba průměry, ruský tvořil 68,9 let (o 1,8 let méně než ve světě), světový tedy tvořil 70,7 let. V roce 2015 byl rozdíl ve světě (71,8 let) a v Rusku (71,4) minimální, konkrétně 0,4 let. Když porovnáme naděje dožití v Rusku a v Evropské unii, zde jsou rozdíly větší. V roce 1995 tvořil průměr Evropské unie 75,8 let, což je o 11,3 let více než v Rusku. V roce 2000 naděje dožití v EU stoupla na 77,1 let a rozdíl s Ruskem tvořil 9,4 let. V roce 2005 byl průměr v Evropské unii 78,4 let, tedy o 13,1 let více než v Rusku. V roce 2010 byl evropský průměr 79,9 let, což bylo o 11 let více než průměr ruský. V roce 2015 byl rozdíl ukazatele naděje dožití nejmenší za dané období, a to 9,2 let (Rusko – 71,4, EU – 80,6). Co se týká naděje dožití v Rusku a Česku, tak tady je o trochu menší rozdíl než mezi EU a Ruskem. V roce 1995 tvořil rozdíl 8,5 let (Česko – 73,1 let), v roce 2000

daný rozdíl tvořil 9,6 let (Česko – 75 let). V roce 2005 byl rozdíl mezi českým (76 let) a ruským (65,3 let) průměrem naděje dožití 10,7 let. Daný rozdíl klesal i v letech 2010 – 2015, v roce 2010 rozdíl tvořil 8,5 let a v roce 2015 7,2 let.

Při vytvoření kartogramu se používají kvantitativní data (relativní např. procenta, promile) a naděje dožití se udává v rocích, bylo potřeba vypočítat index změny naděje dožití. Index změny naděje dožití byl vypočten dle následujícího vzorce: poměr naděje dožití za rok 2015 a za rok 2000 krát 100 - (naděje dožití za rok 2015/naděje dožití za rok 2000)*100.

Obrázek č. 9: Index změny naděje dožití celkem mezi roky 2000 a 2015

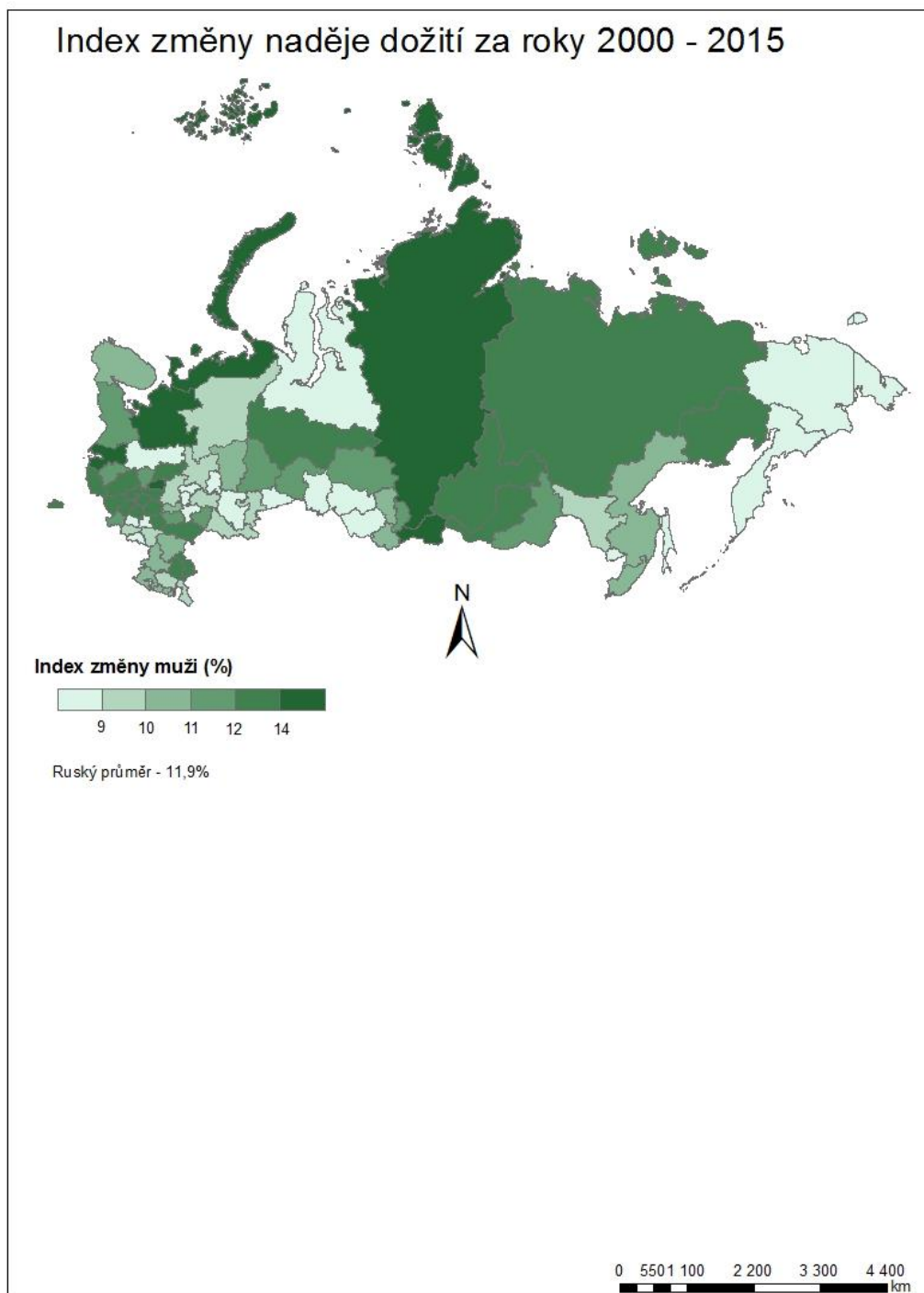

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný obrázek vizualizuje index změny naděje dožití za jednotlivé subjekty Ruska mezi roky 2000 a 2015. Ruský průměr indexu změny naděje dožití tvořil 9,3 % (6,1 let). Největší změna byla zaznamenána v Něneckém AO, kde naděje na dožití stoupla o 17,2 % z 60,6 let na 71 let, naděje dožití tedy vzrostla o 10,4 let. Velké změny zaznamenala republika Tyva – 14,4 % (z 55,2 let na 63,1, nárůst o 7,9 let) v rámci národního projektu „Zdorovje“. Nejmenší změnu měla Židovská autonomní oblast, která zaznamenala zápornou hodnotu a to -2,3 %, naděje dožití v dané oblasti klesla z 66,6 let v roce 2000 na 65 let v roce 2015 (o 1,6 roku). Malé změny naděje dožití měly také následující subjekty: republika Baškortostán – 5 % (z 66,7 let na 70, nárůst o 3,3 roky), Altajský kraj – 5,8 % (z 66,6 let na 70,4, nárůst o 3,8 roku).

Nejvyšší změny zaznamenaly nejrozvinutější subjekty Ruska (např. Něnecký AO, Leningradská oblast, republika Tyva, Archangelská oblast), tedy ty subjekty, ve kterých byl zaznamenán vysoký ukazatel hrubého regionálního produktu, vyšší průměrná měsíční mzda a menší míra nezaměstnanosti. Nejmenší změnu měla Židovská autonomní oblast, zmíněné demografické problémy této autonomní oblasti mají počátky v době SSSR, kdy vláda vystěhovala židovské obyvatelstvo do Židovské AO na tehdy ještě neosídlený Dálný Východ (Ischezayushaya mirovaya derzhava, 2011 in Deбри).

Obrázek č. 10: Index změny naděje dožití u mužů mezi roky 2000 a 2015

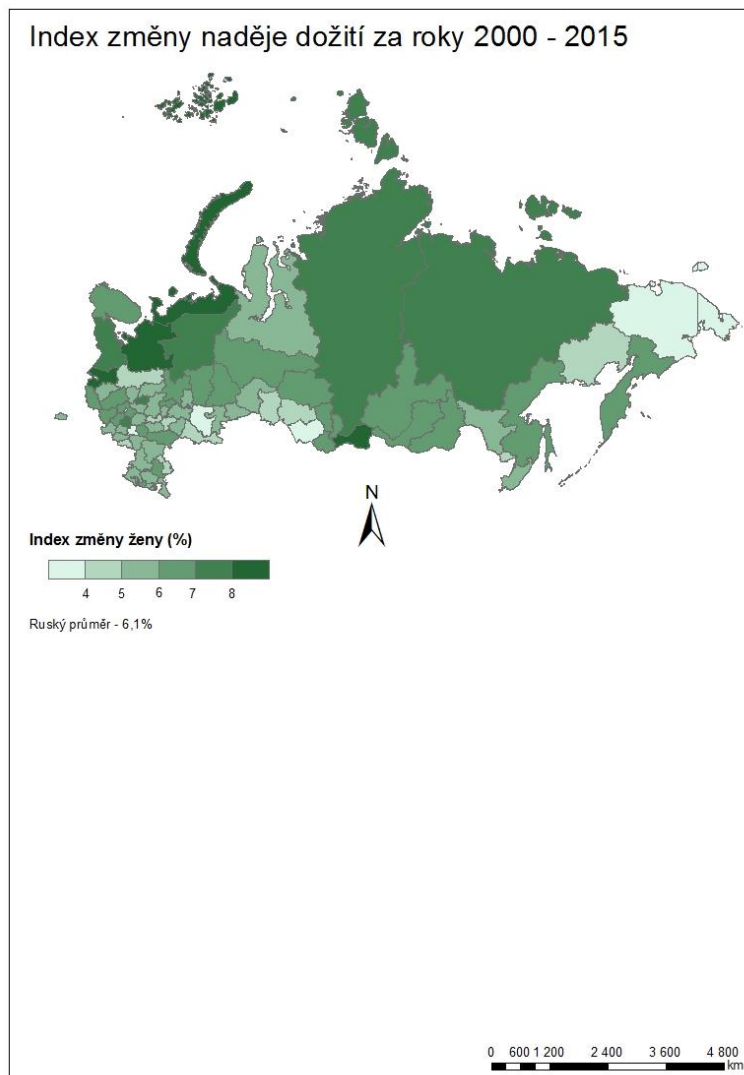
Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Z pohledu indexu změny naděje dožití u mužů tvořil ruský průměr 11,9 %. Největší změny nastaly u Něneckého AO, kde se naděje dožití u mužů zvýšila o 20 %, z 54 let na 65,2 (nárůst o 11,2 let). Zvýšení je patrné také u Archangelské oblasti – 15,2 %

(z 56,3 let na 64,8, nárůst o 8,5 let), Leningradské oblasti – 16,5 % (z 56,5 let na 65,8, nárůst o 9,3 let), republiky Tyva – 16,8 % (z 49,7 let na 58,1, nárůst o 8,4 let). Nejmenší změnu zaznamenala Židovská autonomní oblast – 5,4 % (z 56,1 let na 59,1, nárůst o 3,3 let). Nepatrné zvýšení měly Altajský kraj – 7,4 % (z 60,6 let na 65, nárůst o 4,5 roku), Omská oblast – 7,6 % (z 60 let na 64,6, nárůst o 4,6 roku), republika Adygejsko – 7,7 % (z 62,1 let na 66,9, nárůst o 4,8 roku).

Naděje dožití mužů jsou globálně nižší než u žen a ani Rusko není výjimkou. I přes to, že mají muži v Rusku nižší naději dožití než ženy, mají zároveň větší index změny naděje dožití. Příčinami takových změn je snižování spotřeby alkoholu a snižování počtu kuřáků v důsledku zákona „O ochraně zdraví občanů proti vlivu okolního cigaretového kouře a následků spotřeby cigaret“.

Obrázek č. 11: Index změny naděje dožití u žen mezi roky 2000 a 2015

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný obrázek zobrazuje index změny naděje dožití u žen mezi roky 2000 a 2015. Ruský průměr indexu změny tvořil 6,1 % (o 5,8% méně, než mužský index změn). Největší změnu naděje dožití měl Něnecký AO 12,6 %, což znamená, že od roku 2000 (68,3 let) do roku 2015 (76,9) naděje dožití vzrostla o 8,6 let. Velkou změnu měla republika Tyva -11 % (z 61,5 let na 68,3 – 6,8 let), Archangelská oblast 8,5 % (ze 70,6 na 76,6 – o 6 let), Leningradská oblast 8,5 % (ze 70,6 let na 76,6 – o 6 let). Nízkou změnu naděje dožití u žen měl Čukotský AO, ve kterém byla sledována nízká změna naděje na dožití jak u mužů, tak i celkem.

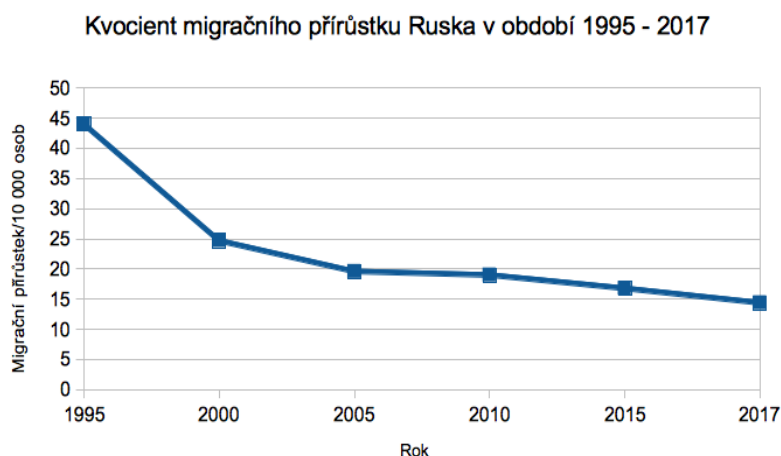

4.6 Migrace

Vymezení pojmu

„Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu“ (Migrace in Demografický informační portál). Pro analýzu migrace v Rusku autorka použila následující ukazatele: kvocient migračního přírůstku (intenzita migrace) - poměr migračního přírůstku k střednímu stavu trvalého obyvatelstva mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých, počet emigrantů a imigrantů.

Graf č. 12: Kvocient migračního přírůstku/úbytku Ruska v období 1995 — 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na daném grafu můžeme vidět, že od roku 1995 do roku 2017 kvocient migračního přírůstku Ruska na 10 000 obyvatel klesal, ale nebyl záporným. V roce 1995 daný ukazatel tvořil 44 osob, v roce 2000 24,7 osob (o 19,3 osob méně). V roce 2005 kvocient migračního přírůstku tvořil 19,6 osob, což bylo o 5,1 osob méně oproti roku 2000. V roce 2010 nezaznamenal kvocient migračního přírůstku výraznou změnu, vzrostl o 0,6 osob. V roce 2015 tvořil migrační přírůstek 16,8 osob (o 2,2 osob méně) a v roce 2017 (14,4) klesnul ještě o 2,4 osoby. Migrační přírůstek v Rusku klesal především z důvodů změny migrační politiky Ruska, ekonomických krizí, zhoršení pracovních podmínek a celkové ekonomické nestability (Zivert, Zacharov, Klingholc,

2001 in DemoskopWeekly).

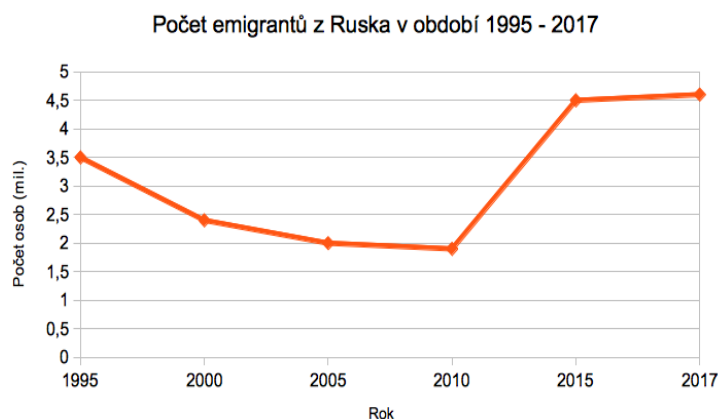
Při pohledu na jednotlivé subjekty Ruska v roce 1995 dosáhla největší změny v oblasti kvocientu migračního přírůstku republika Ingušsko - 513 osob na 10 000 obyvatel. Vysoký kvocient měly také Krasnodarský kraj - 162 osoby, republika Kabardsko-Balkarsko - 130 osob, Stavropolský kraj - 129 osob. Největší kvocient migračního úbytku měl Čukotský autonomní okruh, což bylo -1269 osob. Vysoký migrační úbytek měly také Magadanská oblast (-1024), Kamčatský kraj (-346).

V roce 2017 dosáhla největšího kvocientu migračního přírůstku Leningradská oblast - 171,8 osob. Vysoký kvocient migračního přírůstku dále měly Moskevská oblast - 111,3 osob a Kaliningradská oblast - 99,3 osob. Nejvyšší kvocient migračního úbytku byl zaznamenán opět u Čukotského autonomního okruhu (-132,3).

Z hlediska migračního přírůstku/úbytku autorka přišla k následujícím závěrům. Čukotský AO zůstává „leaderem“ mezi subjekty s vysokým migračním úbytkem. Tato situace je způsobena trvalou migrací v letech 1993 – 2009 z důvodu přechodu státu z plánové ekonomiky na tržní. Tento přechod znamenal pro Čukotský AO a pro regiony Dálného Východu zrušení státních podpor, příplatku ke mzdě a sociálních zvýhodnění, což způsobilo nepříznivé životní podmínky.

Příčinou relativně vysokého migračního přírůstku u republiky Ingušsko byly, a stále jsou, války a konflikty v sousední republice Čečensko, jejíž obyvatelé se vzhledem k nepředvídatelné situaci se stěhují do sousedních klidnějších republik (Stavropolský kraj, Kabardsko-Balkarsko).

Graf č. 13: počet emigrantů z Ruska za roky 1995 — 2017

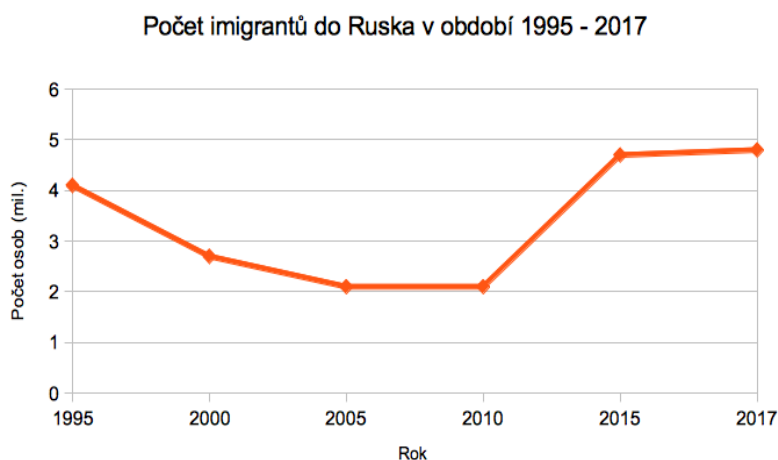

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na daném grafu můžeme vidět, že od roku 1995 do roku 2005 měl počet emigrantů klesající tendenci. Možným důvodem je migrační politika přijímajících států, emigranti z Ruska musí držet krok v konkurenceschopnosti ve vyspělých státech, např. po rozpadu Sovětského svazu nemají již rusové volný pohyb do pobaltských států. Důvodem zvýšení počtu emigrantů od roku 2010 do roku 2017 je dle osobního názoru autorky (které je také ruskou emigrantkou od roku 2015) nestabilita ekonomiky a nedostatečná podpora státem ve sféře vzdělání (Ioncev, Ryazancev a Ionceva, 2016 in *Ekonomika regiona*).

Při pohledu na počet emigrantů Ruska v roce 1995 za jednotlivé subjekty, tak „leaderem“ je Ťumenská oblast, kde počet emigrantů tvořil zhruba 121 tisíc lidí. Velký počet emigrantů měly také Sverdlovská oblast — 117 tisíc, Moskevská oblast — 96 tisíc, republika Baškortostán — 97 tisíc, Altajský kraj — 95 tisíc. Naopak nízký počet emigrantů v roce 1995 zaznamenaly např. Něnecký AO — 2,1 tisíc lidí a dále také republika Severní Osetie — 9,5 tisíc lidí, Židovská autonomní oblast — 9 tisíc. V roce 2015 měla nejvyšší počet emigrantů Moskevská oblast, celkem 243 tisíce lidí. Vysoký počet emigrantů měly také Ťumenská oblast — 178 tisíc lidí, republika Baškortostán — 157 tisíc a Krasnojarský kraj — 114 tisíc. Nejnižší počet emigrantů v roce 2015 zaznamenal Něnecký autonomní okruh s 2,1 tisíci lidí. Nízký počet emigrantů měly také republika Ingušsko — 8,3 tisíc, Magadanská oblast — 7,6 tisíc a Židovská autonomní oblast — 9 tisíc.

Graf č. 14: Počet imigrantů do Ruska v období 1995 — 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Na grafu č. 14 můžeme vidět změny v počtu imigrantů do Ruska v období let 1995 — 2015. Vývoj počtu imigrantů je stejný jako vývoj počtů emigrantů, jehož analýza byla zmíněná výše. Od roku 1995 do roku 2010 se počet imigrantů snižoval. V roce 2015 počet imigrantů stoupl na 4,7 milionů (o 2,6 milionů víc oproti roku 2010) a v roce 2017 tvořil počet imigrantů 4,8 milionů, což je v porovnání se počátkem sledovaného období tj. rokem 1995 jen o 0,7 milionu více. Důvodem růstu počtu imigrantů do Ruska v rocích 2010 – 2015 je Národního programu demografického rozvoje Ruska 2006 – 2015, kde bylo jedním z prioritních úkolů pozvání ruských a rusky mluvících obyvatel bývalých republik Sovětského svazu k imigraci do RF. Principem realizace daného úkolu bylo poskytování rovnocenných práv imigrantů s právy a zákonnými zájmy občanů Ruska a diferencovaný přístup k příjmu různých kategorií imigrantů v souladu se strategií socioekonomické a demografické politiky RF.

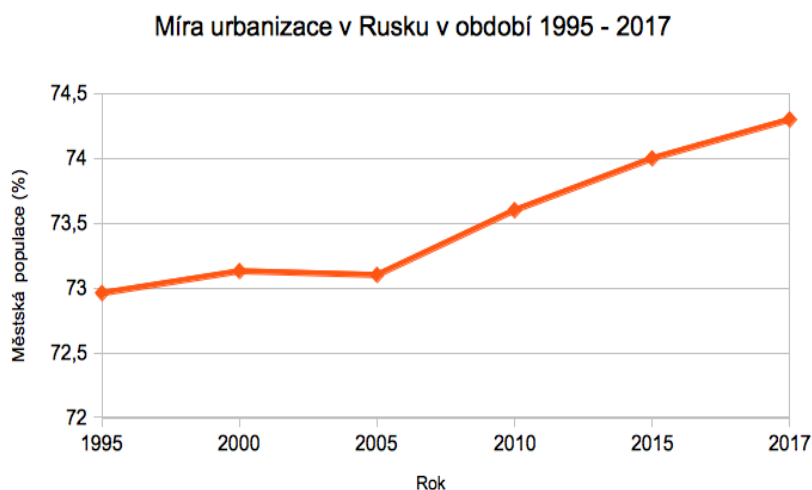
Při detailním pohledu na jednotlivé subjekty Ruské federace měl v roce 1995 nejnižší počet imigrantů Něnecký AO — 979 osob. Nízký počet imigrantů měly také Čukotský AO — 4,7 tisíc osob a Židovská autonomní oblast — 7,6 tisíc osob. Nejvyšší počet imigrantů měla v roce 2015 Moskevská oblast 331 tisíc osob. Vysoký počet dále zaznamenaly Krasnodarský kraj — 208 tisíc osob, republika Baškortostán — 151 tisíc osob, Tumenská oblast — 182 tisíce osob.

4.7 Urbanizace

Vymezení pojmu

Urbanizace „je chápána jako společenský proces formování a rozvoje městského způsobu života a dávána do souvislosti s růstem úlohy měst ve vývoji společnosti a pronikání městských prvků do prostoru celého osídlení“ (Maryáš a Vystoupil, 2004). Pro analýzu autorka použila ukazatel míry urbanizace. Míra urbanizace je „podíl obyvatelstva žijících ve městech na celkovém počtu obyvatel území“ (Urbanizace in mendelu.cz).

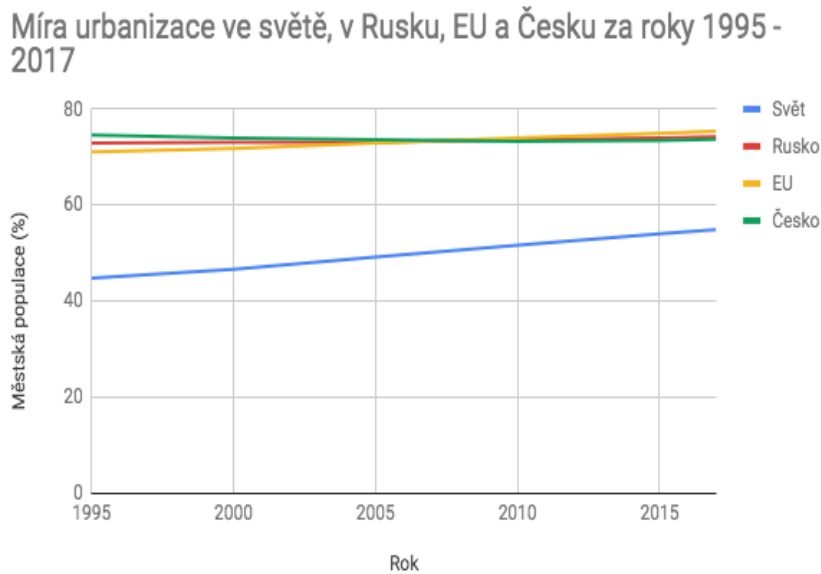
Graf č. 15: Míra urbanizace v Rusku v období 1995 – 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný graf zobrazuje míru urbanizace v Ruské federaci za roky 1995 – 2017. Můžeme vidět, že celé toto období se míra urbanizace pohybuje mezi 70 a 80 %. Změna od roku 1995 do roku 2017 tvořila jen 1,4 %. Když porovnáme (viz graf č. 16) ruský průměr se světovým, můžeme vidět, že světový průměr se vyvíjel rychleji, ale zároveň byl a stále je nižší, než průměr ruský. Například v roce 1995 tvořila míra urbanizace ve světě 44,8 %, což je o 22,8 % méně, než míra urbanizace v tomtéž roce v Rusku. Postupně se daný rozdíl začal zmenšovat, což bylo způsobeno stoupaním světového průměru, přičemž ruský se téměř nezměnil. V roce 2017 rozdíl mezi průměry tvořil 19,4 % (světový – 54,9 %, ruský – 74,3 %).

Graf č. 16: Porovnání míry urbanizace – svět, Rusko, EU, Česko za roky 1995 -

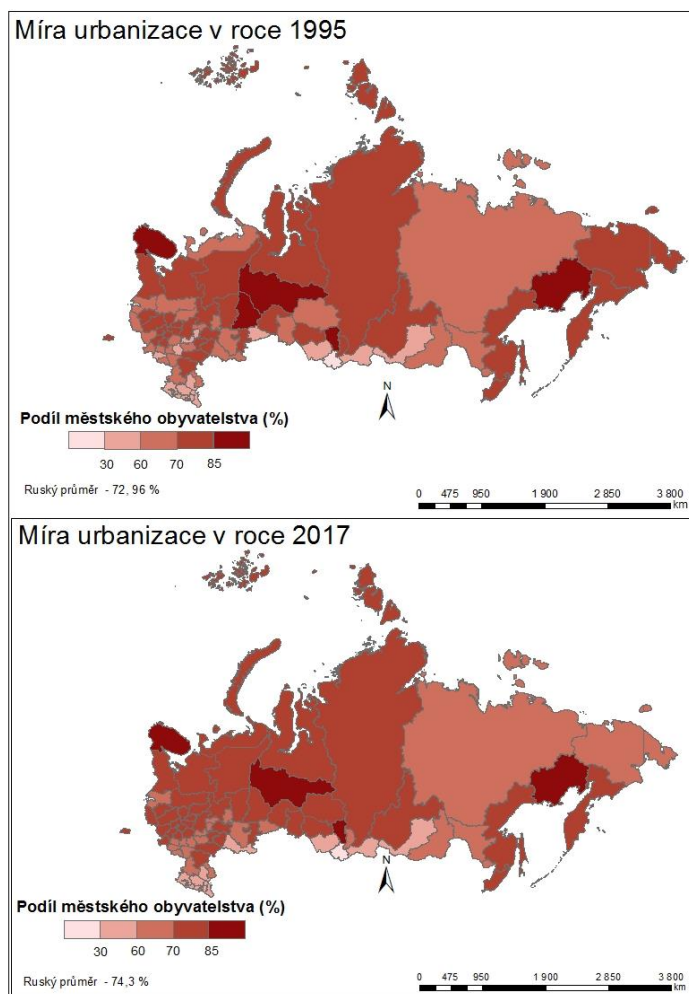

2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS, The World Bank Data

Podívejme se na průměr v Rusku, Česku a průměr v Evropské unii. V letech 1995 – 2005 byl ruský průměr míry urbanizace vyšší než průměr v Evropské unii, ale postupně se snižoval, v roce 1995 tvořil rozdíl 1,8 %, v roce 2000 1,3 % a v roce 2005 0,2 %. V roce 2010 překročil průměr Evropské unie (74 %) ruský průměr o 0,4 %, v roce 2015 o 1 % a v roce 2017 činil rozdíl mezi mírou urbanizace v EU (75, %) a Rusku (74,3 %) 0,7 %. Míra urbanizace v České republice v porovnání s Ruskem má opačnou tendenci, český průměr byl na začátku sledovaného období oproti ruskému vyšší, poté ale začal klesat. V roce 1995 tvořil český průměr 74,6 % (o 3,5 % vyšší než ruský), poté se daný rozdíl začal zmenšovat a v roce 2010 byla míra urbanizace v Rusku o 0,7 % vyšší než v Česku. V roce 2015 byl ruský průměr vyšší dokonce o 1,5 % a v roce 2017 o 1,7 %.

Obrázek č. 12: Míra urbanizace v za roky 1995 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný obrázek zobrazuje míru urbanizace jednotlivých subjektů Ruska v letech 1995 a 2017. Jak bylo již zmíněno při analýze, míra urbanizace se v rámci celého Ruska nijak výrazně neměnila. Při pohledu na jednotlivé regiony Ruska mají za celé období nadprůměrnou míru urbanizace Murmanská oblast – 92,3 %, Chantymansijský AO 91,9 % a Magadanská oblast – 85,6 %.

Vysoký podíl městského obyvatelstva v roce 1995 můžeme sledovat skoro po celém území Ruska. Výjimkou jsou subjekty na Severním Kavkazu: republika Čečna – 38,8 %, republika Karačajevsko-Čerkesko – 47,2 %, republika Dagestán – 43 %. Nejnížší míra urbanizace byla zaznamenána na Sibiři v republice Altaj – 23,6 %., nízkou míru urbanizaci měla také republika Tyva – 48,7 %. Co se týká roku 2017, nejvyšší podíl městského obyvatelstva 92,4 % zaznamenaly opět Murmanská oblast (jen o 0,1 % více než v roce 1995) a Chantymansijský autonomní okruh – 92,3 % (o 0,4 %

více než v roce 1995). Nejnižší podíl městského obyvatelstva měla republika Altaj – 29,2 % (což je o 6 % více než v roce 1995). Nízký podíl městského obyvatelstva zaznamenaly republika Čečna – 34,7 % (o 4,1 % méně než v roce 1995), republika Karačajevsko-Čerkesko – 42,7 % (o 4,5 méně než v roce 1995), republika Dagestán – 45,1 %, republika Ingušsko – 41,8 % a republika Kalmycko – 45,3 %.

Doktorka ekonomických věd Efimova vymezila faktory, které přispívají k růstu míry urbanizace na ekonomické, do kterých patří územní dělba práce, vytvoření systému komunikací ke zvyšování mobility – dálnice, železniční síť, otevření nových podniků (spojené s vytvořením nových pracovních míst), vyšší příjmy obyvatel, rozvoj medicíny a vzdělání, sociální faktory jako jsou např. rozvoj pevných migračních vztahů mezi velkým městem a okolními území a faktory právní (přijetí Koncepce socioekonomického rozvoje regionů Ruské federace). Při detailní analýze si autorka všimla právě vlivu těchto faktorů. Jako příklad může posloužit Murmanská oblast, která má vysokou míru urbanizace z důvodu rozvinuté infrastruktury, mimo jiné se zde nachází několik významných přístavů. Důvodem vysoké urbanizace v Chantymansijském autonomním okruhu je vysoká průměrná mzda a nízká nezaměstnanost (Efimova, 2014 in *Regionalnaya ekonomika: teoriya i praktika*). Příčinou vysoké míry urbanizace v Maganské oblasti je široce rozšířený těžební průmysl, který slouží jako městská základna. Naopak příčinou nízké míry urbanizace republik Severního Kavkazu a republiky Altaj je minimální podíl průmyslu v ekonomikách těchto republik, zásadní vliv hraje také dopravní izolace způsobená nevyhovující infrastrukturou (Makoev, 2009 in *Izvestija TulGU. Technicheskie nauky*).

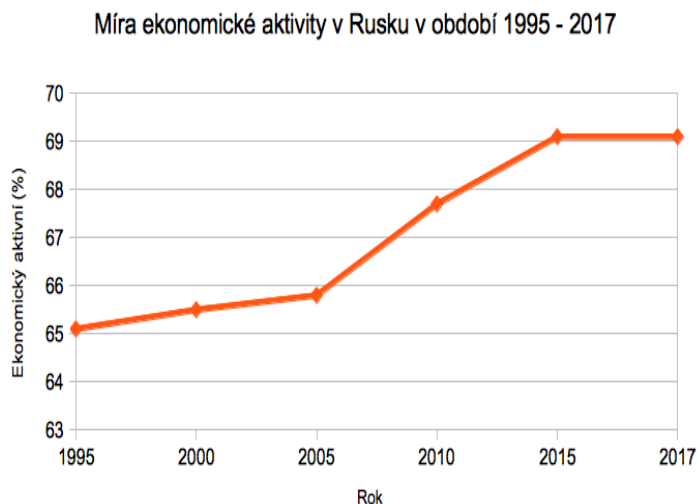
4.8 Úroveň EAO – ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Vymezení pojmu

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou osoby ve věku 15 – 72 let, které jsou za dané období zaměstnány nebo nezaměstnány (Trud i rabota, 2007 in gks.ru). „*Úroveň ekonomické aktivity můžeme charakterizovat jako podíl ekonomicky aktivních obyvatel z celkového počtu obyvatel*“ (Geografie obyvatelstva a sídel, 2004 in MUNI).

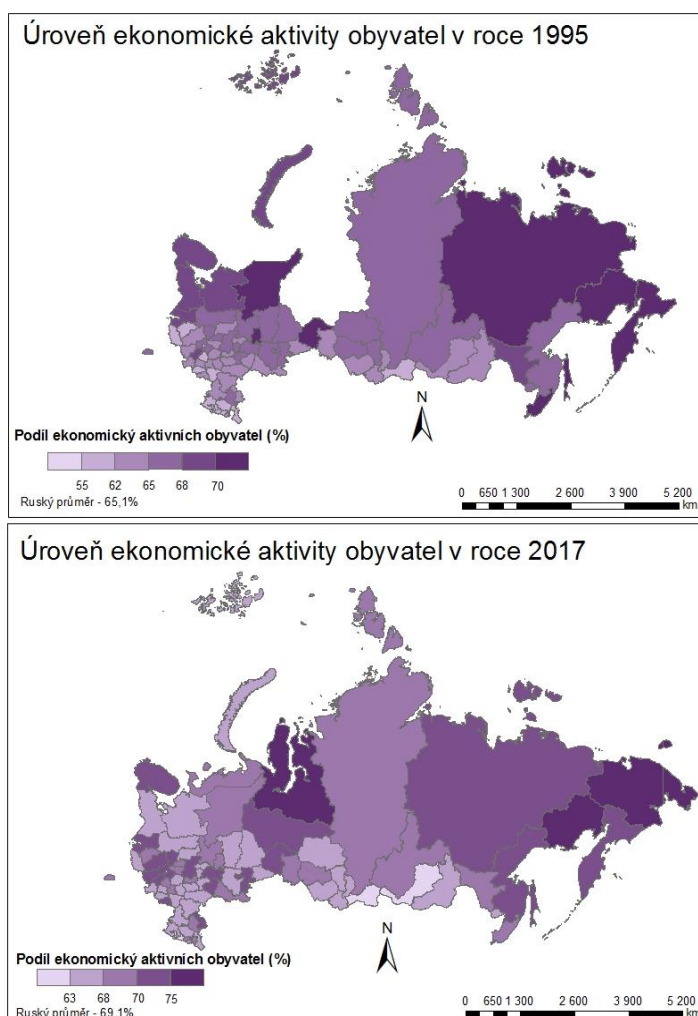
Graf č. 17: Míra ekonomické aktivity celkem v Rusku za roky 1995 - 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný graf zobrazuje vývoj ekonomické aktivity obyvatelstva v období 1995 – 2017. Od roku 1995 do roku 2005 úroveň ekonomické aktivity stoupala pozvolně (za 10 let jen o 0,7 %), s ohledem na asijskou finanční krizi v roce 1998, která vedla k poklesu příjmů Ruska z exportu ropy a k odtoku zahraničních investic. Vláda nebyla schopna dostát závazkům zahraničních kreditorů, což způsobilo finanční krizi v Rusku a pád kurzu rublu. Od roku 2005 až do roku 2017 začal podíl ekonomicky aktivních obyvatel v Rusku růst rychleji. Dle názoru náměstka ředitele centra pro výzkum práce Vysoké školy ekonomické R. Kapelyushnikova je tento růst způsoben demografickou situací, konkrétně snižováním počtu práceschopného obyvatelstva (obyvatel, kteří dosáhli 15 let věku je méně, než těch starších), nízkým podílem ekonomické aktivity mládeže (mladí lidé upřednostňují studium před prací) a nárůstem počtu obyvatel s vysokoškolským vzděláním v rámci skupiny ekonomicky aktivních obyvatel (Fejnberg, 2016 in rbc.ru).

Obrázek č. 13: Míra ekonomické aktivity obyvatel za subjekty Ruska za roky 1995 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

V roce 1995 byl nejvyšší podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaznamenán v Kamčatském kraji – 75,9 %. Vysoký podíl měly také Magadanská oblast – 73,9 %, Přímořský kraj – 71,5 %, republika Komi – 71,5 %, republika Sacha (Jakutsko) – 72,2 %, Sachalinská oblast – 74,5 %, Ťumenská oblast (včetně autonomních okruhů Chantymansijského a Jamalo-něneckého) – 71,3 %. Nejnižší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva měla republika Inguško – 46,3 %. Nízký podíl měly také republika Karačajevsko-čerkesko – 55,7 %, republika Adygejsko – 58,8 %, republika Dagestán – 57,7 %, Stavropolský kraj – 59 %.

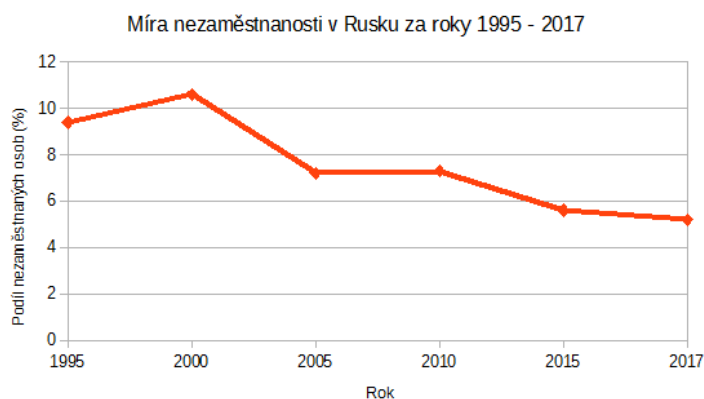
V roce 2017 byl nejvyšší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva zaregistrován v Čukotském AO – 80,6 %. Vysoký podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva můžeme sledovat také v Magadanské oblasti – 78,5 %, Murmanské oblasti – 74,3 %, v republice

Inguško – 77,1 % (růst o 30,8 %), v Chantymansijském AO – 73,9 % a Jamalo-něneckém AO – 76,7 % (oba patří do Ťumenské oblasti – 71,3%) a Moskevské oblasti – 72,9 %. Nejnižší podíl ekonomicky aktivních obyvatel v roce 2017 měla republika Adygejsko – 60,2 % (jen o 1,4 % vyšší než v roce 1995). Nízký podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva vidíme i v republice Karačajevsko-Čerkesko – 61,1 % (o 5,4 % vyšší než v roce 1995), v republice Dagestán – 63,1 % (o 5,4 % vyšší než v roce 1995) a v republice Tyva – 61,5 %.

4.9 Míra nezaměstnanosti

„Míra obecné nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle v procentech“ (Nezaměstnanost, 2007 in Český statistický úřad).

Graf č. 18: Míra nezaměstnanosti v Rusku v období 1995 – 2017

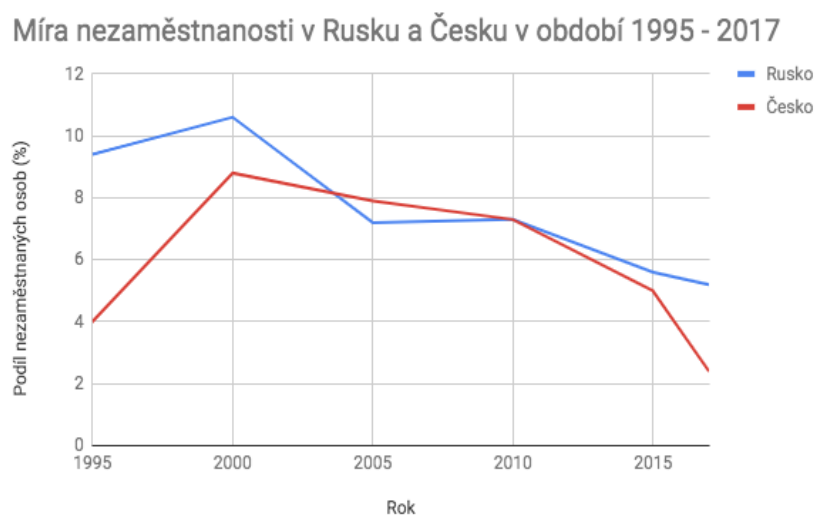

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Graf č. 18 zobrazuje vývoj míry nezaměstnanosti v Rusku v období 1995 – 2017. Od roku 1995 do roku 2000 míra nezaměstnanosti v Rusku stoupala (o 1,2 %). Důvodem je asijská finanční krize v roce 1998 a krize, která pronásledovala Rusko po rozpadu Sovětského svazu. Tato krize měla za následky devalvaci rublu a ztrátu ekonomického spojení s bývalými republikami. Od roku 2000 až do roku 2017 míra nezaměstnanosti v Rusku klesala, výjimkou jsou roky 2005 – 2010. (Aghanbegyan, 2014 in problémy prognozirovaniya). Nezaměstnanost v Rusku ovlivnila také mezinárodní finanční krize v roce 2008 a ekonomická krize v Rusku v letech 2014 – 2015, která byla způsobena poklesem cen ropy, ekonomickými sankcemi a odtokem

kapitálu. Podle názoru V. Gimpelona (Ředitel Centra pracovních studií, VŠE) se v Rusku snižuje nezaměstnanost kvůli tomu, že zaměstnavatele v době krize zaměstnance nepropouštějí, ale snižují jim mzdy. Další příčinou je nízká podpora v nezaměstnanosti, zaměstnanci tak raději zůstávají i na pozicích s nižší mzdou než aby dostávali podporu v nezaměstnanosti, která je podstatně nižší. Gimpelson uvádí příklad: podpora v nezaměstnanosti v Evropě tvoří zhruba 60-70 % měsíčního platu, v Rusku dosahuje podpora méně než 10 % (Lysceva, 2017 in tass.ru). Autorka se domnívá, že míra nezaměstnanosti v Rusku se nemůže výrazně zlepšit kvůli stále se opakujícím ekonomickým krizím a tím pádem i nestabilnímu stavu ekonomiky.

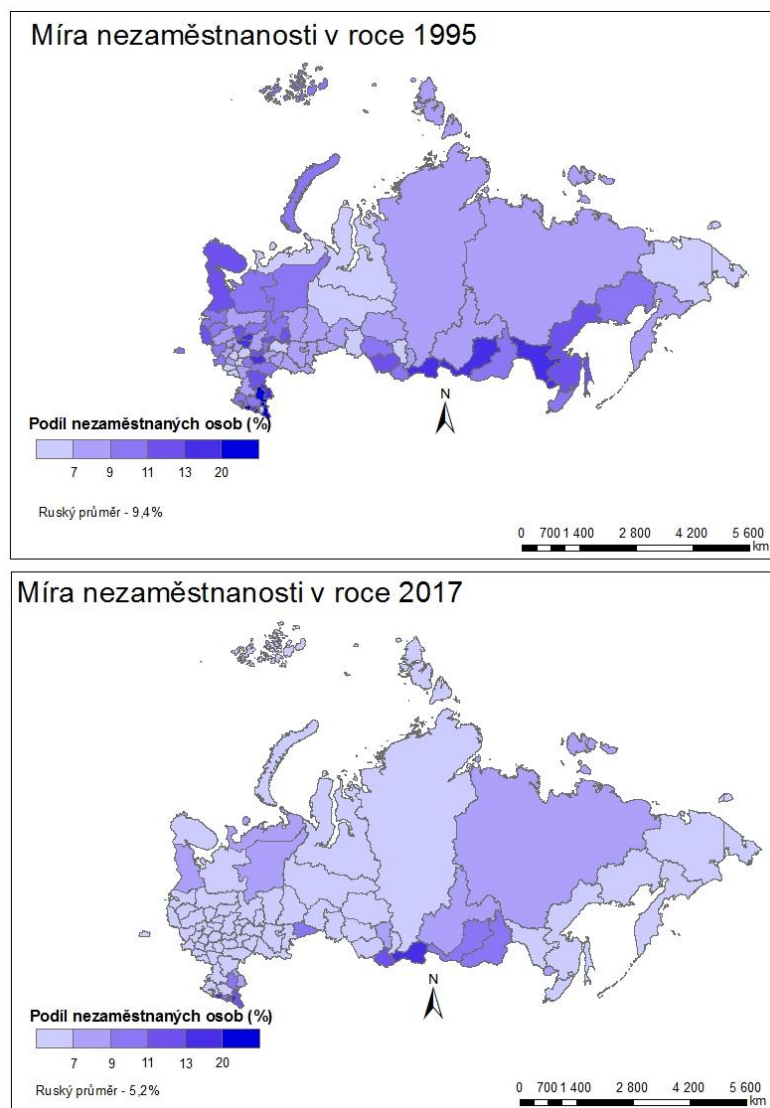
Graf č. 19: Porovnání míry nezaměstnanosti v Česku a Rusku 1995 - 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle ČSÚ, databáze EMISS

Daný graf zobrazuje rozdíl vývoje míry nezaměstnanosti v České republice a Rusku. V letech 1995 – 2000 byla míra nezaměstnanosti v Rusku vyšší než v ČR (v roce 1995 o 5,4 %, v roce 2000 o 1,8 %). V roce 2005 byl ruský průměr nezaměstnanosti nižší než český o 0,7 %. V roce 2010 měly obě země stejnou míru nezaměstnanosti – 7,3 %. V roce 2015 – 2017 se rozdíl opět zvětšoval, v roce 2015 tvořil 0,6 % a v roce 2017 2,8 %.

Obrázek č. 14: Míra nezaměstnanosti za subjekty Ruska za roky 1995 a 2017

Zdroj: vlastní zpracování, dle databáze EMISS

Daný obrázek zobrazuje míru nezaměstnanosti v Rusku za jednotlivé subjekty v letech 1995 a 2017. V roce 1995 tvořil průměr míry nezaměstnanosti v Rusku 9,4 %. Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v republice Ingušsko – 42,2 %. Vysokou nezaměstnanost měly také republiky Karačajevsko-Čerkesko – 26,8 %, Dagestán – 25,4 %, Kalmycko – 23,5 %, Severní Osetie-Alanie – 23,5 %. Nejnižší míru nezaměstnanosti měla v roce 1995 Omská oblast – 5,4 %. Nízká nezaměstnanost byla zaregistrována také v Belgorodské oblasti – 6,2 %, v Kurské oblasti – 6%, v Lipecké oblasti – 6,5 %.

V roce 2017, tvořil ruský průměr nezaměstnanosti 5,2 %. Nejvyšší míru

nezaměstnanosti měla stále republika Ingušsko – 27 % (o 15,2 % nižší než v roce 1995). Vysoký ukazatel měla také republika Tyva – 18,3 % (o 0,5 % nižší, než v roce 1995), republika Karačajevsko-Čerkesko – 13,5 % (o 13,3 % nižší, než v roce 1995), republika Altaj – 12%, republika Dagestán – 12 % (o 13,4 % nižší než v roce 1995), republika Severní Osetie-Alanie – 11,8 % (o 11,7 % nižší, než v roce 1995) a Čečenská republika – 14 %. Nejnižší míra nezaměstnanosti v roce 2017 byla zaregistrována v Čukotském autonomním okruhu – 2,9 %. Nízkou míru nezaměstnanosti měly Jamalo-Něnecký autonomní okruh – 3,2 %, Chantymansijský AO – 3,3 %, republika Tatarstán – 3,5 (o 3,1 %), Moskevská oblast – 3,2 %.

Mezi „leadery“ v nízké nezaměstnanosti patří Čukotský autonomní okruh, republika Tatarstán, Moskevská a Belgorodská oblast. Vysokou nezaměstnanost mají především subjekty nacházející se na Severním Kavkazu. Důvodem je, že hlavní odvětví těchto regionů (cestovního ruchu, zemědělství, těžební průmysl) nejsou dostatečně rozvinuté, aby mohly udržet ekonomiku celého regionu (Ivanova, 2014 in Sibak.info). Krizový stav v republikách Severo-Kavkazského federálního okruhu je následkem terorismu, čečenských válek a konfliktů mezi Ruskem a Čečenskou republikou. Jednou z příčin vysoké míry nezaměstnanosti v republice Tyva je rozpor vzdělávacích služeb s požadavky trhu práce, tím se rozumí nesoulad mezi absolventy tuvínské univerzity a dalších technických škol s požadavky regionální ekonomiky (Mintrud Tuva, 2014 in gov.tuva.ru).

4.10 Průměrná měsíční nominální mzda

Vymezení pojmu

Průměrná mzda je ekonomický ukazatel, charakterizující výši vypočtené mzdy na jednoho zaměstnance podniku (Ekonomicheskyj slovar, 1987 in ekoslovar.ru). Průměrná nominální měsíční mzda je mzda vypočtená v průměru na jednoho zaměstnance za měsíc. Vypočítá se na základě informací získaných od organizací, dělením fondu vypočtené mzdy zaměstnanců na průměrný počet pracovníků a na počet měsíců v daném období (Osnovnyje charakteristiki subjektov RF - in gks.ru).

Průměrná nominální mzda podle jednotlivých Subjektů Ruska za roky 1995 a

2017 (tisíc rublů - P) V roce 1995 činila průměrná měsíční nominální mzda v Rusku 472 rublů. Nejvyšší průměrnou nominální mzdu měl Jamalo-něnecký AO – 1758 rublů. Vysokou průměrnou měsíční nominální mzdu měly také Čukotský autonomní okruh – 1681 rublů, Ťumenská oblast — 1160 rublů, republika Tatarstán — 1107 rublů. Nízkou mzdu dále zaznamenaly také republika Kabardsko-Balkarsko — 237 rublů, republika Ingušsko — 233 rublů, republika Kalmycko — 244 rublů, republika Severní Osetie-Alanie — 245 rublů.

V roce 2017 průměrná měsíční nominální mzda v Rusku tvořila 39,2 tisíc rublů. Nejvyšší průměrná měsíční nominální mzda byla zaregistrovaná u Jamalo-něneckého autonomního okruhu a tvořila 73 tisíce rublů. Vysokou mzdu měly dále Chantymansijský autonomní okruh — 66,7 tisíc rublů, Sachalinská oblast — 65 tisíc rublů, Něnecký autonomní okruh — 61,6 tisíce rublů, Magadanská oblast — 66,8 tisíc rublů. Nejnižší průměrnou nominální mzdu měla v roce 2017 republika Dagestán — 19,6 tisíc. Nízkou průměrnou měsíční mzdu vykazovaly také republika Ingušsko — 21,1 tisíc rublů, republika Karačajevsko-Čerkesko - 20, 8 tisíc rublů, republika Kabardsko-Balkarsko - 20,2 tisíc rublů, Ivanovská oblast — 21 tisíc rublů a Altajský kraj — 20 tisíc rublů.

Jednu z nevyšších průměrných měsíčních mezd (v porovnání s průměrem celého Ruska) mají obyvatelé Ťumenské oblasti, konkrétně zaměstnanci pracující v ropném průmyslu (Karaseva, 2018 in *The Village*). V Sachalinské oblasti je vysoká mzda způsobená vysokými cenami (převážně importovaných potravin) a severním přídatkem (prémii) (Gercen, 2018 in *Sakhalin.info*). Obyvatelé severního Kavkazu (republika Dagestán, Ingušsko, Karačajevsko-Čerkesko, Kabardsko-Balkarsko, Stavropolský kraj) mají naopak jedny z nejnižších mezd v Rusku.

4.11 Hrubý regionální produkt

Vymezení pojmu

Hrubý regionální produkt (hrubá přidaná hodnota v základních cenách) je hodnota zboží a služeb vyrobených pro závěrečný produkt. Hrubý regionální produkt se vypočítá výrobní metodou jako rozdíl mezi výrobou a mezispotřebou (Metodika Rosstat in *gks.ru*). Pro analýzu autorka použila ukazatel hrubého regionálního produktu na

hlavu. Objem hrubého regionálního produktu v přepočtu na jednoho obyvatele subjektu Ruské federace se počítá jako poměr hrubého regionálního produktu v běžných základních cenách ke střednímu stavu obyvatelstva. (Metodika in fedstat.ru)

Pro analýzu hrubého regionálního produktu byly autorkou zvoleny roky 2000 a 2016 z důvodu ruské inflace v 90. letech, která by znemožnila reálné porovnání. V roce 2000 činil průměr hrubého regionálního produktu na hlavu za celé Rusko 42,9 tisíce rublů (zhruba 1,5 USD) (vypočteno dle kurzu Centrální Banky Ruské federace ke dni 13.4.2000). Nejvyšší hodnotu hrubého regionálního produktu na hlavu měla v roce 2000 Ťumenská oblast — 190,7 tisíc rublů, což je v převodu na dolary zhruba 6,7 tisíc. Nejnižší hrubý regionální produkt na hlavu měla v roce 2000 republika Ingušsko — 106,8 tisíc rublů, což je v přepočtu na dolary 450 USD.

V roce 2016 tvořil průměr hrubého regionálního produktu na hlavu za celé Rusko 472,2 tisíc rublů (zhruba 7,1 tisíc USD). Nejvyšší objem hrubého regionálního produktu na hlavu měl Něnecký AO — 5,8 milionů rublů (zhruba 87,8 tisíc USD). Vysoký hrubý regionální produkt na hlavu měly dále Jamalo-Něnecký okruh — 3, 7 milionů rublů (zhruba 55,4 tisíc USD), Ťumenská oblast - 1,6 milionu rublů (zhruba 24,6 tisíc USD). Nejnižší hrubý regionální produkt za rok 2016 byl zaznamenán v republice Ingušsko a tvořil 107 tisíc rublů (zhruba 1,6 tisíc USD). Nízký hrubý regionální produkt měly dále republika Kabardsko-Balkarsko — 154 tisíce rublů (zhruba 2,3 tisíc USD) a republika Dagestán — 157 tisíc rublů (zhruba 3 tisíce USD).

Mezi přední oblasti v rámci ukazatele hrubého regionálního produktu na hlavu patří Ťumenská oblast, Něnecký AO, Chantymansijský a Jamalo-něnecký autonomní okruh (které patří do Ťumenské oblasti), republika Sacha, Čukotský autonomní okruh a Sachalinská oblast. Všechny dané subjekty mají velký průmyslový potenciál a spojují je zásoby nerostných surovin. Na území Ťumenské oblasti se těží ropa a zemní plyn, ruda, hliník a měď. Na území republiky Sacha se těží černé uhlí, nikl, platina a také diamanty. Čukotský autonomní okruh má zásoby zlata. V Sachalinské oblasti se těží ropa. Subjekty, které mají nízký hrubý regionální produkt na hlavu (republika Ingušsko, republika Kalmycko, republika Dagestán, republika Adygejsko, Altajský kraj) spojuje absence průmyslového potenciálu v těchto regionech, nízký podíl průmyslu na hrubém regionálním produktu (Moroshkina, 2013 in Teoreticheskaya a prikladnaya ekonomika).

4.12 Přímé zahraniční investice

Vymezení pojmu

Přímé investice je kategorie přeshraničních investic, kde rezident jednoho státu kontroluje podnik (více než 50% hlasů v řízení) nebo má velký vliv (od 10 do 50%) na řízení podniku jiného státu (Pojem z metodologie, rosstat, socioekonomické ukazatele). „*Přímé zahraniční investice je pojem pro přímé investice do obchodní společnosti nebo do podnikání investorem z jiné země*“. (Přímé zahraniční investice in ManagmentMania). Pro zahraniční investory je Rusko rizikovou zemí, nemá stabilní ekonomiku ani podmínky pro investování. Přímé zahraniční investice tvoří v Rusku nevýraznou část z celkových zahraničních investic, značnou část zahraniční investic tvoří investice kategorie „jiné“ (totiž úvěrové investice a investice do trhu).

Údaje o přímých zahraničních investicích poskytuje Centrální Banka Ruska a Rosstat, přičemž tyto údaje se liší z důvodu různé metodiky výpočtu přímých zahraničních investic. Zároveň Centrální Banka Ruska poskytuje údaje jen za omezené období, a proto autorka použila data z Rosstatu.

Velký objem přímých zahraničních investic měla v roce 1995 Moskevská oblast – 206 mld. USD, republika Tatarstán – 161 mld. USD, Ťumenská oblast – 103 mld. USD, Novosibirská oblast – 79 mld. USD. V roce 2017 byl vysoký podíl zaregistrován v Moskevské oblasti – 9,4 mld. USD, Sachalinské oblasti – 7,9 mld. USD, Leningradské oblasti – 5,3 mld. USD, Krasnojarského kraje – 4,8 mld. USD, Ťumenské oblasti (Jamalo-Něnecký AO – 1,5 mld. USD a Chantymansijský AO – 626 mld. USD) – 4,3 mld. USD.

Národní ratingová agentura vymezuje 3 základní typy regionů, do kterých se investuje nejvíce (Analiticheskoe upravlenie, 2012 in Makroekonomicheskyj obzor). První typ jsou «surovinové» regiony, tedy regiony, které mají velké nerostné bohatství, což vysvětluje vysokou pozici například Ťumenské oblasti spolu s Jamalo-něneckým AO a Chatnymansijským AO patřícími do něj, na území daných subjektů se nachází ložiska paliv (ropa, černé uhlí a zemní plyn). Sachalinská oblast je také ložiskem topiv (přírodní plyn, černé uhlí, ropa). Archangelská oblast spolu s Něneckým AO mají zásoby paliv, fosfátů a diamantů. V Novosibirské oblasti se dále těží palivo a kovové

rudu. Krasnojarský kraj má uhlí, železní rudu, barevné kovy a kuchyňskou sůl. Další skupinou jsou velkoměsta a regiony kolem velkých měst. Do této skupiny patří Moskevská oblast, Leningradska oblast, Tverská oblast, Vologodská a Lipecká oblast, Samarská oblast. Přímé zahraniční investice v těchto regionech jdou především do oblasti trhu a financí. Poslední skupinu tvoří regiony s příznivými podmínkami pro zahraniční investice. Například vláda republiky Tatarstán se snaží podporovat zahraniční investory a vede aktivní investiční politiku. Do mechanismu podpory investiční činnosti patří například kompenzace části úrokové sazby kreditů, poskytování státní záruky a poskytování odkladu daňových úhrad.

Co se týká subjektů bez přímé podpory zahraničních investorů, tak těmito jsou subjekty, které představují riziko pro investování. Nejmenší podíl přímých zahraničních investic mají z důvodu sociální nestability, kriminálních činností a velké korupce republiky na Severním Kavkazu (Analiticheskoje upravlenie, 2012 in Makroekonomicheskyj obzor).

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala popisem subjektů Ruské federace ve 21. století z hlediska vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů.

Hlavním cílem této práce byla analýza vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů za jednotlivé subjekty Ruska a jejich srovnání v období od počátku 21. století. Vedlejšími cíly bylo shromáždění a utřídění dat za jednotlivé administrativní celky Ruska, vizualizace dat pomocí ArcGIS a popis regionálních rozdílů mezi jednotlivými jednotkami v rámci celého státu.

Teoretická část obsahovala popis administrativního dělení Ruska, vysvětlení rozdílů v pravomoci mezi jednotlivými subjekty Ruska (republiky, oblasti, kraje, autonomní oblast, federální města, autonomní oblasti), základní geografickou a socioekonomickou charakteristiku Ruska, popis sídel (milionové města, hustota zalidnění atd.), stručný popis demografické situace v Rusku a popis demografické politiky Ruska jak minulé (do roku 2015), tak i budoucí (současné) do roku 2025.

V praktické části byly vybrané ukazatele utříděny, vizualizovány a analyzovány. Při analýze demografických ukazatelů za celé Rusko bylo zjištěno, že demografický vývoj v Rusku se přibližuje demografickému vývoji v Evropské unii, především u ukazatele hrubé míry porodnosti. Co se týče hrubé míry úmrtnosti, kvocientu kojenecké úmrtnosti a přirozeného přírůstku zůstává Rusko bohužel pozadu, až na některé regionální výjimky. Ve většině subjektů Ruské federace se také objevuje tendence nízké porodnosti. Zároveň má Rusko menší naděje dožití a vyšší úmrtnost. Co se týká míry urbanizace, má Rusko hodnotu na úrovni států EU.

V průběhu práce bylo zjištěno, že z hlediska demografických ukazatelů (hrubá míra porodnosti, úmrtnosti, kvocient kojenecké úmrtnosti, přirozený přírůstek) je viditelný rozdíl mezi regiony s převládající neruskou populací (především jižní regiony Severního Kavkazu) a ekonomicky vyspělejšími regiony v evropské části Ruska a regiony se surovinou základnou.

Z hlediska socioekonomických ukazatelů, jakými byly průměrná měsíční mzda, hrubý regionální produkt, přímé zahraniční investice, úroveň ekonomicky aktivních obyvatel a míra nezaměstnanosti, závisí hodnoty těchto ukazatelů v jednotlivých

subjektech Ruska především na surovinovém bohatství a na podílu průmyslu v ekonomice regionů. Z toho vyplývá, že důvodem, proč jsou některé severní regiony Asijské části Ruska bohatší než Moskevská oblast, je velký surovinový základ, který láká zahraniční investory, což zvyšuje životní podmínky regionu a dává to obyvatelům větší jistotu kvalitního života.

Zajímavým zjištěním byl také fakt, že vláda dlouhodobě pracuje na dalších možnostech rozvoje Ruska z různých úhlů pohledu a pravidelně se zpracovávají národní projekty s cílem rozvoje státu, ať už v oblasti zdravotnictví, bydlení, vzdělání, ekologie i mezinárodní kooperace. Osobně se domnívám, že by se vláda měla zaměřit primárně na rozvoj regionu Dálného Východu, jelikož jde o území s velkou rozlohou, surovinovou základnou i potenciálem pro další ekonomický růst

Závěrem bych ráda zmínila osobní přínos této práce, během zpracování jsem se dozvěděla mnoho informací o státu, ze kterého pocházím, což změnilo i můj pohled na něj.

Seznam použité literatury

ACADEMIC. Bolshoj Enciklopediceskyj slovar. *Poselok*, 2009 [online]. © 2000-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/241218>

ACADEMIC. Ekonomiceskyj slovar. *Demografia* [online]. © 2000-2019 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/4978

ACADEMIC. Financovyj slovar. *Subjekt Rossijskoj federacii* [online]. © Akamedik, 2000-2019. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/30065

ACADEMIC. Slovar po geografii. *Demograficheskyj krizis* [online]. 2015. © Akamedik, 2000-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://geography_ru.academic.ru/1977/%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9

ACADEMIC. Wikimedia Foundation. *Oficialnie yazyky Rossii* [online]. © 2000-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1081206#.D0.A1.D0.BF.D0.B8.D1.81.D0.BE.D0.BA_.D0.B3.D0.BE.D1.81.D1.83.D0.B4.D0.B0.D1.80.D1.81.D1.82.D0.B2.D0.B5.D0.BD.D1.8B.D1.85_.D1.8F.D0.B7.D1.8B.D0.BA.D0.BE.D0.B2_.D1.81.D1.83.D0.B1.D1.8A.D0.B5.D0.BA.D1.82.D0.BE.D0.B2_.D0.A4.D0.B5.D0.B4.D0.B5.D1.80.D0.B0.D1.86.D0.B8.D0.B8

AGHANBEGYAN, Abel. Socioekonomický rozvoj Ruska: analýza a prognóza. *Problémy prognózy* [online elektronický časopis]. 2014, 4(145), 3-15, [cit. 16.4.2019]. ISSN 0868-6351. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/v/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitie-rossii-analiz-i-prognoz>

ANALITECHESKOJE UPRAVLENIE NRA. Lovushka vyalogo rosta. *Makroekonomicheskyj obzor* [online časopis]. 2012, 32(5), 2-25 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.ra-national.ru/sites/default/files/other/16.pdf>

ANUSHEVSKAYA, Anastasiya. Kto vchodit v SNG i kakovy celi organizacii? *Argumenty i fakty*, 2014 [online]. 2019. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.aif.ru/dontknows/file/1359914>

ARCADATA PRAHA s.r.o. ArcGIS [online databáze]. [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: <https://www.arcdata.cz/produkty/arcgis>

BAAR, Vladimír. *Decentralizační a dezintegrační procesy v Ruské federaci v 90. letech minulého století*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7368-141-2

BOJKO, Anna. Mezhdunarodnye ekonomicheskiye sankcii. *Nauka, tehnika i obrazovanie* [online časopis]. 2015, 3(9), 46-47 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2413-5801. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnye-ekonomicheskie-sanktsii>

Centralnyj bank Rossijskoj federacii. *Oficialnyje kursy valut* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.cbr.ru/currency_base/daily/?date_req=

CONSULTANTPLUS. *Federaliye kompleksniye programy uluchsheniya sostoyaniya detej v Rossijskoj Federacii v period 1998-2000* [online]. © 1992-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=EXP;n=217303#09414995400511443>

CONSULTANTPLUS. *Koncepciya demografického razvitiya Rossijskoj Federacii na period do 2015 goda* [online]. © 1997—2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_98526/

CONSULTANTPLUS. *Pismo o mladencheskoj smertnosti v Rossijskoj Federacii 2001-2006* [online]. © 1992-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=EXP;n=396137#04979310842900837>

CONTRIBUTOR. *How many Russian cities have over 1 million population? 15 Biggest Russian cities by population size, 2017* [online]. Copyright 1999-2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://blogs.eenasmodels.com/en/biggest-russian-cities/>

ČSÚ. *Český statistický úřad. Úvod Pojem nezaměstnanost* [online]. Praha: český statistický úřad, 2007. Aktualizace 20.12.2014 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-7238-07-casova_rada-uvod

ČSÚ. *Český statistický úřad. Narození*. Praha: Český statistický úřad, 2001. [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/narozeni.htm>

ČSÚ. *Český statistický úřad. Přírozený přírůstek*. Praha: Český statistický úřad, 2001. [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://web.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/pri_rust.htm

ČSÚ. *Český statistický úřad. Česká republika od roku 1989 v číslech – 2016* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-w0i9dxmghn>

DEBRIDV. *Ischezayushaya mirovaya derzhava* [online]. © 2006-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://debri-dv.com/article/3783>

Demografický informační portál. *Demografie* [online]. © 2004-2014 [cit. 14.4.2019]. ISSN 1801-2914 Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_odemografii

Demografický informační portál. *Migrace* [online]. © 2004-2014 [cit. 14.4.2019]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace=

Demografický informační portál. *Úmrtnost* [online]. © 2004-2014 [cit. 14.4.2019]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_umrtnost=

DEMOSKOPWEEKLY. Konceptiya demograficheskoy politiki Rossijskoj Federacii na period do 2025 goda [online]. *Institut demografii Gosudarstvennogo universiteta – VSHE*, 2010. ISSN 1726-2887. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/konceptiya/konceptiya25.html>

DEMOSKOPWEEKLY. Mladencheskaya smertnost mogla by snizhatsya bystree [online]. *Institut demografii Gosudarstvennogo universiteta – VSHE*. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/ns_r01/razdel4g4_4.html

DIK, DROFA. *Geografija. Atlas. Mineralnye resursy mira*. 1:83 000 000. 5.vyd. Digitálně zpracovala a vytiskla Pragmatika. Novosibirsk: 2013. ISBN 978-5-5358-12217-8 ISBN 978-5-8213-0692-0

EFIMOVA, Jelena. Regionalnye aspekty urbanizacii v Rossii. *Regionalnaya ekonomika: teoriya i praktika* [online časopis]. 2014, 3(43), 2-12 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2311-8733. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnye-aspekty-urbanizatsii-v-rossii>

EKOSLOVAR. Srednyaya zarabotnaya plata. *Ekonomicheskij slovar* [online]. 1987. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.ekoslovar.ru/392.html>

EMISS. *Gosudarstvennaya statistika* [online]. Moskva: *Oficialnyje statisticeskyje pokazateli*. [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: <https://fedstat.ru/>

Federal State Statistics Service [online] Moscow: Federal State Statistics Service. Copyright 1999 - 2019 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/>

FEDOROV, Evgenyj. *Napravleniya, osnovnye meropriyatiya i parametry prioritetnogo nacionalnogo projekta „Zdorovje“* [online]. 2007. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.eafedorov.ru/node753.html>

FEINBERG, Anton. *Rossiyane stali rabotat dolshe* [online]. 2016. ©1995–2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/newspaper/2016/09/05/57c999139a7947c3acbc5110>

GEOGRAFIA. *Administrativno-territorialnoe ustrojstvo Rossii* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://geographyofrussia.com/administrativno-territorialnoe->

ustrojstvo-rossii/

GEOGRAFIA. Mesto Rossii v mire. *Mesto Rossii v sisteme mezhdunarodnykh organizacij* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://geographyofrussia.com/mesto-rossii-v-sisteme-mezhdunarodnyx-organizacij/>

GERCEN, Jelena. *Politika. Juzhno-Sachalinsk* [online]. 2018. Copyright © 1999-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://sakhalin.info/news/159132>

GKS. Metodologia. *Trud a zanyatost v Rossii* [online]. Fedstat, 2007. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.gks.ru/bgd/regl/B07_36/IssWWW.exe/Stg/d01/01-00.htm

GKS. *Metodologicheskie poyasneniya* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.gks.ru/bgd/regl/B04_34/IssWWW.exe/Stg/d050/i051780r.htm

GOVERNMENT. *Osnovnyje rezultaty raboty Ministerstva zdравoochraneniya Rossijskoj Federacii za 2012-2017 gody* [online]. 2018. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://m.government.ru/dep_news/32226/

GRANDARS. Geografia Rossii. *Krajnie tochky Rossii* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.grandars.ru/shkola/geografiya/krajnie-tochki-rossii.html>

GRANDARS. Naselenie Rossii. *Demograficheskyj krizis v Rossii* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.grandars.ru/shkola/geografiya/demograficheskiy-krizis.html>

GRANDARS. *Subjekty Rossijskoj federacii* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.grandars.ru/shkola/geografiya/subekty-rf.html>

HISTERL. *Plyusy i minusy raspada SSSR* [online]. © 2014-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://histerl.ru/lectures/85/raspad_cccp.htm

Chanty-Mansijskyj negosudarstvenyj pensionnyj fond. *Shto takoe materinskij kapital?* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.hmnpf.ru/materials/o-materinskom-kapitale/>

INTERNET PORTAL SNG. Informacia o rabote bazovykh organizacij gosudarstv – uchastnikov Sodruzhestva Nezavisimych Gosudarstv. *Organy SNG* [online]. 2019. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.e-cis.info/page.php?id=25525>

IONCEV, Vladimir, RYAZANCEV, Sergey, IONCEVA, Svetlana. Novyje tendencii i formy emigracii iz Rossii. *Ekonomika regiona* [online časopis]. 2016, 12(2), 499-509 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2411-1406 Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/novye-tendantsii-i-formy-emigratsii-iz-rossii>

ITEKUSHEV. Ingushetia: vojny zdes net, jest federalnyj terror – Usam Bajsaeв.

Caucasus Times [online]. 2007. © 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://caucasustimes.com/ru/ingushetija-vojny-zdes-net-est-federa/>

IVANOVA, Veronika. *Bezrobotica v Severo-Kavkazskom federalnom okruge i eje socialniye posledstviya* [online]. 2014. © Sibac.info 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://sibac.info/studconf/social/xix/37667>

JERSHOV, Boris, ZIMENKOVA, Jelena. Posledstvia raspada SSSR. *Mezhdunarodnyj zhurnal gumanitarnych i estestvennyh nauk* [online časopis]. 2016, **3**(3), 20-22 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2500-1086. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/posledstviya-raspada-sssr>

JUREK, Martin. Poloha a vymezení Evropy. *Hranice Evropy*, 2011[online]. Olomouc. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://geo-evropa.upol.cz/hranice-evropy/>

KAMENSKAYA, Jelena, SILAKOVA, Mariya. Demograficheskiye osobennosti Pskovskoj oblasti. *Ekonomicheskie i socialnie problemy: fakty, tendencii, prognoz* [online časopis]. 2012, **23**(5), 154-160 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2312-9816. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekonomicheskaya-situatsiya-v-rossii-mneniya-i-otsenki-sovremennogo-studenchestva>

KARACHURINA, Liliya. Regionalnyje osobennosti rossijskoj demograficheskoj situacii *Institut demografii Gosudarstvennogo universiteta – VSHE*, 2011[online]. ISSN 1726-2887. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2007/0273/analit05.php>

KARASEVA, Olga. Skolko stoit zhizn v Tyumeni 2018. © 2019 *The Village* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.the-village.ru/village/business/our-life/333731-tyumen>

KIREEV, Alexey. The role of Russia in the BRICS group. *Teoriya i praktika obshhestvennogo razvitiya* [online časopis]. 2015, **47**(12), 250-251 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2072-7623. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-rossii-v-gruppe-briks>

KNAUSOVÁ, Ivana. *Základy demografie I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 69 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Studijní opory. ISBN 978-80-244-2171-1.

KODEKS. *Federalnye celevye programy po uluchsheniu polozheniya detej v Rossijskoj federacii na 1998-2000 gody* [online]. 2013 © 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://docs.cntd.ru/document/9049355>

Konstitucia Rossijskoj federacii. *Glava 3. Federativnoje ustrojstvo* [online], 2001. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-5.htm>

KREMLIN. *Poslanie Prezidenta Federalnimu Sobraniju* [online]. 2018. Moskva:

Administraciya prezidenta Rossii, 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/events/president/news/56957>

KREMLIN. *Ukaz prezidenta Rossijskoj Federacii od 14.05.1996 g* [online]. Moskva: Administraciya prezidenta Rossii, 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/>

KURZYCZ. Kurzovní lístek České Národní Banky [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzovni-listek/ceska-narodni-banka/>

LARIONOVA, Marina. Rossia v „Gruppe dvadcati“: faktory uspecha i zadachi na budushee. *Vestnik RUDN. International Relations* [online časopis]. 2017, 17(2), 349-371 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2313-0679. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiya-v-gruppe-dvadtsati-faktory-uspeha-i-zadachi-na-budushee>

LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. Praha: Vyd. 3. Praha: Libri, 2009. 895 s. ISBN 978-80-7277-414-2

MAGRANOV, Alexey, DETOCHENKO, Ljudmila. Socialno-ekonomicheskaya situaciya v Rossii: mneniya i ocenky sovremennogo studenchestva. *Vlast* [online časopis]. 2017, (10), 72-82 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2071-5358. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/journal/n/vlast#/971187>

MAKOEV, Chetag. Problemy i perspektivy ustojchivogo razvitiya gornych regionov. *Izvestiya TulGU. Technicheskie nauky* [online časopis]. 2009, 2(2), 234-243 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2071-6168. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-i-perspektivy-ustoychivogo-razvitiya-gornyh-regionov>

MANAGMENT MANIA. *Přímé zahraniční investice (FDI - Foreign Direct Investment)* [online]. Copyright © 2011-2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/prime-zahranicni-investice>

MAPS RUSSIA. *Mapa Ruska fyzikální vlastnosti* [online]. © 2019 Copyright [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://cs.maps-russia.com/mapa-ruska-fyzik%C3%A1ln%C3%AD-vlastnosti>

MENDELU. Mendelova univerzita v Brně, 2004. *Dynamika obyvatelstva* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1431/jaro2004/Z0044/Porodnost.txt>

MENDELU. Mendelova univerzita v Brně, 2004. *Struktura obyvatelstva podle ekonomických a kulturních znaků* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2004/Z0043/um/Ekonomicke_a_kulturni_znaky.pdf

MENDELU. Mendelova univerzita v Brně, 2006. *Dynamika obyvatelstva* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/jaro2006/Z0044/um/1520659/Prirozeny_prirustek_demografi

cky_prechod_upravena_verze_.pdf

MENDELU. Mendelova univerzita v Brně, 2009. *Úmrtnost* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=50513;lang=cz

MENDELU. Mendelova univerzita v Brně, 2012. *Urbanizace* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=57099

MINTRUD. *Odna iz prichin bezraborticy – nesootvetstvie perechnya obrazovatelnykh uslug trebovaniyam rynka truda* [online]. 2014. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://gov.tuva.ru/press_center/news/activity/8277/

MINZDRAV. *Zdravoochranenie Sachalinskoj oblasti* [online]. © 2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://minzdrav.sakhalin.gov.ru/1081.html>

MOROSHKINA, Marina. *Issledovanie razlichij razvitiya rossijskich regionov na osnobe dinamiki i urovnya valovogo regionalnogo produkta* [online]. 2013 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://e-notabene.ru/nb/article_822.html

NACIONALNAYA POLITICHESKAYA ENCIKLOPEDIYA. *Terminy. Demograficheskaya politika* [online]. © 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://politike.ru/termin/demograficheskaja-politika.html>

NAUKA I TEHNIKA. *Samaya dlinnaya granice Rossii – s gosudarstvom Kazachstan i samaya koortkaya – s Severnoj Koreej. O protyazennosti nashich granic*, 2017 [online]. © 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://vseonauke.com/1183803738077006412/samaya-dlinnaya-granitsa-rossii---s-gosudarstvom-kazahstan-i-samaya-korotkaya---s-severnoj-koreej-o-protyazhennosti-nashih-granits/>

OTDYHPRES. *Turizm, puteshestviya i interesnye města nashej planety. Granica Evropy i Azii na karte* [online]. © 2018–2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://otdyhpress.ru/russia/granica-evropy-i-azii-na-karte.html#i-2>

PAPAJURIST. *Zapret na prodazhu alkogolya – chasy prodazhy alkogolnykh napitkov v Rossii* [online]. © 2014-2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.papajurist.ru/prava-potrebiteley/zapret-na-prodazhu-alkogolya-chasy-prodazhi-alkogolnykh-napitkov/#1>

PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník [český svazek]* [online]. Praha: Česká demografická společnost, 2005 [cit. 14.4.2019]. ISBN 80-239-4864-4. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/res/archive/001/000180.pdf?seek=1466618249>

ROSSIJSKAYA GAZETA. *Obshestvo. Naciojnalnaya programa demograficeskogo razvitiya Rossii* [online]. Russia: Redakcia russkoi gazety, © 1998-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://rg.ru/2006/05/26/demografiya-proekt.html>

ROSSIJSKAYA GAZETA. Obshestvo. *Nacionalnaya programa demograficheskogo razvitiya Rossii* [online]. 2006 Russia: Redakcia russkoi gazety, © 1998-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://rg.ru/2006/05/26/demografiya-proekt.html>

ROSSMINTRUD. *Demograficheskaya politika Rossijskoj Federacii na period od 2025 goda* [online]. Ministerstvo truda, 2012. 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://rosmintrud.ru/ministry/programms/6>

ROVSHAN, Zochrab. Diagnostika demograficheskoy struktury Severokavkazskogo federalnogo okruga. *Molodoj učenyj* [online časopis]. 2016, **3**(107), 400-402 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://moluch.ru/archive/107/25665/>

RUDNITSKAYA, Anastasia, NOVIKOV, Egor. Osnovnyje napravleniya formirovaniya, problemy i zadachi demograficheskoy politiki v sovremennoj Rossii. *PolitBook* [online časopis]. 2015, **4**(1), 43-56 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2307-4590. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-formirovaniya-problemy-i-zadachi-demograficheskoy-politiki-v-sovremennoj-rossii>

SERDUK, Juryj. Mentalitet narodov Kavkaza. *Geografia* [online časopis]. 2004, **20**(2), 1-4 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://geo.1sep.ru/article.php?ID=200402005>

SERVICE, Robert. *Rusko od roku 1991 do současnosti. Experiment s jedním národem*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. 358 s. ISBN 80-7306-246-1

SHIBAEVA, Olga. Ukрупnenie regionov: problemy i perspektivy. *Gosudarstvennoe upravlenie. Elektronyj vestnik*. [online časopis]. 2011, **26**(7), 1-5 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2070-1381. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/ukrupnenie-regionov-problemy-i-perspektivy-1>

SKOKAN, Ladislav. *Realie Ruska*. Praha: Severografia a.s., 2009. ISBN 978-80-7373-076-5

SPRAVOCHNIK24. Uchastie Rossijskoj Federacii v mezhdunarodnyh organizacijach. *Avtor24* [online]. © 2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://spravochnick.ru/pravo_i_yurisprudenciya/mezhdunarodnoe_pravo/uchastie_rossijskoj_federacii_v_mezhdunarodnyh_organizacijah/

STATDATA. Sait o stranach, gorodach, statistike. *Ploshad Rossijskoj Federacii*, 2018 [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.statdata.ru/ploshchad/rossii>

STATDATA. Sait o stranach, gorodach, statistike. *Plotnost naseleniya Rossii po regionam 2017. Karta. Samye gustomaselennye i malonaselennye regiony Rossii*, 2017 [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.statdata.ru/nasel_regions

SUCHOMLINSKY, Vasilij. Novosti. *Spisok gorodov millionikov Rossii na 2019 god*,

2019 [online]. © 2014-2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://gtonormativy.ru/spisok-gorodov-millionnikov-rossii/>

TASS. SELIVANOVA, Mariya. *Rossijskaya bezrobotica na krizisy ne reagiruet* [online]. 2017 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://tass.ru/ekonomika/4441886>

TERENTJEV, Igor, VOLKOVA, Olesya. *Rozhajut ne bolshe, a bystreje* [online]. RBK, 2015. ©1995–2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/newspaper/2015/04/30/56bce2189a7947299f72c060>

TEXTBOOKS.STUDIO. Politologia. *Tipy poselenij*, 2010 [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://textbooks.studio/uchebnik-geopolitika/tipyi-poseleniy.html>

THE WORLD BANK. *World Bank Open Data* [online databáze]. © 2019 The World Bank Group [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/>

Universalnaya enciklopedia. *Administrativni-territorialnoe delenie Rossii* [online]. © Megabook 2008 — 2019. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://megabook.ru/article/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8>

VYSHAYA SHKOLA EKONOMIKY. Issledovatelskie proekty. *Tendencii: rabochie města, zanyatost, bezrobotica* [online]. Moskva: HSE, © 1993–2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <https://www.hse.ru/org/projects/124081123>

ZHADAN, Vladimir. Uchastie Rossii v dejatelnosti mezhnunarodnykh organizacij. *Tavrisheskij nauchnyj obozrevatel* [online časopis]. 2016, 3(8), 88-94 [cit. 15.4.2019]. ISSN 2412-9356. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/uchastie-rossii-v-deyatelnosti-mezhnunarodnyh-organizatsiy>

ZIVERT, Shtefan, ZACHAROV, Sergey, KLINGCHOLC, Rajner. *Migracionniye rezervy Rossii* [online]. Institut demografii Gosudarstvennogo universiteta – VSHE, 2011. ISSN 1726-2887. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2011/0475/tema05.php>

ZIVERT, Shtefan, ZACHAROV, Sergey, KLINGCHOLC, Rajner. *Spad rozhdajemosti posle raspada SSSR* [online]. Institut demografii Gosudarstvennogo universiteta – VSHE, 2011. ISSN 1726-2887. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2011/0475/tema02.php>

Seznam použitých zkratek

AO – autonomní okruh

BRICS - Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika

BSEC - Organization of the Black Sea Economic Cooperation

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EAO – ekonomický aktivní obyvatelstvo

EU – Evropská unie

G20 – Group of Twenty

G8 - Group of Eight

IEC - International Electrotechnical Commission

ISO - International Organization for Standardization

MOP - Mezinárodní olympijský výbor

OBCE - Organization for Security and Co-operation in Europe

OSN - Organizace spojených národů

RF – Ruská federace

SNS – Společenství nezávislých států

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

ŠOS - Šanghajská organizace pro spolupráci

WTO - World Trade Organization

Seznam obrázků a grafů

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa subjektů Ruské federace

Obrázek č. 2: Fyzická mapa Ruska

Obrázek č. 3: Hustota zalidnění Ruska v roce 2013

Obrázek č. 4: Milionová města Ruska

Obrázek č. 5: Hrubá míra porodnosti v roce 1995 a 2017

Obrázek č. 6: Hrubá míra úmrtnosti v rocích 1995 a 2017

Obrázek č. 7: Přirozený přírůstek obyvatel v období 1995 – 2017

Obrázek č. 8: Kojenecká úmrtnost v rocích 1995 – 2017

Obrázek č. 9: Index změny naděje dožití celkem mezi roky 2000 a 2015

Obrázek č. 10: Index změny naděje dožití u mužů mezi roky 2000 a 2015

Obrázek č. 11: Index změny naděje dožití u žen mezi roky 2000 a 2015

Obrázek č. 12: Míra urbanizace v Rusku za roky 1995 a 2017

Obrázek č. 13: Míra ekonomické aktivity obyvatel za subjekty Ruska za roky 1995 a 2017

Obrázek č. 14: Míra nezaměstnanosti za subjekty Ruska za roky 1995 a 2017

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1: Porodnost v Rusku v období 1995 – 2017

Graf č. 2: Porovnání porodnosti — Rusko, svět, EU, Česko

Graf č. 3: Úmrtnost v Rusku

Graf č. 4: Porovnání úmrtnosti – EU, Rusko, svět, Česko

Graf č. 5: Přirozený přírůstek obyvatelstva v Rusku v období 1995 – 2017

Graf č. 6: Přirozený přírůstek obyvatelstva v období 1995 – 2017

Graf č. 7: Přirozený přírůstek v Ingušsku v letech 1995 – 2017

- Graf č. 8: Kvocient kojenecké úmrtnosti v Rusku v období 1995 – 2017
- Graf č. 9: Porovnání kojenecké úmrtnosti v Česku, Rusku a Evropské unii
- Graf č. 10: Naděje dožití v Rusku v období 1995 – 2015
- Graf č. 11: Porovnání naděje dožití – Rusko, EU, svět, Česko
- Graf č. 12: Kvocient migračního přírůstku/úbytku Ruska v období 1995 — 2017
- Graf č. 13: počet emigrantů z Ruska za roky 1995 — 2017
- Graf č. 14: Počet imigrantů do Ruska v období 1995 — 2017
- Graf č. 15: Míra urbanizace v Rusku v období 1995 – 2017
- Graf č. 16: Porovnání míry urbanizace – svět, Rusko, EU, Česko za roky 1995 – 2017
- Graf č. 17: Míra ekonomické aktivity celkem v Rusku za roky 1995 – 2017
- Graf č. 18: Míra nezaměstnanosti v Rusku v období 1995 – 2017
- Graf č. 19: Porovnání míry nezaměstnanosti v Česku a Rusku 1995 - 2017

Abstrakt

ZIMAKOVA, Karina. *Rusko v 21. století: analýza demografických a vybraných socioekonomických ukazatelů*. Plzeň, 2019. 90 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta Ekonomická.

Klíčová slova: Rusko, demografie, demografické ukazatele, socioekonomické ukazatele, demografická politika

Tato práce se věnuje analýze demografických a vybraných socioekonomických ukazatelů Ruska v období let 1995 – 2017, analýze vybraných ukazatelů za jednotlivé subjekty Ruska za roky 1995 (2000) a 2015 (2017). Teoretická část se skládá z vysvětlení rozdílů mezi jednotlivými administrativními jednotkami Ruska, popisu základní charakteristiky, definice a popisu demografické politiky a socioekonomické charakteristiky Ruska. Praktická část obsahuje definici vybraných ukazatelů a jejich znázornění pomocí ArcGIS (kartogramy). Praktická část se také zabývá charakteristikou vývoje daných ukazatelů za celé Rusko, porovnáním těchto ukazatelů se světovým průměrem, průměrem EU a České republiky, charakteristikou daných ukazatelů za jednotlivé subjekty Ruska včetně popisu rozdílů mezi nimi. Výsledkem dané práce je detailnější představa o demografické a socioekonomické situaci v Rusku a o jednotlivých regionech.

Abstract

ZIMAKOVA, Karina. *Russia in the 21st Century: The analysis of demographic and socioeconomic indicators*. Plzeň, 2019. 90 p. Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics.

Key words: Russia, demography, demographic indicators, socio-economic indicators, demographic policy

This bachelor thesis deals with analysis of demographic and selected socio-economic indicators of Russia in the period 1995 - 2017, analysis of selected indicators for each subjects of Russia in 1995 (2000) and 2015 (2017). The theoretical part consists of explanation of differences between individual administrative units of Russia, description of their basic characteristics, definition and description of demographic policy and socio-economic characteristics of Russia. The practical part includes the definition of selected indicators and their representation using ArcGIS (cartograms). The practical part also deals with the characteristics of the development of given indicators for the whole of Russia, comparing these indicators with the world average, the EU average and the Czech Republic, the characteristics of the indicators for individual subjects of Russia, including a description of differences between them. The result of this work is a more detailed image of the demographic and socio-economic situation in Russia and the individual regions.